Franė ir Zujis

J.D. SALINGER

Alma littera

Franė ir Zujis

J.D. SALINGER

Iš anglų kalbos vertė
NERIJUS MALIUKEVIČIUS

Alma littera

UDK 820-3
Se-107

Versta iš:
FRANNY AND ZOOEY
J. D. Salinger,
Little, Brown and Company,
Boston

Copyright © 1955, 1957, 1961 by J. D. Salinger
Copyright renewed 1983, 1985 by J. D. Salinger
© Vertimas į lietuvių kalbą, Nerijus Maliukevičius, 2006
ISBN 9955-24-314-7
© Leidykla Alma littera, 2006

FRANĖ IR ZUJIS

Kaip mano sūnus, vienerių metų Metjus Selindžeris, prašo savo pusryčių kompanioną paimti atšalusią pupą, taip ir aš prašau savo leidėją, patarėją ir (padėk jam Dieve) artimiausią bičiulį Viljamą Šoną, „Niujorkerio" žurnalo genius domus, tolimų numatymų mėgėją, neproduktyvių autorių ir beviltiškų stilistinių puošmenų gynėją, nesaikingiausiai kuklų iš visų apsigimusių menininkų-leidėjų, priimti šią menką, nestorą knygelę.

FRANĖ

Nors ir labai saulėtas, šeštadienio rytas vėl privertė visus apsivilkti paltais, ne lengvesniais apsiaustais, kuriais galima buvo vilkėti visą savaitę, nors visi tikėjosi, kad šiltas oras išsilaikys ir per didįjį savaitgalį — Jeilio rungtynių sekmadienį. Iš kokių dvidešimties jaunuolių, kurie laukė savo merginų, atvykstančių traukiniu dešimtą penkiasdešimt dvi, tik šeši ar septyni žvarbo atvirame perone. Kiti, be kepurių, rūkydami po du, tris ar keturis, stoviniavo šiltame laukiamajame ir kalbėjosi balsais, skambančiais beveik be išimties dogmatiškai, tarsi kiekvienas jaunuolis, gavęs žodį, būtų norėjęs be išlygų ir visiems laikams išsiaiškinti patį sudėtingiausią klausimą, į kurį juos supantis pasaulis, tyčia ar ne, šimtmečiais neranda atsakymo.

Leinas Kutelis, vilkįs standžiu medvilniniu lietpalčiu, matyt, su įsegtu vilnoniu pamušalu, buvo vienas iš šešeto ar septyneto vaikinų, vaikštinėjančių po atvirą peroną. Teisingiau, vienas iš jų ir kartu — ne. Apie dešimt ar daugiau minučių jis stovėjo atokiau nuo grupelės besi-

šnekučiuojančių vaikinų, atsirėmęs į tuščią krikščionių mokslo literatūros stendą, be pirštinių, rankas susikišęs į kišenes. Kaklą buvo apsivyniojęs kaštono spalvos vilnone šerpe, pakilusia prie pasmakrės, ir todėl ji beveik nešildė. Staiga, gana nesąmoningai, jis iš kišenės ištraukė dešinę ranką ir ėmė taisytis šerpę. Bet nebaigęs jos taisytis apsigalvojo ir įkišęs tą pačią ranką lietpalčio vidun iš vidinės švarko kišenės išsitraukė laišką. Ir čia pat ėmė pražiota burna skaityti.

Laiškas buvo parašytas — išspausdintas — melsvame užrašų popieriuje. Atrodė jau nučiupinėtas ir ne visai šviežias, ne kartą imtas iš voko ir skaitytas.

Gal antradienis

Mielas Leinai,

neįsivaizduoju, ar tu sugebėsi iššifruoti tai, nes triukšmas bendrabutyje varo iš proto, ir aš vos girdžiu savo mintis. Todėl, jei kur ir suklysiu rašydama, būk geras, nekreipk dėmesio. Jei nori žinoti, aš priėmiau tavo pasiūlymą ir pastaruoju metu dažnai vartau žodyną, todėl, jei suges mano rašymo stilius, būsi pats kaltas. Šiaip ar taip, ką tik gavau tavo gražų laišką ir myliu tave be galo, noriu prasiblaškyti ir pan., ir negaliu sulaukti savaitgalio. Gaila, kad tau nepavyko manęs įtaisyti į Krofto viešbutį, bet man beveik nesvarbu, kur gyventi, kol šilta ir nėra blakių ir kol retkarčiais, t. y. kas minutę, pasimatau su tavimi. Pastaruoju metu, pavyzdžiui, einu iš proto. Man labai patinka tavo laiškas, ypač ta dalis apie Eliotą. Atrodo, pradėsiu niekinti visus poetus, išskyrus Sapfo. Aš skaitau ją kaip pasiutus, prašau be vulgarių pastabų. Ko gero, net rašysiu

apie ją kursinį darbą, jeigu nuspręsiu laikyti egzaminus tik labai gerais pažymiais ir jeigu įtikinsiu tą kvaišą, kurį paskyrė man vadovauti. „Ką darysim, Kiterija? Miršta Adonis. Muškitės moterys į krūtines ir nusiplėškite apdarus." Argi ne p u i k u? Ji tiesiog taip v e i k i a, tikrai. Ar myli mane? Savo klaikiame laiške tu nė karto apie tai neužsiminei. Aš nekenčiu tavęs, kai tu esi toks beviltiškas vyras-stipruolis ir santūruolis (kaip rašyba, teisinga?). Na, n e k e n č i u, gal ne tas žodis, aš tiesiog vidujai nusiteikusi prieš stiprius, tylius vyrus. Ir ne todėl, kad tu būtum ne stiprus, bet, manau, supranti, ką turiu galvoje. Čia toks triukšmas, kad aš jau beveik noriu išsiųsti laišką skubiu paštu, kad tu jį gautum gerokai anksčiau, jeigu šiame beprotnamyje surasiu pašto ženklą. Myliu tave, myliu tave, myliu tave. Ar žinai, kad per vienuolika mėnesių mes šokome tik d u k a r t u s? Be to karto Vangarde, kai tu buvai girtas kaip pėdas. Kitą kartą, matyt, būsiu beviltiškai susijaudinusi. Beje, užmušiu, jei kas apie tai sužinos. Iki šeštadienio, mano žiedeli!

Su meile,
FRANĖ
XXXXXXXXX
XXXXXXXXX

P. S. Tėvas iš ligoninės gavo rentgeno nuotraukas, ir mums atlėgo. Tai auglys, bet nepiktybinis. Vakar kalbėjausi telefonu su motina. Tiesa, ji siunčia tau linkėjimus, todėl dėl to penktadienio būk ramus. Manau, kad jie net negirdėjo, kaip mes įėjome.

P. P. S. Rašydama tau, jaučiuosi neprotinga, net kvaiša. Kodėl? Leidžiu tau panagrinėti. Geriau pabandykime susi-

kurti sau nuostabų savaitgalį. Na, pabandykime nors kartą neanalizuoti visko iki šlykštumo, ypač, jeigu įmanoma, manęs. Myliu tave.

antspaudėlis

Leinas buvo beveik įpusėjęs eilinį sykį skaityti laišką, bet jį nutraukė – įsipiršo pokalbiui, pasikėsino į jo ramybę – apkūnus jaunuolis Rėjus Sorensonas, kuris norėjo pasiteirauti, ar Leinas žino, kur tas išpera Rilkė lenkia. Abu, Leinas ir Sorensonas, lankė šiuolaikinės Europos literatūros 251 klasę (absolventams ir aspirantams), ir pirmadieniui jiems buvo užduota ketvirtoji iš Rilkės „Duino Elegijų". Leinas, kuris tik šiek tiek pažinojo Sorensoną, tačiau jautė kažkokią neaiškią, bet stiprią antipatiją jo veidui ir manieroms, nuleido laišką ir pareiškė nežinąs, kur Rilkė lenkia, bet manąs, jog supranta beveik visą jo kūrybą. „Tau gerai, – tarė Sorensonas. – Tu laimingas žmogus". Jo balse nesijautė gyvumo, tarsi jis būtų priėjęs prie Leino iš nuobodulio ar užsispyrimo, bet ne dėl kokio žmogiško pokalbio. „Dieve, šaltoka", – tarė jis ir iš kišenės išsiėmė cigarečių pakelį. Ant kupranugario vilnos palto atlapo Leinas pastebėjo blyškią, bet gana matomą lūpų dažų dėmę. Atrodė, kad ištepta prieš kelias savaites, o gal ir mėnesius, tačiau Leinas tiek nepažinojo Sorensono, kad tai jam primintų; dėl tos pačios priežasties jam buvo tas pats. Be to, artėjo traukinys. Abu jaunuoliai kažkaip kryptelėjo kairėn ir atsisuko į privažiuojantį garvežį. Beveik tuo pat metu garsiai atsidarė laukiamojo durys ir ten šildęsi jaunuoliai ėmė virsti į lauką prie traukinio.

Atrodė, kad dauguma jų kiekvienoje rankoje laikė bent po tris smilkstančias cigaretes.

Leinas, artėjant traukiniui, taip pat užsidegė cigaretę. Tada pasistengė pakeisti savo veido išraišką, kad taip lengvai ir net gražiai neišduotų, ką jaučia atvykstančiam asmeniui.

Iš visų merginų Franė viena pirmųjų išlipo iš traukinio, iš tolimo, šiauriniame platformos gale sustojusio vagono. Leinas ją iškart pastebėjo, ir nors ir kokią miną jis bandė nutaisyti, ranka, kuri šovė į viršų, išdavė tikrą jausmą. Franė, pamačiusi jo ranką ir jį patį, ekstravagantiškai pamojo. Ji vilkėjo kirpto meškėno kailiniais, ir Leinas, skubėdamas prie jos dar sustingusiu veidu, slopindamas jaudulį, mąstė, kad visoje platformoje tik jis vienas tikrai pažįsta Franės kailinius. Jis prisiminė, kaip kartą, po kokio pusvalandžio bučinių skolintoje mašinoje, pabučiavo jos kailinių atlapą, tarsi šis būtų be galo geidžiama, organiška jos kūno dalis.

— Leinai! — meiliai pasveikino jį Franė; ji buvo ne iš tų, kurios slepia savo jausmus.

Apkabinusi ji pabučiavo Leiną. Tai buvo stoties perono bučinys — gana nuoširdus, kitaip kalbant — prislopintas, šiek tiek panašus į bumptelėjimą kaktomis.

— Ar gavai mano laišką? — paklausė ji ir tuoj pat neatsikvėpusi išpyškino: — Vargšelis, juk tu visas sustiręs. Kodėl nelaukei viduj? Ar gavai mano laišką?

— Kokį laišką? — paklausė Leinas, imdamas iš jos lagaminą.

Tai buvo šviesiai mėlynas lagaminas, sutvirtintas baltos odos diržais, toks kaip ir kone dešimtys kitų, kuriuos nešėsi merginos, išlipusios iš traukinio.

— Nejaugi negavai? Aš išsiunčiau trečiadienį. Dieve mano! Dar nešiau į paštą...

— Aa, tą laišką. Gavau. Čia visi tavo daiktai? Kas per knyga?

Franė pažvelgė žemyn. Kairėje rankoje ji laikė mažą, ryškiai žalia medžiaga įrištą knygelę.

— Šita? A, tai šis tas, — tarė.

Atidariusi rankinę, įsikišo knygelę ir nusekė paskui Leiną ilga platforma taksi stotelės link. Įsikibusi jam į parankę, kalbėjo beveik, tiksliau, vien tik ji. Kalbėjo pirmiausia apie tai, jog lagamine yra suknelė, kurią reikės išlyginti. Sakėsi pirkusi mažutį gražutį lygintuvėlį, kuris tiktų lėlės namams, bet pamiršusi jį pasiimti. Sakėsi mananti, jog traukinyje pažinusi ne daugiau kaip tris merginas — Martą Farar, Tipę Tibet ir Eleonorą (pavardę pamiršusi), kurią buvo sutikusi prieš daugelį metų Ekseteryje ar kur kitur, dar tada, kai mokėsi privačioje mokykloje. Visos kitos merginos, važiavusios traukiniu, labai panėšėjo į Smito koledžo[1] studentes, išskyrus dvi tikrų tikriausias Vasaro[2] studentes. Viena iš pakeleivių neginčijamai buvusi iš Beningtono arba Saros Lorens koledžo[3]. Ši atrodė tarsi visą kelionę traukinyje būtų praleidusi tualete, lipdydama skulptūras, piešdama ar

---

[1] Smito koledžas — prestižinis merginų koledžas Masačusetso valstijoje, mokymo programa nedaug nusileidžiantis Harvardo ir Jeilio koledžams. Įsteigtas 1871 m.

[2] Vasaro koledžas — prestižinis merginų koledžas Niujorko valstijoje, įsteigtas 1861 m.

[3] Beningtono koledžas Vermonto valstijoje, įsteigtas 1925 m., ir Saros Lorens koledžas Niujorko valstijoje, įsteigtas 1926 m. — merginų koledžai, kuriuose dėstomi meno dalykai.

panašiai, o po viršutiniu apdaru, matyt, vilkėjo triko. Leinas, eidamas šiek tiek per greitai, sakėsi apgailestaująs, kad nesugebėjo įtaisyti jos į Krofto viešbutį, — tai buvo, suprantama, neįmanoma, — bet nuvesiąs ją į labai gražią, puikią vietelę. Nedidelę, bet švarią ir taip toliau. Jai turėtų patikti, aiškino jis, ir Franės mintyse bematant iškilo baltomis medinėmis lentelėmis išmušti mebliuoti kambariai. Įsivaizdavo kambaryje tris nepažįstamas merginas. Ta, kuri atvyksta pirma, įsikrausto į griozdišką sofą, o dvi kitos turi dalytis dvigule lova su fantastišku čiužiniu.

— Puiku, — entuziastingai pritarė ji.

Kartais ji vos galėjo susilaikyti nepyktelėjusi ant vyriškių už jiems būdingą nerangumą, ypač Leino. Ji prisiminė lietingą vakarą Niujorke, po spektaklio, kai Leinas ant šaligatvio krašto pasielgė įtartinai dosniai, užleisdamas taksi tikrai šlykščiam vyrui su smokingu. Dėl to ji nebūtų per daug jaudinusis, — Dieve, juk klaiku būti vyru ir lietuje gaudyti taksi, — bet ji prisiminė, kaip žengdamas atgal ant šaligatvio, Leinas nužvelgė ją piktai ir nemaloniai. Dabar, jausdama keistą kaltę už šias ir kitas mintis, ji, imituodama meilumą, švelniai spustelėjo Leinui ranką. Abu įlipo į taksi. Melsvą lagaminėlį su baltos odos diržais Leinas padėjo priekyje, šalia vairuotojo.

— Užvešim lagaminą ir kitus tavo daiktus — įmesiu pro duris — ir eisim užkąsti, — kalbėjo Leinas. — Aš mirštu iš bado.

Jis palinko į priekį ir pasakė vairuotojui adresą.

— O, kaip miela tave matyti! — tarė Franė, pajudėjus taksi. — Aš taip tavęs pasiilgau.

Dar nepabaigusi frazės ji suvokė, kad taip visiškai nemano.

Vėl pajutusi kaltę, paėmė Leiną už rankos ir tvirtai, švelniai sunėrė pirštus.

Beveik po valandos jiedu sėdėjo prie gana atokaus staliuko Siklerio kavinėje, miesto centre – kavinėje, kurią buvo pamėgusi intelektualesnė studentų dalis. Tie patys studentai, jeigu jie mokytųsi Jeilio arba Harvardo universitetuose, savo draugių nevestų į panašias vieteles. Galima būtų pridėti, kad visame mieste tik Siklerio kavinėje jautienos žlėgtainis nebuvo „tokio storio" – taip sakoma, nykščiu ir smiliumi rodant colį. Siklerio kavinė garsėjo sraigėmis. Čia studentas su savo mergina arba užsisakydavo salotas, arba dėl aštraus česnakų padažo jų neužsisakydavo nė vienas.

Franė su Leinu gurkšnojo martinį. Kai prieš dešimt ar penkiolika minučių jiems atnešė pirmą martinio porciją, Leinas, gurkštelėjęs iš savo taurelės, atsilošė ir apžvelgė salę.

Jį aiškiai apėmė palaima, atsidūrus tikrai savo vietoje (jis, matyt, buvo tikras, kad niekas to nenuginčytų) su nepriekaištingai atrodančia mergina, kuri ne tik buvo be galo graži, bet, kas ne mažiau svarbu, jos kašmyro vilnos palaidinė ir flanelinis sijonas neardė harmonijos. Franė pastebėjo šį trumpą Leino atsiskleidimą ir priėmė jį kaip tokį, nei daugiau, nei mažiau. Bet tokia jau iš prigimties buvo jos siela, kad pamačiusi ir supratusi jo miną pati pasijuto dėl to kalta ir prisivertė toliau klausytis nesibaigiančio Leino monologo – būtumei pasakęs – gana dėmesingai.

Dabar Leinas kalbėjo kaip žmogus, įsitikinęs, kad po gero ketvirčio valandos užtrukusio monologo jo kalbos tonas sušvelnėjo ir aplinkiniams negali suteikti jokių nemalonumų.

— Na, tiesiai sakant, — kalbėjo jis, — jeigu ko nors ir trūksta, tai vyriško kvapo. Supranti, ką turiu galvoje?

Jis klausiamai palinko į priekį, į Franę, savo dėkingą klausytoją, abiem alkūnėm pasirėmęs ant stalo virš martinio taurelės.

— Ko trūksta? — paklausė Franė.

Prieš kalbėdama ji turėjo kostelėti, kadangi jau senokai nebuvo ištarusi nė žodžio.

Leinas padvejojo.

— Vyriškumo, — tarė jis.

— Aš ir pirmą kartą girdėjau.

— Na, žodžiu, viso to leitmotyvas — tą aš norėjau gana subtiliai išryškinti, — kalbėjo Leinas, labai atidžiai sekdamas savo pokalbio giją. — Na, supranti, dievai žino. Aš tikrai maniau, kad su juo prasmegsiu skradžiai kaip su kokiu švininiu grimzlu. Bet po velnių, kai jį grąžino su šešių pėdų dydžio aukščiausiais įvertinimais, dievaži, vos nepuoliau ant kelių.

Franė vėl kostelėjo. Matyt, ji jau iki galo suvaidino tikrai nuoširdaus klausytojo vaidmenį.

— Kodėl? — paklausė ji.

Leinas lyg sutriko.

— Kas „kodėl"?

— Kodėl manei, kad prasmegsi kaip su švininiu grimzlu?

— Juk sakiau. Sakiau, tik nebaigiau. Tas vyrukas, Bramenas — tikras Flobero tipo specas. O gal aš tik taip maniau.

— Aa, — sumykė Franė ir nusišypsojo.

Ji gurkštelėjo martinio.

— Nuostabus, — žvelgdama į taurelę, tarė ji. — Labai gerai, kad saikingai praskiestas. Nemėgstu, kai būna beveik vienas džinas.

Leinas linktelėjo.

— Žinai, atrodo, turiu tą sumautą rašinį namie. Jeigu savaitgaly bus proga, aš tau jį paskaitysiu.

— Puiku, mielu noru paklausyčiau.

Leinas vėl linktelėjo.

— Na, neparašiau kažko tokio, kas sudrebintų pasaulį ir panašiai. — Jis pasimuistė kėdėje. — Bet... ne... nežinau, manau, kad neblogai pabrėžiau tai, kodėl jis taip liguistai mėgo mot juste[4]. Na, šios dienos žinių šviesoje. Ne vien psichoanalizė ir kitoks šlamštas, bet daugiau ar mažiau tikros žinios. Supranti, ką turiu galvoje? Aš nesu Froido šalininkas ir panašiai, bet pro kai kuriuos dalykus negalima praeiti. Sakykim, jeigu Froido kai kurie teiginiai yra neginčijami, tai dar nieko nereiškia. Na, kažkuria prasme, manau, galima visiškai mane pateisinti už tai, kad ten pažymėjau, jog nė vienas iš tikrai vertų vyrukų — Tolstojus, Dostojevskis, na, netgi Šekspyras — nebuvo žodžių sunkėjai. Jie paprasčiausiai rašė. Supratai, ką aš norėjau pasakyti?

Leinas kažkaip laukiamai pažvelgė į Franę. Jam pasirodė, kad ji klausosi jo su didesniu dėmesiu.

— Tu valgysi savo alyvą ar ne?

Leinas žvilgtelėjo į savo taurę su martiniu, paskui vėl pakėlė akis į Franę.

---

[4] Tikslus žodis (pranc.).

— Ne, — šaltai tarė jis. — Nori?

— Jei tu nevalgai, — atsakė Franė.

Iš Leino išraiškos ji suprato uždavusi ne tą klausimą. Dar blogiau — jai staiga visiškai pradingo noras valgyti tą alyvą, ir ji galvojo, kam iš viso to paklausė. Tačiau jai nebeliko nieko kito, kaip tik paimti ir su pastebimu pasigardžiavimu suvalgyti alyvą, kurią Leinas padavė jai taurėje su martiniu. Paskui iš Leino pakelio nuo stalo ji išsiėmė cigaretę. Leinas ją pridegė ir pats užsirūkė.

Kai ji suvalgė alyvą, už stalo trumpam stojo tyla. Leinas ją nutraukė, nes buvo iš tų, kurie nė akimirką negali suturėti esminės minties.

— Tas vyrukas Bramenas mano, jog reikėtų mano sumautą rašinį kur nors paskelbti, — staiga tarė jis. — Nors nežinau, ar reikia.

Tada, tarsi nelauktai būtų pavargęs, — arba tiksliau jį būtų išsekinęs alkanos žmonijos noras pasinaudoti jo intelekto vaisiumi, — pradėjo delnu masažuotis skruostą, visiškai nesąmoningai nuo vienos akies nubraukdamas miegūstumą.

— Noriu pasakyti, kad kritinių straipsnių apie Floberą ir kitus tokius vaikinus yra pilnos palėpės. — Jis susimąstė, atrodė šiek tiek paniuręs. — Tiesą sakant, nemanau, kad bent vienas išsamus rašinys apie jį pasirodė per pastaruosius...

— Tu kalbi kaip profesoriaus asistentas. Tikrai.

— Atsiprašau? — ištarė Leinas palyginti ramiai.

— Tu kalbi visai kaip profesoriaus asistentas. Deja, taip. Tikrai tikrai.

— Argi? O kaip kalba profesoriaus asistentas, ar galėčiau sužinoti?

Franė pamatė, kad jis susinervinęs, bet tą akimirką, nepatenkinta savimi ir pyktelėjusi, nusprendė išsisakyti.

— Na, nežinau, kokie jie čia, bet ten, iš kur atvykau, profesoriaus asistentu vadinamas vyrukas, kuris skaito paskaitas tada, kai profesorius gydosi nervus arba yra pas dantistą ar dar kitur. Tai paprastai paskutinio kurso studentas ar panašiai. Šiaip ar taip, jeigu tai, tarkim, rusų literatūros kursas, jis ateina apsivilkęs marškiniais su siaura apykakle, kurios kampučiai prisegami sagutėmis, su dryžuotu kaklaraiščiu, ir gerą pusvalandį kritikuoja Turgenevą. Kai tavo akyse Turgenevą galutinai sudirba, pradeda pasakoti apie Stendalį ar apie ką nors kitą, apie kurį rašė rašinį magistro laipsniui įgyti. Ten, pas mus, anglų literatūros fakultete yra gera dešimtis tokių profesoriaus asistentų, kurie vis malasi aplink ir visiems gadina reikalus. Ir tokie jau protingi, kad vos burną praveria — atleisk už prieštaravimą. Na, jeigu su jais imsi ginčytis, tuoj nutaiso be galo mielą miną...

— Šiandien tave kažkas apsėdo, ar žinai? Kas gi tau, po galais, užėjo?

Franė staigiu judesiu nukrėtė cigaretės pelenus, paskui kiek paslinko į save peleninę.

— Atleisk. Jaučiuosi klaikiai, — tarė ji. — Visą savaitę jaučiuosi destruktyviai. Baisu. Siaubinga savijauta.

— Tavo laiškas neatrodė pasiutusiai destruktyvus.

Franė rimtai linktelėjo. Ji stebėjo mažą, šiltą, gal pusės lošimo žetono dydžio saulės dėmę ant staltiesės.

— Man reikėjo prisiversti jį parašyti, — paaiškino ji.

Leinas jau norėjo kažką į tai atsakyti, bet staiga priėjo padavėjas ir nuėmė nuo stalo tuščias martinio taureles.

— Ar nori dar? — paklausė Leinas.

Ji neatsakė. Franė tebestebėjo tą mažą saulės dėmę su ypatingu dėmesiu, tarsi būtų norėjusi ant jos išsitiesti.

— Frane, — kantriai paklausė Leinas, kad girdėtų ir padavėjas. — Dar norėsi martinio ar ko kito?

Ji pakėlė galvą.

— Atleisk.

Ji pažvelgė į tuščias taureles, kurias padavėjas, nuėmęs nuo staliuko, laikė rankoje.

— Taip. Ne. Nežinau.

Leinas, žiūrėdamas į padavėją, nusikvatojo.

— Tai kaip vis dėlto? — paklausė jis.

— Taip, atneškite.

Dabar ji atrodė guvesnė.

Padavėjas nuėjo. Leinas lydėjo jį akimis, kol tas išėjo iš salės, paskui atsigręžė į Franę. Braukdama cigaretės pelenus į tuščią peleninę, kurią atnešė padavėjas, ji buvo šiek tiek prasižiojusi. Leinas pažvelgė į ją, vis labiau nervindamasis. Greičiausiai įsižeidė ar šiaip būgštavo, pastebėjęs merginos, su kuria rimtai draugavo, abejingumą. Šiaip ar taip, jam tikrai kėlė nerimą, kad ta širšė, įgėlusi Franę, gali sumauti visą savaitgalį. Jis staiga palinko į priekį, padėjo rankas ant staliuko, tarsi tikėdamasis kaip nors sureguliuoti visą tą dalyką, bet Franė prakalbo pirma.

— Aš šiandien esu labai šlykšti, — tarė ji. — Darau kažką ne taip.

Ji pasijuto stebinti Leiną lyg nepažįstamąjį ar skelbimą, reklamuojantį linoleumo rūšį metro vagone. Jos kūnu vėl nuvilnijo neištikimybės ir kaltės jausmas, toks įprastas šiandien; reaguodama į tai, ji ištiesė ranką ir uždėjo

delną ant Leino rankos. Tačiau beveik tuoj pat atitraukė ir paėmė iš peleninės smilkstančią cigaretę.

— Man tuoj praeis, — tarė ji. — Aš tau prisiekiu.

Ji nusišypsojo Leinui, — tam tikra prasme nuoširdžiai, — ir tuo metu jo šypsena galėjo bent šiek tiek sušvelninti kai kuriuos būsimus įvykius, bet Leinas nudavė, kad jam niekas nerūpi, ir nusprendė neatsakyti jai šypsena.

Franė užsitraukė dūmo.

— Jeigu nebūtų per vėlu, — kalbėjo ji, — ir jeigu kaip kokia kvailė nebūčiau nusprendusi pasižymėti moksluose, manau, mesčiau tą anglų literatūros kursą. Nežinau. — Ji nukrėtė pelenus. — Man taip bloga nuo tų pedantų ir savimi patenkintų, viską darkančių vyrukų, kad norisi klykti. — Ji pažvelgė į Leiną. — Atsiprašau. Aš tuoj baigsiu. Pažadu... Taigi jei būčiau sveiko proto, būčiau šiemet visiškai negrįžusi į koledžą. Nežinau. Manau, kad visa tai yra labiausiai neįtikėtinas farsas.

— Nuostabu. Tai tikrai nuostabu.

Franė jautė šį sarkazmą užsitarnavusi.

— Atleisk, — tarė ji.

— Baik kartojusi „atleisk", gerai? Aš manau, tau net į galvą nešovė, kad tu velniškai plačiai apibendrini. Jeigu visi anglų literatūros fakulteto dėstytojai būtų tokie darkytojai, tai būtų visai kita kalba...

Franė jį pertraukė, bet vos girdimai. Ji žvelgė pro jo juodą petį į kažkokį neapibrėžtą daiktą kitame salės gale.

— Ką? — paklausė Leinas.

— Aš sakau, žinau. Tu teisus. Aš paprasčiausiai šiandien kaip nesava, ir viskas. Nekreipk į mane jokio dėmesio.

Bet Leinas negalėjo leisti, kad nesusipratimas išsispręstų ne jo naudai.

— Na, velniai žino, — pradėjo jis. — Nekompetentingų žmonių yra visose gyvenimo sferose. Aš manau, tai svarbiausia. Gal bent akimirką pamirškime tuos profesorių asistentus? — Jis pažvelgė į Franę. — Tu girdi mane, ar ne?

— Taip.

— Savo sumautame anglų literatūros fakultete jūs turite du geriausius visos šalies dėstytojus. Manlius. Espozitas. Dieve, kad jie dėstytų čia, pas mus. Jie bent poetai, dievaži.

— Ne, ne poetai, — tarė Franė. — Gal dėl to taip ir baisu. Aš manau, jie ne tikri poetai. Tai paprasčiausi vyrukai, rašantys eiles, kurios spausdinamos, traukiamos į visas čia leidžiamas antologijas, bet jie ne poetai.

Staiga sutrikusi ji nutilo ir užgesino cigaretę. Jau keletą minučių jos veidas vis labiau blyško. Atrodė, kad net dažytos lūpos tapo keliais atspalviais šviesesnės, tarsi ji būtų jas nuspaudusi popierine servetėle.

— Geriau baikim apie tai šnekėti, — pasiūlė ji beveik abejingai, maigydama nuorūką peleninėje. — Aš kaip nesava. Paprasčiausiai sugadinsiu visą savaitgalį. Gal čia kur liukas po mano kėde, ir aš prasmegsiu skradžiai.

Prie staliuko stabtelėjo padavėjas ir prieš kiekvieną jų pastatė po antrą porciją martinio. Leinas ilgais ir grakščiais pirštais, kurių paprastai niekada neslėpdavo, paėmė už taurės kotelio.

— Tu nieko nesugadinsi, — tyliai tarė jis. — Man tik įdomu išsiaiškinti, kaip čia, po galais, yra. Na, ar, po vel-

niais, reikia būti bohemos atstovui ar mirti, kad būtum skaitomas poetas? Ko tu nori — kokio niekšelio garbanotais plaukais?

— Ne. Gal užtenka apie tai? Prašau. Aš tiesiog siaubingai jaučiuosi, ir pradeda baisiausiai skaudėti...

— Aš labai norėčiau užbaigti tą šneką — būčiau laimingas. Tik pirmiausia pasakyk man, jei neprieštarauji, kas yra tikras poetas? Būčiau dėkingas. Tikrai.

Ant Franės kaktos šalia plaukų vos pastebimai sublizgėjo prakaito lašeliai. Tai galėjo paprasčiausiai reikšti, kad salėje kiek per tvanku arba kad sunegalavo skrandis, arba kiek per stiprus martinis. Šiaip ar taip, neatrodė, kad Leinas tai pastebėtų.

— Aš nežinau, kas yra tikras poetas. Tik noriu, kad baigtum, Leinai. Aš nejuokauju, jaučiuosi labai kvailai, keistai, ir negaliu...

— Gerai, gerai. Gerai. Nusiramink, — tarė Leinas. — Aš tik bandžiau...

— Kiek žinau, pasakysiu, — prašneko Franė. — Jeigu esi poetas, darai kažką gražaus. Na, turi palikti kažką gražaus ant popieriaus lapo ir taip toliau. Tie, apie kuriuos šneki, nepalieka nė vieno, nė vienintelio gražaus dalyko. O kiti, gal šiek tiek geresni — įlenda tau į galvą ir kažką ten palieka. Bet vien tai, kad jie taip daro, vien tai, kad jie žino, kaip kažką tau palikti, tai, dievaži, dar nereiškia, kad jie rašo eilėraščius. Tai gali būti baisiai žavingos, atsiprašau, sintaksinės išmatos. Tokios kaip Manliaus ar Espozito, ar kitų vargšų.

Prieš prabildamas Leinas dar užsidegė cigaretę. Tada tarė:

— Aš maniau, kad tu mėgsti Manlių. Tiesą sakant, prieš gerą mėnesį, jei gerai prisimenu, sakei — jis toks mielas, ir kad tu...

— Taip, aš jį mėgstu. Bet man bloga nuo to, kad žmones galima tik mėgti. Dieve mano, kaip norėčiau sutikti žmogų, kurį galėčiau gerbti... Ar negalėčiau atsiprašyti minutėlei?

Franė, pasiėmusi rankinuką, greitai pakilo. Ji buvo labai išbalusi. Atitraukęs kėdę ir kažkaip nenatūraliai prasižiojęs, pakilo ir Leinas.

— Kas atsitiko? — paklausė jis. — Ar gerai jautiesi? Kažkas ne taip, ar ne?

— Aš tuoj grįšiu.

Ji išėjo iš salės net neklausdama, kur eiti, tarsi iš ankstesnių priešpiečių Siklerio kavinėje žinotų visus maršrutus.

Leinas, likęs vienas, sėdėjo už staliuko, rūkė ir saikingai gurkšnojo martinį, taip, kad jo užtektų iki sugrįžtant Franei. Buvo visiškai aišku, kad pasitenkinimo jausmas, apėmęs jį prieš pusvalandį, jausmas, kad esi savo vietoje su tinkama arba tinkamai atrodančia mergina, dabar visiškai išgaravo. Jis pažvelgė į kirpto meškėno kailinius, kažkaip kreivai kabančius ant laisvos Franės kėdės, — tuos pačius kailinius, kurie sujaudino jį stotyje vien dėl to, jog buvo keistai pažįstami, — ir dabar tyrinėjo juos su kažkokiu aiškiu nepalankumu. Kažkodėl jį erzino šilkinio pamušalo siūlės.

Baigęs stebėti kailinius, įbedė žvilgsnį į taurės kojelę, susirūpinęs, abejingas, neteisingai apgautas. Viena buvo aišku. Savaitgalis iš tiesų prasideda kažkaip sumautai. Tačiau tuo metu jis kilstelėjo galvą ir kitame salės gale

pamatė pažįstamą veidą — kurso draugą su mergina. Leinas kiek atsitiesė ir nutaisė kitą miną — jo veide vietoj ką tik buvusios beviltiškai blogos nuojautos ir nerimo atsirado nerūpestinga išraiška vyro, kurio mergina tik trumpam išėjo į tualetą, kaip dažnai elgiasi merginos, palikusi jį rūkyti ir nuobodžiauti, tiksliau, patraukliai nuobodžiauti.

Siklerio kavinės moterų tualeto kambarys buvo vos ne tokio pat dydžio kaip ir pati salė, ir net atrodė ne mažiau prabangus. Jis buvo neaptarnaujamas ir aiškiai tuščias, kai įėjo Franė. Ji akimirką stabtelėjo viduryje plytelėmis išklotų grindų — atrodė, tarsi čia būtų paskyrusi kažkokį pasimatymą. Dabar jos kakta jau buvo kaip reikiant surasojusi, burna vangiai pražiota, veidas dar labiau išblyškęs negu salėje.

Ji staiga įėjo į tolimiausią ir niekuo neišsiskiriančią kabiną iš septynių ar aštuonių, — kur, laimė, už įėjimą nereikėjo mesti monetos, — užsidarė duris ir po nedidelių pastangų užstūmė sklendę. Stipriai suspaudė kelius, tarsi norėdama sumažėti ir susitraukti. Rankomis užsiėmė akis ir smarkiai įrėmė į grindis kulnus, lyg norėtų paralyžiuoti regėjimo nervą ir visus vaizdinius nugramzdinti į juodą gelmę. Jos ištiesti pirštai nors ir virpėjo, — o gal dėl to, kad virpėjo, — atrodė keistai grakštūs ir gražūs. Neilgai pasėdėjusi šioje įtemptoje, panašioje į gemalo padėtyje, ji pratrūko. Verkė visą penketą minučių. Verkė visai nesistengdama nuslopinti garsesnių širdgėlos ir sumišimo protrūkių su balso konvulsijomis, kaip kūkčioja isteriškas vaikas, kurio kvėpavimą trikdo nusileidęs antgerklis. Bet kai pagaliau ji baigė verkti, tai baigė tyliai, be skausmin-

gų, į peilio rėžius panašių atsidūsėjimų, kurie paprastai būna po stipraus kūkčiojimo. Baigus verkti atrodė, kad staiga galvoje kažkas apsivertė ir dėl to iškart visą kūną apėmė ramybė. Jos veidas buvo užverktas, bet visiškai bejausmis, beveik bemintis, ji nuo grindų pakėlė rankinę, atsidarė ir išsiėmė mažą tamsiai žalia medžiaga aptrauktą knygelę. Pasidėjo ją ant kojų, tiksliau, ant kelių, ir žvelgė į ją, atidžiai stebėjo, tarsi tai būtų pati tinkamiausia vieta mažai, tamsiai žaliai, medžiaga aptrauktai knygelei laikyti. Po akimirkos paėmė knygelę į rankas, pakėlė prie krūtinės ir priglaudė — stipriai, tik neilgai. Tada įsidėjo ją atgal į rankinę, atsistojo ir išėjo iš kabinos. Nusiprausė veidą šaltu vandeniu, nusišluostė rankšluosčiu, kabančiu virš galvos, pasidažė lūpas, pasišukavo ir išėjo iš tualeto.

Eidama prie savo staliuko, ji atrodė gana kerinčiai, ne ką kitaip, negu pasismaginti mėgstanti koledžo mergina, išsiruošusi neeiliniam savaitgaliui. Kai ji besišypsodama guviai priėjo prie savo kėdės, Leinas, kairėje rankoje laikydamas servetėlę, lėtai atsistojo.

— Dieve mano, atleisk, — tarė Franė. — Gal manei, kad aš jau numiriau?

— Nemaniau, kad numirei, — atsakė Leinas ir atitraukė jai kėdę. — Aš nežinau, kas tau, po galais, atsitiko.

Jis grįžo į savo vietą.

— Žinai, juk mes turime ne per daug to sumauto laiko.

Jis atsisėdo.

— Ar nieko neatsitiko? Tavo akys šiek tiek paraudusios. — Jis atidžiai ją apžiūrėjo ir vėl paklausė: — Viskas gerai, ar ne?

Franė užsidegė cigaretę.

— Dabar jaučiuosi puikiai. Niekada gyvenime nesijaučiau taip fantastiškai tvirta. Ar jau ką nors užsakei?

— Tavęs laukiau, — tarė Leinas, vis dar tyrinėdamas ją. — Kas gi vis dėlto atsitiko? Skrandis?

— Ne. Na, ir taip, ir ne. Nežinau, — atsakė Franė.

Ji pažvelgė į valgiaraštį, gulintį ant lėkštės, ir net neimdama jo į rankas, pasirinko ko norinti.

— Man užteks sumuštinio su vištiena. Ir gal dar stiklinę pieno... Bet tu užsisakyk ko nori, visko. Na, užsisakyk sraigių, aštuonkojų, dar ko nors. Aštuonkojų. Aš tikrai nesu alkana.

Leinas pažvelgė į ją, paskui sau į lėkštę išpūtė ploną, labai išraiškingą dūmų srovelę.

— Nieko sau savaitgalio puošmena, — tarė jis. — Sumuštinis su vištiena, po galais.

Franė susierzino.

— Leinai, aš nealkana. Atsiprašau. Viešpatie. Na prašau. Užsisakyk ko nori, gerai, o aš valgysiu kartu su tavimi. Man juk neatsiras apetitas vien tik dėl to, kad tu to nori.

— Gerai, gerai, — tarė Leinas.

Jis ištempė kaklą, norėdamas atkreipti padavėjo dėmesį. Po kelių akimirkų jis užsakė Franei vištienos sumuštinį ir stiklą pieno, o sau — sraigių, varlių kojelių ir salotų.

Nuėjus padavėjui, jis žvilgtelėjo į rankinį laikrodį ir tarė:

— Beje, penkiolika po pirmos ar pusę dviejų jau turime būti Tenbridže. Ne vėliau. Aš sakiau Velui, kad mes greičiausiai užšoksime kur nors išgerti, o paskui

į stadioną galbūt visi važiuosime jo mašina. Sutinki? Pažįsti Velą?

— Net nežinau, kas jis toks.

— Dieve mano, buvai susitikusi gal dvidešimt kartų. Velas Kembelas. Dieve. Suprasčiau, jei būtum mačiusi jį vieną kartą, bet buvai susitikus...

— Aa, pamenu... Paklausyk, nereikia manęs nekęsti dėl to, kad tuoj pat neprisimenu kažkokio žmogaus. Ypač jei jis atrodo lygiai taip pat kaip kiti, ir kalba, ir rengiasi, ir elgiasi kaip visi.

Čia Franė prisivertė nutilti. Išgirdusi savo balse priekabes ir patyčias, ji tiesiog fiziškai pajuto, kad neapkenčia savęs, ir dėl to jos kaktą vėl išmušė prakaitas. Bet nors ir stengėsi, savo balso jau negalėjo suvaldyti.

— Aš nesakau, kad jis toks baisus ar panašiai. Paprasčiausiai ištisus ketverius metus kur tik einu, vis sutinku tokius kaip Velas Kembelas. Jau atmintinai žinau, kada pradės klausinėti, ką veikiau vasarą, žinau, kada prie staliuko atitrauks ir vėl pritrauks tau kėdę ir pradės baisiai, baisiai tyliai girtis, arba taip pat tyliai ir nerūpestingai ką nors apkalbėti. Yra nerašyta taisyklė, kad kai kurių socialinių ir finansinių grupių žmonės, prasitarę apie kokį asmenį, tol jį apkalbinės, kol visiškai jį suniekins — prikalbės tau, jog jis niekšas, seksualinis maniakas, narkomanas ir kitokių šlykštybių.

Ji vėl nutilo. Valandėlę taip ir tylėjo, pirštais sukiodama peleninę, stengdamasi nepakelti galvos ir nematyti Leino išraiškos.

— Atleisk, — tarė ji. — Velas Kembelas čia niekuo dėtas. Aš pasirinkau jį tik todėl, kad jis man panašus į vyruką, praleidusį vasarą Italijoje ar dar kur nors.

— Tavo žiniai, praėjusią vasarą jis buvo Prancūzijoje, — tarė Leinas. — Aš supratau, ką tu norėjai pasakyti, — čia pat pridūrė jis, — bet tu labai...

— Na gerai, — abejingai tarė Franė. — Prancūzijoje. — Iš pakelio nuo staliuko ji išsiėmė cigaretę. — Velas čia niekuo dėtas. Tai galėtų būti ir mergina, dievaži. Na, jeigu jis būtų mergina, pavyzdžiui, gyvenanti mano bendrabutyje, pieštų dekoracijas kokioje nors prekybos kompanijoje. Arba dviračiu važinėtų po Velsą. Arba išsinuomotų butą Niujorke ir dirbtų kokiam nors žurnalui ar reklamos firmai. Tai daro visi, štai kas. Tai, ką visi daro, yra taip... na, nežinau... gal ne klaidinga ar net žema, gal net nebūtinai kvaila. Bet paprasčiausiai — taip smulku ir beprasmiška ir tai sukelia liūdesį. Bet visų blogiausia, kad net susimetęs su bohema ar dar ką nors idiotiška sugalvojęs, vis vien kaip ir kiti paklūsti bendroms taisyklėms, tik kiek kitaip.

Čia ji nutilo. Papurtė galvą. Buvo visiškai išbalusi ir kažkurią akimirką palietė savo kaktą — atrodė, ne tiek norėdama įsitikinti, ar prakaituoja, kiek patikrinti, — tarsi būtų buvusi savo pačios tėvas, — ar nekarščiuoja.

— Kvailai jaučiuosi, — ištarė. — Ko gero, išprotėsiu. Gal jau ir išprotėjau.

Leinas stebėjo ją nuoširdžiai susirūpinęs — labiau susirūpinęs negu susidomėjęs.

— Tu velniškai išbalusi. Tikrai išbalusi, ar žinai? — paklausė jis.

Franė papurtė galvą.

— Viskas gerai. Tuoj bus gerai. — Ji pažvelgė į padavėją, kuris priėjo prie staliuko, nešdamas valgį. — O, tavo

sraigės gražiai atrodo. — Norėjo užsitraukti dūmo, bet cigaretė buvo užgesusi.

— Kur padėjai degtukus? — paklausė.

Padavėjui nuėjus, Leinas pridegė jai cigaretę.

— Tu per daug rūkai, — tarė jis, paskui paėmė mažą šakutę, gulinčią šalia lėkštės su sraigėmis, tačiau prieš valgydamas dar pažvelgė į Franę. — Man dėl tavęs neramu. Aš nejuokauju. Kas, po galais, tau atsitiko per tas kelias savaites?

Franė pažvelgė į jį, kartu gūžteldama pečiais ir purtydama galvą.

— Nieko. Visiškai nieko, — atsakė. — Valgyk. Valgyk sraiges. Kai atšals, bus baisiai neskanios.

— Tu pati valgyk.

Franė linktelėjo ir pažvelgė į savo vištienos sumuštinį. Ją šiek tiek supykino, ir ji, pakėlusi galvą, greitai užsitraukė dūmo.

— Kaip tas vaidinimas? — paklausė Leinas, knebinėdamas sraiges.

— Nežinau. Aš jau nevaidinu. Mečiau.

— Metei? — Leinas pakėlė galvą. — Maniau, tu dėl to vaidmens eini iš proto. Kas atsitiko? Atidavė tą vaidmenį kitai?

— Ne, neatidavė. Tai buvo mano vaidmuo. Šlykštu. Oi, kaip šlykštu.

— Kas nutiko? Gal tu pasiuntei velniop ir visą fakultetą?

Franė linktelėjo galvą ir gurkštelėjo pieno.

Sukramtęs ir prarijęs kąsnį, Leinas paklausė:

— Kodėl, Dieve mano? Aš maniau, kad tas prakeiktas teatras — tavo didžiausia aistra. Juk tai vienintelis dalykas, apie kurį kalbėdavai...

— Mečiau, ir viskas, — tarė Franė. — Jis pradėjo mane erzinti. Pradėjau jaustis kaip kokia šlykšti savimyla. — Ji pagalvojo. — Na, nežinau. Visų pirma, noras vaidinti man kažkaip kvepia blogu skoniu. Na, noras būti kažkokiu subjektu. Aš taip pradėjau nekęsti savęs — ir vaidinančios spektaklyje, ir nulipusios nuo scenos, užkulisiuose. Visų tų besiblaškančių subjektų, kurie jaučiasi baisiai malonūs ir nuoširdūs. Su visais bučiuojies, paskui vaikštai po sceną, išsitepusi svetimu grimu, dar bandai nuduoti baisiai natūralią ir draugišką, kai užulisiuose tave aplanko draugai. Aš tiesiog nekenčiu savęs. Bet blogiausia tai, kad aš kažkaip gėdijausi vaidinti spektakliuose, kurie man teko. Ypač iš vasaros repertuaro. — Ji pažvelgė į Leiną. — O man teko geri vaidmenys, todėl nežiūrėk taip į mane. Čia kiti dalykai. Na, kad suprastum, paaiškinsiu. Aš, pavyzdžiui, nesigėdyčiau, jeigu ateitų ir išgirstų mane tariant kai kurias frazes žmonės, kuriuos gerbiu, sakykim, mano broliai. Kai kam net rašiau laiškus, prašydama neateiti į spektaklius. — Ji vėl susimąstė. — Išskyrus Pegynos vaidmenį „Narsuolyje"[5] praėjusią vasarą. Noriu pasakyti, kad būtų buvęs tikrai puikus spektaklis, jei ne tas stuobrys, vaidinęs Narsuolį ir sugadinęs visą malonumą. Jis buvo toks lyriškas, Dieve, toks lyriškas!

Leinas baigė valgyti sraiges. Dabar sėdėjo, nutaisęs abejingą miną.

— Juk jį baisiausiai išgyrė kritikai, — tarė Leinas. — Tu dar atsiuntei tuos straipsnius, pameni?

---

[5] „Narsuolis iš vakarų pakrantės" (The Playboy of the Western World) — airių dramaturgo Džono Singo (John Millington Synge) pjesė (1907 m.).

Franė nutilo.

— Gerai. Gerai, Leinai.

— Ne, palauk, tu juk visą pusvalandį kalbėjai taip, tarsi vienintelė pasaulyje turėtumei bent kiek sveiko proto, bent kiek sugebėjimo mąstyti. Aš manau, jeigu geriausi kritikai sako, kad šioje pjesėje jis nuostabiai vaidino, tai gal taip ir yra, gal tu klysti? Ar apie tai nepagalvojai? Žinai, juk tu dar nespėjai susiformuoti kaip seni...

— Kaip paprastas talentingas žmogus, gal ir nuostabus. Bet jeigu nori suvaidinti Narsuolį taip, kaip reikėtų, turi būti genijus. Turi, ir viskas, nieko nepadarysi, — aiškino Franė. — Ji mažulėlę išrietė nugarą ir šiek tiek prasižiojusi užsidėjo ranką ant viršugalvio. — Jaučiuosi kažkaip apsvaigusi ir apdujusi. Nežinau, kas darosi.

— Manai, kad tu esi genijus?

Franė nuleido ranką.

— Ak, Leinai. Prašau, baik su manimi taip elgtis.

— Aš nedarau nieko, kas...

— Viena žinau — kad einu iš proto, — tarė Franė. — Man bloga nuo ego, ego, ego. Nuo savo pačios ir kitų. Man bloga nuo visų, kurie kažkur veržiasi, nori nuveikti kažką nepaprasta ir panašiai. Tai šlykštu, taip, taip. Man nerūpi, ką sako visi.

Tai išgirdęs, Leinas suraukė antakius ir atsilošė kėdėje, norėdamas būti įtaigesnis.

— O gal tu bijai konkurencijos? — paklausė jis apsimestinai ramiai. — Aš nesu specialistas, bet guldau galvą, kad geras psichoanalitikas... na, tikras savo srities žinovas... ko gero, suprastų tavo teiginį...

— Aš nebijau konkurencijos. Atvirkščiai. Argi tu nesupranti? Aš kaip tik bijau, kad imsiu konkuruoti — tai

mane ir baugina. Todėl ir išėjau iš Teatro fakulteto. Tik dėl to, kad esu taip baisiai linkusi priimti kiekvieno kito vertybes, todėl, kad mėgstu plojimus ir susižavėjimo šūksnius. Man tai tik į bloga. Man dėl to gėda. Vemti verčia. Man šlykštu dėl to, kad neužtenka drąsos būti visiškai niekuo. Mane pykina nuo pačios savęs ir visų kitų, kurie nori kuo nors sublizgėti. — Ji staiga nutilusi paėmė stiklą pieno ir pakėlė prie lūpų. — Taip ir maniau, — tarė ji, vėl padėdama stiklą ant staliuko. — Tai kažkas nauja. Dantys pokštus krečia. Kalena. Užvakar vos neatsikandau stiklinės krašto. Gal aš absoliuti, visiška beprotė, ir nieko apie tai nenutuokiu?

Priėjo padavėjas, atnešęs Leinui varlės kojelių ir salotų, ir Franė į jį atsisuko. Padavėjas savo ruožtu pažvelgė į jos nepaliestą vištienos sumuštinį. Jis paklausė, ar jauna ledi nenorėtų užsakyti ko kito. Franė padėkojo ir tarė:

— Ne, aš tik labai lėtai valgau.

Padavėjas, nebe pirmos jaunystės vyras, nežymiai dirstelėjo į jos išblyškusią ir drėgną kaktą, linktelėjo ir nuėjo.

— Ar tau kartais nereikia šita pasinaudoti? — staiga paklausė Leinas.

Rankoje jis laikė sulankstytą baltą nosinę. Nors jis bandė tai ištarti paprastai, jam tas nepavyko, ir klausimas nuskambėjo su užuojauta, švelniai.

— Kodėl? Argi man jos reikia?

— Tu prakaituoji. Norėjau pasakyti, ne prakaituoji, bet tavo kakta šiek tiek sudrėkusi.

— Argi? Tai baisu! Atleisk...

Franė kilstelėjo rankinę iki staliuko krašto, atsidarė ją ir pradėjo jame raustis.

— Turėjau čia kelias popierines servetėles.

— Imk mano nosinę, dievaži. Koks, po galais, skirtumas?

— Ne — man ta nosinė patinka ir nenoriu jos sutepti prakaitu, — atsakė Franė.

Rankinėje šis bei tas buvo. Norėdama geriau matyti, kas ten yra, ji pradėjo imti daiktus ir dėlioti juos ant staltiesės, iš kairės, šalia neatkąsto sumuštinio.

— Štai, radau, — tarė ji. Žiūrėdama į veidrodėlį, ji greitu judesiu servetėle nusausino kaktą. — Dieve, atrodau kaip vaiduoklis. Kaip tu dar mane pakenti?

— Kas čia per knyga? — paklausė Leinas.

Franė net pašoko. Ji pažvelgė į netvarkingą krūvelę iš rankinės išimtų daiktų ant staltiesės.

— Kokia knyga? — paklausė ji. — Ar šita?

Ir paėmusi mažą, medžiaga aptrauktą knygelę, įsidėjo į rankinę.

— Pasiėmiau, kad traukinyje būtų kas veikti.

— Pažiūrėkime. Kas per knyga?

Atrodė, kad Franė jo negirdi. Ji vėl atvožė veidrodėlį ir žvilgtelėjo į jį.

— Dieve, — ištarė.

Paskui pradėjo kraustyti viską nuo stalo — veidrodėlį, piniginę, skalbyklos sąskaitą, dantų šepetėlį, aspirino dėžutę, paauksuotą lazdelę kokteiliams maišyti — atgal į rankinę.

— Nežinau, kam aš visur tampausi tą auksinę lazdelę kokteiliams, — tarė ji. — Kažkoks sentimentalus vaikinas padovanojo gimimo dienos proga, kai mokiausi antra-

me kurse. Įteikė kaip be galo nuostabią ir sudvasintą dovaną – kol išvyniojau paketėlį, žvelgė man į veidą. Vis ruošiausi ją išmesti, bet niekaip nepavyksta. Matyt, teks pasiimti į karstą. – Ji pagalvojo. – Išsišiepęs vis kartojo, kad būsiu laiminga, jeigu visur nešiosiuos ją su savimi.

Leinas pradėjo ragauti varlės kojeles.

– Vis dėlto kas ten per knyga? Tai paslaptis? – paklausė jis.

– Ar ta knygelė rankinėje? – Ji stebėjo, kaip Leinas perplėšė varlės kojeles. Tada iš pakelio išsiėmė cigaretę ir pati ją užsidegė. – Aa, nežinau, – pradėjo ji. – Vadinasi „Piligrimo kelias"[6]. – Ji stebėjo, kaip Leinas valgo. – Pasiėmiau iš bibliotekos. Man apie ją užsiminė žmogus, dėstantis religijos istoriją, o man šį ketvirtį už tai reikės atsiskaityti. – Ji užsitraukė dūmo. – Jau laikau ne vieną savaitę. Vis pamirštu grąžinti.

– Kas ją parašė?

– Nežinau, – atsainiai atsakė Franė. – Atrodo, kažkoks rusų valstietis. – Ji vis žiūrėjo, kaip Leinas doroja varlės kojeles. – Jis niekur net nemini savo vardo. Tik pasakoja istorijas, ir tu niekaip negali sužinoti jo vardo. Pasipasakoja, kad yra valstietis, kad jam trisdešimt treji ir kad jo nudžiūvusi ranka. Ir kad žmona jau mirusi. Veiksmas vyksta devynioliktame amžiuje.

Leinas nukreipė dėmesį nuo varlės kojelių į salotas.

– Ar gera knyga? – paklausė jis. – Apie ką?

---

[6] 19 a. pabaigos nežinomo rusų autoriaus knygos „Atviri keleivio pasakojimai savo dvasios tėvui" vertimas į anglų kalbą, išleistas 1931 m.

— Nežinau. Gana keista. Na, visų pirma, tai religinė knyga. Galėtum net pasakyti, kad baisiai fanatiška, bet taip nėra. Na, prasideda nuo to, kad šis valstietis keleivis nori suprasti, ką reiškia Biblijos aiškinimas, kad reikia be perstojo melstis. Supranti? Be paliovos. Atrodo, laiške tesalonikiečiams[7] ar dar kažkur. Taigi jis pradeda kelionę po Rusiją ieškodamas to, kas paaiškintų jam, kaip reikia be paliovos melstis. Ir kokius žodžius reikia sakyti. — Atrodė, kad Franei buvo labai įdomu stebėti, kaip Leinas doroja varlės kojeles. Kalbėdama ji neatitraukė akių nuo jo lėkštės. — Vienintelis daiktas, kurį jis nešiojosi su savimi, buvo kuprinė su duona ir druska. Paskui jis sutinka žmogų, vadinamą senoliu, — kažkokį baisiai religingą ir tobulą žmogų, — ir tas papasakoja apie knygą, pavadintą „Filokalija"[8]. Ją, pasirodo, yra parašiusi grupė baisiai tobulų vienuolių, kurie kažkokiu būdu propagavo šį tikrai neįtikėtiną meldimąsi.

— Ramiai, — tarė Leinas varlės kojelėms.

— Šiaip ar taip, keleivis išmoksta melstis taip, kaip patarė tie labai paslaptingi žmonės — na, stengėsi, kol išmoko tobulai. Tada toliau keliauja po visą Rusiją, sutikdamas įvairiausių pačių nuostabiausių žmonių, ir aiškina jiems, kaip reikia melstis tuo neįtikėtinu būdu. Na, praktiškai tai ir visas knygos turinys.

— Nesinori sakyti, bet, matyt, dvoksiu česnaku, — įsiterpė Leinas.

---

[7] Plg.: „Be paliovos melskitės!" (Pirmas apaštalo Pauliaus laiškas tesalonikiečiams, 5, 17).

[8] „Filokalija" (graik. — meilė gėriui, grožiui) — pravoslavų cerkvės tėvų kūrinių antologija, išleista 1792 metais Venecijoje. 1877 metais išversta į rusų kalbą.

— Vienoje iš tų kelionių jis sutinka sutuoktinių porą — ši istorija man patinka labiausiai už viską, ką esu gyvenime skaičiusi, — paaiškino Franė. — Kažkokiame kaime jis eina keliu su savo kuprine ant pečių, o jam iš paskos bėga du maži vaikeliai šaukdami: „Dėdyte elgeta! Dėdyte elgeta! Užeik į mūsų namus pas mamytę. Ji mėgsta elgetas". Taigi jis su tais vaikeliais užeina į namus, ir ta tikrai puiki moteris, vaikelių motina, pasirodo duryse, bėginėja aplink, primygtinai siūlosi padėti jam nusimauti purvinus senus batus ir pavaišinti jį arbata. Paskui į namus grįžta vyras, kuris, matyt, taip pat mėgsta elgetas ir keleivius, ir jie visi sėda pietauti. Per pietus keleivis domisi už stalo sėdinčiomis moterimis, ir vyras paaiškina jam, kad tai tarnaitės, tačiau jos visada valgančios kartu su juo ir jo žmona, nes tai seserys Kristuje. — Franė nejučiom loštelėjo atgal. — Aš norėjau pasakyti, man keleivis patiko dėl to, kad norėjo sužinoti, kas tai per moterys. — Ji stebėjo, kaip Leinas ant duonos tepasi sviestą. — Na, galų gale keleivis pasilieka nakvoti, ir jie su vyru iki vėlumos kalbasi apie tai, kaip reikia melstis be paliovos. Keleivis išaiškina jam, kaip tą daryti. Ryte, palikęs tuos namus, vėl leidžiasi ieškoti nuotykių. Ir sutinka įvairiausių žmonių... na tikrai, tai ir visa knyga... ir aiškina jiems, kaip reikia kalbėti tą ypatingą maldą.

Leinas linktelėjo. Jis šakute ėmėsi salotų.

— Aš tikiuosi, kad savaitgaly rasim laiko, ir tu bent akimis permesi tą sumautą rašinį, kurį minėjau, — tarė Leinas. — Nežinau. Aš jo gal niekur ir nepanaudosiu, na, gal net ir nebandysiu kur išspausdinti ar šiaip, bet norėčiau, kad kol esi čia, bent užmestum akį.

— Mielai, — tarė Franė.

Ji žiūrėjo, kaip jis tepa sviestu kitą duonos riekę.

— Tau ši knyga turėtų patikti, — staiga vėl prabilo ji. — Žinai, ji tokia paprasta.

— Skamba įdomiai. Ar tu sviesto nevalgysi?

— Ne, gali imti. Aš tau negaliu jos paskolinti, nes ir taip per ilgai laikau, bet tu tikriausiai gali ją rasti savo bibliotekoje. Aš beveik tikra, kad ji čia bus.

— Tu juk nepalietei to savo sumuštinio, ar žinai? — staiga pasakė Leinas.

Franė žvilgtelėjo į lėkštelę, tarsi ją ką tik būtų atnešę.

— Tuoj pat paragausiu, — tarė. Ji sustingo, kairėje rankoje laikydama smilkstančią cigaretę, o dešine ranka stipriai spausdama stiklą su pienu. — Ar nori išgirsti apie tą ypatingą meldimosi būdą, apie kurį papasakojo senolis? — paklausė ji. — Tai gana įdomu.

Leinas ėmėsi paskutinės poros varlės kojelių. Jis linktelėjo ir tarė:

— Taip, taip.

— Taigi kaip jau sakiau, keleivis — tas valstietis — pradėjo keliauti norėdamas išsiaiškinti, ką reiškia Biblijos sakymas, kad reikia be paliovos melstis. Ir jis sutiko tą senolį — tą labai ištobulėjusį tikėjimo mokytoją, kurį tau minėjau, tą, kuris metų metais, metų metais studijavo „Filokaliją". — Franė staiga nutilo ir susimąstė, susikaupė. — Na, pirmiausia tas senolis papasakojo jam apie Jėzaus maldą. „Mano Dieve, pasigailėk manęs nusidėjėlio". Na, tokie žodžiai. Ir jis paaiškina, kad maldai šie žodžiai labiausiai tinka. Ypač žodis „pasigailėk", nes tai toks be galo talpus žodis, galintis reikšti daugelį dalykų. Na, jis gali reikšti ne tik gailestį. — Franė nutilo ir vėl susimąstė.

Ji jau nežiūrėjo į Leino lėkštę, bet žvelgė pro jo petį. — Taigi, — kalbėjo ji, — senolis paaiškino keleiviui, kad jeigu šią maldą kartosi ir kartosi vien judindamas lūpas, tai bus štai kas — malda taps savaveiksme. Ir tada kažkas atsitiks. Nežinau kas, bet atsitiks kažkas, ir žodžiai ims sutapti su tavo širdies ritmu, o tai ir reiškia, kad tu meldiesi be paliovos. Ir tai ypatingai nuostabiai veikia tavo pasaulėjautą. Noriu pasakyti, daugmaž čia yra pati esmė. Na, tai daroma tam, kad išgrynintum savo pasaulėjautą ir imtum visiškai naujai suvokti tai, kas aplinkui dedasi.

Leinas baigė valgyti. Dabar, kai Franė vėl nutilo, jis atsilošė, užsidegė cigaretę ir pažvelgė jai į veidą. Ji vis taip pat išsiblaškiusi žvelgė į priekį, pro jo petį ir, atrodė, jo net nematė.

— Bet įdomiausia, nuostabiausia yra tai, kad pradėjus tai daryti tau net nereikia tikėti tuo, ką darai. Na, net jeigu ir baisiai varžaisi, ir tai nesvarbu. Noriu pasakyti, kad tu juk nieko, ničnieko neįžeidi. Kitaip tariant, niekas tavęs neprašo kuo nors tikėti, kai tu pradedi bandyti. Senolis sakęs, kad tau net nereikia galvoti, ką sakai. Iš pradžių reikšmę turi tik kiekybė. Po to, vėliau, savaime atsiranda kokybė. Savaime ar panašiai. Jis sakęs, kad Dievo vardas — bet kuris vardas — turi šią keistą, savaimingą jėgą, kuri pasireiškia po to, kai ją kažkaip išjudini.

Leinas, suglebęs kėdėje ir rūkydamas, atidžiai stebėjo Franės veidą pro primerktas blakstienas. Jis vis dar buvo išblyškęs, bet jau ne toks baltas kaip kelis kartus prieš tai.

— Iš tikrųjų tai turi pačią giliausią prasmę, — pasakė Franė, — nes ir Nembutsu budistai be perstojo kartoja: „Namu — Amida — Butsu" — tai reiškia „Būk pagarbintas,

Buda", ar kažką panašaus — ir įvyksta tas pats. Lygiai tas pats...

— Nusiramink. Neimk taip į galvą, — pertraukė ją Leinas. — Pirmiausia, žinok, kad tuojau nusideginsi pirštus.

Franė, vos žvilgtelėjusi į savo kairę ranką, įmetė tebesmilkstančią nuorūką į peleninę.

— Tas pats atsitinka ir „Nežinomybės debesyje"[9]. Tik su žodžiu „Viešpats". Na, tereikia visą laiką kartoti „Viešpatie". — Ji kiek tiesiau negu prieš kurį laiką pažvelgė į Leiną. — Dabar atsakyk man, ar girdėjai ką nors nuostabesnio per savo gyvenimą? Aš tik noriu pasakyti, kad ne taip lengva pavadinti tai grynais sutapimais, o po to viską pamiršti — štai kas mane be galo stebina. Bent man taip baisiai...

Franė nutilo. Leinas pasimuistė kėdėje, ir jo veide atsirado mina, kurią iš surauktų antakių ji gerai pažinojo.

— Kas atsitiko? — paklausė ji.

— Tu tikrai tiki tomis nesąmonėmis?

Franė pasisiekė cigarečių pakelį ir išsiėmė iš jo cigaretę.

— Aš nesakiau, kad tikiu arba kad netikiu, — tarė ji, grabinėdama po staltiesę degtukų dėžutės. — Aš sakiau, kad tai nuostabu. — Leinas jai pridegė cigaretę. — Aš paprasčiausiai manau, kad tai baisiai keistas sutapimas, — tarė ji, išpūsdama dūmą. — Na, visi tie ištobulėję ir taip be galo nuoširdžiai tikintys žmonės, kurie aiškina tau, kad jeigu be paliovos kartosi Viešpaties vardą, kažkas atsitiks. Net Indijoje. Indijoje jie moko susikaupus kartoti skiemenį „Om", o tai iš tikrųjų reiškia tą patį, ir bus visai

[9] Nežinomo viduramžių anglų autoriaus traktatas.

toks pat rezultatas. Taigi aš sakau, čia niekaip logiškai nepaaiškinsi, net jeigu...

— Ir koks gi rezultatas? — tuoj pat paklausė Leinas.

— Ką?

— Na, koks gi rezultatas? Visi tie sinchroniniai dalykai ir tie murmėjimai-burbėjimai. Ar tavo širdis sveika? Nežinau, kaip tu jautiesi, bet čia gali prisidaryti, kiekvienas gali prisidaryti nemažai...

— Tu pamatei Dievą. Kažkas atsitinka vienoje visiškai nematerialioje širdies dalyje — ten, kur indai mano esant Atmaną, jei bent kiek domėjaisi religija; tu pamatai Dievą, ir tiek. — Ji nuspriegė cigaretės pelenus, bet nepataikė į peleninę. — Ir neklausk manęs, kas ir koks yra Dievas. Aš sakau — net nežinau, ar jis yra. Kai buvau maža, aš galvodavau...

Ji nutilo. Priėjo padavėjas nurinkti indų ir priimti naujo užsakymo.

— Nori deserto ar kavos? — paklausė Leinas.

— Aš manau, pabaigsiu pieną, ir tiek. Tu pasiimk sau, — atsakė Franė.

Padavėjas buvo ką tik nuėmęs jos lėkštę su neliestu vištienos sumuštiniu. Ji net nedrįso į jį pažvelgti.

Leinas pažiūrėjo į laikrodį.

— Dieve! Mes jau vėluojame. Dar gerai bus, jei suspėsime į rungtynių pradžią.

Pažvelgęs į padavėją, tarė:

— Man tik kavos.

Akimis palydėjęs padavėją, jis palinko į priekį, rankomis atsirėmė į stalą — atsipalaidavęs, sotus, laukdamas kavos, kurią tuoj pat atneš, ir tarė:

— Na, šiaip ar taip, tai įdomu. Visi tie dalykai... Aš tik manau, tu visiškai nepalieki vietos elementariai psichologijai. Na, noriu pasakyti, visi tie religiniai išgyvenimai turi visiškai aiškų psichologinį pagrindą — supranti, ką noriu pasakyti?.. Na, bet tai įdomu. Aš sakau, to negali nuneigti. — Pažvelgęs į Franę, nusišypsojo jai. — Tiesa. Jeigu kartais nebuvau užsiminęs. Aš myliu tave. Ar dar nesakiau?

— Leinai, nepyksi, jei aš vėl valandėlę pranyksiu? — paklausė Franė.

Atsistojo ji dar nebaigusi klausimo.

Leinas taip pat atsistojo — iš lėto, nenuleisdamas nuo jos akių.

— Ar tu sveika? — pasiteiravo jis. — Tau vėl bloga, ar ne?

— Paprasčiausiai kvailai jaučiuosi. Tuoj pat grįšiu.

Ji greitai perėjo per salę, ta pačia kryptimi kaip ir anksčiau. Bet salės gale, prie mažo kokteilių baro, staiga sustojo. Į ją atsisuko barmenas, šluostantis likerio taurelę. Dešinę ranką ji padėjo ant baro, paskui nuleido galvą ir kaire ranka, pačiais pirštų galiukais, palietė kaktą. Šiek tiek susvyravo ir nualpusi susmuko ant grindų.

Tik po kokių penkių minučių Franė visiškai atsigavo. Ji gulėjo ant kušetės administratoriaus kabinete, šalia sėdėjo Leinas. Jo veidas, sustingęs virš jos, dabar irgi buvo gerokai išbalęs.

— Na kaip tu? — paklausė jis gydytojo balsu. — Ar geriau jautiesi?

Franė linktelėjo. Ji trumpai užmerkė akis prieš ryškų šviestuvą virš galvos, paskui vėl atsimerkė.

— Man reikėtų paklausti: „Kur aš esu?" — tarė ji. — Tai kur aš esu?

Leinas nusijuokė.

— Tu administratoriaus kabinete. Visi bėgioja, ieškodami amoniako tirpalo, gydytojų ir dar ko nors, kad tave atgaivintų. Pasirodo, čia pasibaigęs amoniakas. Na, kaip jautiesi? Be juokų?

— Gerai. Kvailai, bet gerai. Negi aš iš tiesų nualpau?

— Dar ir kaip. Praradai sąmonę, — tarė Leinas.

Jis paėmė ją už rankos.

— Na, kaip tu manai, kas tau atsitiko? Juk tavo balsas taip puikiai, tikrai, taip puikiai skambėjo, kai praėjusią savaitę kalbėjomės telefonu. Gal tu nevalgei pusryčių, ką?

Franė gūžtelėjo pečiais. Jos akys klaidžiojo po kambarį.

— Tai nepatogu, — tarė ji. — Ar kas nors mane čia turėjo atnešti?

— Barmenas ir aš. Mes kone vilkte įvilkome tave čia. Kaip reikiant mane išgąsdinai, nejuokauju.

Susimąsčiusi, net nemirksėdama, ji žvelgė į lubas, kol Leinas laikė jos ranką savojoje. Paskui ji pasisuko ir laisvąja ranka padarė judesį, tarsi atsmaukdama Leino marškinių rankogalį.

— Kiek valandų? — paklausė.

— Nesijaudink, — tarė Leinas. — Mes niekur neskubam.

— Juk tu norėjai eiti į kokteilių vakarėlį.

— Velniai nematė.

— Ir į rungtynes, matyt, pavėlavai? — paklausė Franė.

— Klausyk, sakau, velniai jų nematė. Tu dabar važiuosi į savo kambarį, na ten, su mėlynom langinėm, ir pailsėsi, dabar tai svarbiausia, — tarė Leinas. Jis kiek pasislinko prie jos, pasilenkė ir pabučiavo. Tada atsisuko į duris ir

vėl į Franę. — Šią popietę tu tik ilsėsies. Tai bus visas tavo darbas. — Jis paglostė jai ranką. — Gal tada, po kurio laiko, jeigu tu kaip reikiant pailsėsi, aš kaip nors pas tave užkopsiu. Manau, ten yra kokios sumautos atsarginės durys. Reikės išsiaiškinti.

Franė nieko neatsakė. Ji žiūrėjo į lubas.

— Ar žinai, kiek jau laiko praėjo? — paklausė Leinas. — Kada buvo tas penktadienis? Praėjusio mėnesio pradžioje, po galais, ar ne? — Jis krestelėjo galvą. — Nieko gero. Per dideli tarpai tarp išgėrimų. Tiesiai šnekant. — Jis atidžiai pažvelgė į Franę. — Ar tikrai geriau jautiesi?

Ji linktelėjo. Paskui pasuko galvą į Leiną.

— Tik baisiai noriu gerti. Kažin ar galėčiau gauti vandens? Ar nebūtų per daug vargo?

— Ne, po galais! Tu galėsi ramiai palaukti, jei aš tave minutėlę paliksiu? Žinai, ką sugalvojau padaryti?

Į antrą klausimą Franė atsakė purtydama galvą.

— Aš paprašysiu, kad tau kas nors atneštų vandens. Tada susirasiu administratorių ir atšauksiu amoniako paieškas, ir dar susimokėsiu už priešpiečius. Tada sugausiu taksi, kad vėliau nereikėtų medžioti. Galiu kiek užtrukti, nes dauguma jų vežioja žmones į rungtynes.

Paleidęs Franės ranką jis atsistojo.

— Gerai? — paklausė.

— Puiku.

— Gerai, aš tuoj grįšiu. Nejudėk.

Ir išėjo iš kambario.

Likusi viena, Franė gulėjo visiškai ramiai ir žiūrėjo į lubas. Jos lūpos ėmė judėti tardamos negirdimus žodžius, ir jos judėjo be paliovos.

ZUJIS

Man žinomi faktai, matyt, būtų labai iškalbingi, tačiau šį kartą jie, manau, pasakytų mažiau negu paprastai. Todėl, kompensuodami tokį trūkumą, pasakojimą pradėsime nuo šabloniškos autoriaus įžangos: kaip visada netikėto ir smagaus pasišaipymo iš skaitytojo. Įžanga, kurią jums siūlau, bus ne tik išsami ir nenusakomai nuoširdi, bet dar ir skaudžiai intymi. Jei nusišypsos laimė ir įžanga nusiseks, ji turėtų būti panaši į privalomą ekskursiją po garlaivio mašinų skyrių, o aš vedžiosiu jus kaip gidas, vilkintis nudėvėtu dryžuotu jūreiviško maudymosi kostiumu.

Blogiausia pranešu iš karto — tai, ką ketinu pasiūlyti, bus visiškai ne apsakymas, o kažkas panašu į šeimos kino kroniką proza. Tie, kurie matė, kiek juostos prireikė jai nufilmuoti, įspėjo, kad net nesvajočiau apie šio filmo pasisekimą ekranuose. Naudodamasis pasakotojo teise, su skausmu pranešu, kad nepritariantieji — tai patys filmo veikėjai, kurių yra trys — dvi moterys ir vyriškis. Pradėkime nuo pagrindinio vaidmens atlikėjos, kuri, matyt,

neprieštarautų, jeigu ją pavadinčiau švelnia, rafinuota moterimi. Ji mano, kad viskas būtų neblogai pavykę, jei tik aš kaip nors būčiau patvarkęs tą penkiolikos ar dvidešimties minučių sceną, kurioje ji keletą kartų šnirpščiasi nosį, — gal tuos kadrus visai iškirpęs. Sako, nemalonu žiūrėti, kai kas nors visą laiką šnirpščioja. Antroji dama, liekna sutemų koketė, nenori sutikti su tuo, kad ją įamžinau, jei galima taip pasakyti, užsimetusią seną chalatą. Nė viena iš gražuolių (jos ne prieš šį epitetą, taip užsiminė) griežtai neprieštaravo mano savanaudiškai tyrinėjimo manijai. Ir visiškai dėl paprastos, nors man ir nemalonios priežasties. Jos iš patirties žino, kad aš puolu į ašaras, išgirdęs bet kokį šiurkštesnį ar smerkiantį žodį. Tačiau kaip tik pagrindinis veikėjas ypač maldavo mane nutraukti filmavimą. Jis mano, kad siužetas ribojasi su misticizmu ir religine mistifikacija, — šiaip ar taip, jis aiškiai pasakė, kad ryškūs transcendentiniai elementai gali tik pagreitinti, paspartinti mano profesinio žlugimo dieną ir valandą. Dėl mano kūrybos žmonės ir taip jau kraipo galvas, ir bet koks tolesnis žodžio „Dievas" vartojimas, išskyrus visiems gerai žinomą, sveiką amerikietišką įterpinį[1], bus suprastas kaip rafinuotumas, netgi patvirtins tai, ir bus ženklas, kad einu šunims šėko pjauti. Tai, suprantama, sutrikdytų kiekvieną normaliai baikštų, tuo labiau rašantį žmogų. Ir, žinoma, sutrikdo. Bet tik tiek. Nes bet kokio argumento vertė, kad ir koks jis būtų įtaigus, priklauso tik nuo sugebėjimo jį tinkamai pavartoti. Juk šeimynines kino kronikas kuriu su pertraukomis nuo

[1] *God damn!* — amerikietiškas keiksmas.

penkiolikos metų. Kažkur „Didžiajame Getsbyje", – romane, kuris man, dvylikamečiui berniūkščiui, atstojo „Tomą Sojerį", – jaunasis pasakotojas tvirtina, kad visi žmonės tikisi turį bent vieną iš didžiųjų dorybių, ir sako, kad jis pats su Dievo padėjimu iš kitų išsiskiria sąžiningumu. O mano dorybė, tikiuosi – tai žinojimas, kuo skiriasi mistinis apsakymas nuo meilės istorijos. Todėl sakau: šis mano pasakojimas nėra nei mistinė, nei religinė istorija. Aš teigiu, kad tai sudėtingas ir daugialypis rašinys apie meilę – tyrą ir painią.

Pabaigai dar reikėtų pridurti, kad siužetinė linija – tai iš esmės be galo įtemptų bendrų pastangų rezultatas. Beveik visus faktus, apie kuriuos išgirsite (ramiai ir iš lėto), trys pagrindiniai veikėjai man pateikė patys, tačiau baisiai padrikomis dalimis, ir, man atrodo, varginamai izoliuotuose susiėjimuose. Nė vienas iš trijų, dar galiu pridurti, nelabai sugeba keliais žodžiais apibūdinti detalę arba glaustai atpasakoti įvykį. Deja, šio trūkumo neišvengė ir galutinis, jau paruoštas filmavimui variantas. Apgailestaudamas, kad negaliu to pateisinti, privalau bent paaiškinti priežastį. Visas mūsų kvartetas yra vieno kraujo ir vartojame tik siauram šeimos ratui suprantamas frazes, tokią semantinę geometriją, kurioje trumpiausias atstumas tarp dviejų taškų būtų kone apskritimas.

Ir paskutinis paaiškinimas: mūsų pavardė – Glasai. Netrukus jauniausias iš Glasų skaitys labai ilgą laišką (jis bus visas čia išspausdintas, tą aš tikrai pažadu), kurį jam atsiuntė vyriausias gyvas brolis Badis Glasas. Kai kas sako, kad laiško stilius daugiau negu šiek tiek panašus į mano rašymo manierą, ir eilinis skaitytojas, be abejo,

skubotai nuspręs, kad laiško autorius ir aš esame vienas ir tas pats asmuo. Jeigu spręs, tai, ko gero, ir nuspręs, jis turi teisę. Bet vis dėlto nuo šios akimirkos, kalbėdami apie Badį Glasą, vartosime trečiąjį asmenį. Bent jau aš nežinau jokios svarbios priežasties, kuri neleistų taip daryti.

1955-ųjų lapkričio rytą, pirmadienį, dešimtą valandą trisdešimt minučių, dvidešimt penkerių metų Zujis Glasas sėdėjo pilnoje vandens vonioje ir skaitė prieš ketverius metus rašytą laišką. Laiškas, išspausdintas ant keleto prasto pageltusio popieriaus lapų, atrodė be pabaigos, ir ne taip lengva buvo jaunuoliui išlaikyti jį ant išsikišusių iš vandens sausų kelių. Jam iš dešinės, ant vonios krašte įtaisytos emaliuotos muilinės smilko drėkstanti cigaretė, bet smilko ji, matyt, gana gerai, nes jaunuolis, beveik nepakeldamas akių nuo laiško, ją vis paimdavo ir kartą kitą užtraukdavo dūmo. Pelenai byrėjo tiesiai į vandenį arba prieš tai dar slystelėdavo kuriuo nors laiško puslapiu. Vaikinas tarsi nematė jį supančios netvarkos. Bet jis kaip tik dabar pajuto, kad karštas vanduo ima jį sekinti. Kuo ilgiau jis skaitė arba perskaitinėjo kai kurias laiško vietas, tuo dažniau, ir vis sąmoningiau riešo linkiu nubraukdavo prakaito lašelius nuo kaktos ir viršutinės lūpos.

Iškart pasakysiu, kad Zujis — tai sudėtinga, daugiaplanė ir šakota asmenybė, todėl prašyte prašosi įterpiamos kelios papildomos pastraipos. Visų pirma, tai buvo nedidelio ūgio, smulkaus sudėjimo jaunuolis. Iš nugaros, ypač ten, kur matėsi stuburo slanksteliai, jis panėšėjo į išsekusį didmiesčio vaiką, kiekvieną vasarą siunčiamą

į labdaringas stovyklas pasitaisyti ir nudegti saulėje. Iš arti tiek veido ovalas, tiek profilis buvo stebėtinai, netgi įspūdingai gražus. Jo vyresnioji sesuo (kuri pageidavo ją kukliai vadinti Virdžinijos valstijos namų šeimininke) prašė, kad apibūdinčiau Zujį kaip „mėlynakį žydų-airių kilmės mohikanų žvalgą, mirusį ant mano rankų Monte Karle prie ruletės stalo". Žvelgiant iš toliau, iš pašaliečio pozicijų, atrodė, jog jo veidas tik todėl nebuvo absoliučiai, beveik pasakiškai gražus, kad viena jo ausis buvo kiek labiau atlėpusi už kitą. Mano nuomonė visiškai skiriasi nuo šių apibūdinimų. Man Zujo veidas buvo arti prie grožio idealo. Todėl, suprantama, kaip ir visos tikros meno vertybės, jis nebuvo apsaugotas nuo įvairių iškalbingai drąsių ir visada daugiažodžių vertinimų. Belieka tik pridurti, kad bet kuris iš šimto kasdien gresiančių pavojų — automobilio avarija, sloga ar ilgesnis miegas prieš pusryčius — galėjo per dieną ar netgi sekundę sudarkyti arba sumenkinti tą nepakartojamą grožį. Bet, kaip jūs jau spėjote suprasti, neįmanoma išnaikinti amžino džiaugsmo, neblėstančio dvasingumo, kuris jo veide, ypač apie akis, priminė patrauklią Arlekino kaukę, o kartais dar labiau stulbino.

Zujo profesija buvo aktorius, jau trejetą metų vienas pagrindinių televizijoje. Režisieriai jį „vaikėsi" (ir, kaip iš kai kurių šaltinių nugirdo Zujo namiškai, jam neblogai mokėjo), kiek galima vaikytis jauną televizijos aktorių, nesantį Holivudo ar Brodvėjaus žvaigžde su nacionaline reputacija. Bet, matyt, tokie nepakomentuoti teiginiai gali kai ką suklaidinti. Galima paaiškinti, kad kaip aktorius Zujis oficialiai ir rimtai debiutavo dar septynerių metų.

Jis buvo antras jauniausias iš septyneto vaikų[2] — penkių berniukų ir dviejų mergaičių, kurių balseliai jiems įmanomais vaikystės tarpsniais skambėjo per radiją pramoginėje viktorinoje „Koks nuovokus mažylis!" Aštuoniolikos metų skirtumas tarp vyriausiojo iš Glasų vaikų Simoro ir jaunėlės Franės leido šeimai be jokių pastangų išlaikyti prie viktorinos mikrofono visą dinastiją ištisus šešiolika metų, nuo 1927-ųjų iki 1943-iųjų vidurio — laikotarpiu tarp čarlstono ir bombonešio B-17 eros. (Manau, šios smulkmenos yra savotiškai svarbios.) Nors kiekvieno jų klestėjimo laikotarpį prie mikrofono skyrė mėnesiai ir metai, galima teigti (beveik be esminių išlygų), kad visas septynetas sugebėjo originaliai ir pernelyg drąsiai atsakyti į gausybę klausimų, — ir nuobodžių nuobodžiausių, ir žavių žaviausių, — o tai ypač reta komerciniuose

[2] Manau, čia laikas įterpti išnašą, kurių taip nemėgsta estetai. Toliau matysime ir girdėsime tik du jauniausius iš septynių Glasų vaikų. Kiti penki, nors ir vyresni, retkarčiais įsėlins ir vėl prapuls iš akiračio tarsi kokia Banko šmėkla. Skaitytojui iš pat pradžių reikėtų žinoti, kad 1955-aisiais vyriausiasis Glasų sūnus Simoras buvo miręs beveik prieš septynerius metus. Jis nusižudė Floridoje, kur su žmona atostogavo. 1955-aisiais jam būtų buvę trisdešimt aštuoneri. Antras pagal amžių sūnus Badis tarp studentų buvo žinomas kaip „rašytojas", dėstantis dvimečiame merginų koledže Niujorko valstijos šiaurėje. Gyveno jis vienui vienas vasariniame namelyje be elektros, už ketvirčio mylios nuo gana populiarios slidinėjimo trasos. Toliau pagal amžių buvo duktė Bu Bu — ištekėjusi moteris, auginanti tris vaikus. 1955-ųjų lapkričio mėnesį ji keliavo po Europą su vyru ir visais trim vaikais. Po Bu Bu pagal amžių buvo dvyniai Voltas ir Veikeris. Voltas žuvo prieš dešimtį metų, kvailai sprogus artilerijos sviediniui — tuo metu jis tarnavo okupacinėje kariuomenėje Japonijoje. Dvylika minučių jaunesnis Veikeris buvo katalikų kunigas, ir 1955-ųjų lapkritį dalyvavo kažkokioje jėzuitų konferencijoje Ekvadore. (Aut. past.)

šou. Publika niekada nebuvo jiems abejinga, karštai jais domėjosi. Radijo klausytojai paprastai būdavo pasiskirstę į dvi keistai karingas stovyklas: vieni įrodinėjo, kad Glasai – tai nepakenčiami maži „savimylos", kurie vos užgimę verti upelio gelmės ar dujų kameros, kiti manė, kad tai nuoširdūs ir sąmojingi, nepaprasto, bet ir nepavydėtino likimo mažamečiai žinovai.

Dar ir dabar (t. y. 1957 metais), programos „Koks nuovokus mažylis!" klausytojai stebėtinai tiksliai atsimena beveik visus kiekvieno iš septynių vaikų pasirodymus. Ši keista jau gerokai praretėjusi išrinktųjų kasta sutaria, kad iš visų Glasų vaikų „smagiausiai" ir visada „įtaigiausiai" per radiją trečiojo dešimtmečio pabaigoje ir ketvirtojo pradžioje reiškėsi vyriausias sūnus Simoras. Antruoju laikydavo Zujį, jauniausiąjį Glasų berniuką, jų nuomone, žaviausią ir patraukliausią po Simoro. Kadangi šiandien mus ypač domina Zujis, vertėtų pridurti, kad jis, kaip buvęs radijo laidos dalyvis, iš savo sesučių ir broliukų skyrėsi enciklopedinėmis žiniomis. Tada psichologai ir pedagogai, tiriantys vunderkindus, domėjosi visais septyniais mažyliais. Šia prasme Zujis, be abejo, daugiau už kitus Glasus buvo tyrinėjamas ir kamantinėjamas bei nagrinėjamas iš panagių. Kiek žinau, nemaža patirtis klinikinėje, socialinėje ir populiariojoje psichologijoje kainavo jam daug sveikatos, tarsi įstaigose, kuriose jį moksliškai tardė, būtų knibždėte knibždėję infekcinių ligų virusų ar kitokių susirgimų bacilų. Pavyzdžiui, vien tik 1942 metais Zujį penkis sykius tyrė speciali psichologų grupė Bostone. Du vyresnieji broliai, tuo metu tarnavę kariuomenėje, tam aiškiai nepritarė. Zujui ėjo trylikti metai, ir pasivažinėjimai traukiniu – dešimt kartų – bent

jau iš pradžių berniukui turėjo patikti. Matyt, pagrindinis tų penkių testų tikslas buvo atskirti Zujį nuo aplinkos įtakos ir kiek įmanoma išnagrinėti jo aštrų protą ir vaizduotę. Baigę paskutinį testą, tyrėjai tyrimų objektą grąžino į Niujorką, įbrukę firmos voką su keliomis aspirino tabletėmis nuo slogos, kuri pasirodė besanti bronchinė pneumonija. Po šešių savaičių vienuoliktą trisdešimt nakties kažkas paskambino iš Bostono ir, mesdamas vieną po kitos smulkias monetas į paprastą tarpmiestinio telefono automatą, be jokio aiškaus noro pasirodyti šelmiu pranešė misteriui ir misis Glasams, kad jų dvylikamečio sūnaus Zujo anglų kalbos žodynas nė kiek nenusileidžia Meri Beiker-Edi[3] leksikai, todėl būtų puiku, jei berniukas dažniau ją vartotų.

Apibendrinsime. Šis ilgas, prieš ketverius metus mašinėle spausdintas laiškas, kurį Zujis skaitė vonioje 1955-ųjų lapkričio pirmadienio rytą, buvo tiek kartų imamas iš voko, išskleidžiamas, skaitomas ir vėl sulankstomas, kad dabar, įplėštas keliose lenkimo vietose, jis atrodė gana apgailėtinai. Laišką rašė, kaip jau minėjau, vyriausias gyvas Zujo brolis — Badis. Pats laiškas — iš esmės be pabaigos, varginamai išsamus, pamokslaujantis, pilnas pasikartojimų, begalinio pasitikėjimo savimi, priekaištų, galiausiai atleidžiantis ir sugėdinantis — buvo prisotintas meilės. Trumpai tariant, tokį laišką adresatas, norėdamas to ar ne, kurį laiką nešiojasi užpakalinėje kelnių kišenėje, o tam tikro sukirpimo rašytojas-profesionalas nekantrauja atkurti pažodžiui:

---

[3] JAV protestantų sekto „Krikščionių mokslas" įkūrėja (1821—1910). Pasak jos, žmogaus ligų ir mirties priežastys glūdi pernelyg materialioje pasaulėžiūroje.

51.03.18

Brangus Zuji,

ką tik baigiau šifruoti mamos laišką, kurį gavau šį rytą. Ji daug rašo apie tave ir generolo Eizenhauerio šypseną, ir mažus berniukus, įkritusius į lifto šachtas (iš „Daily News" laikraščio), ir klausia, kada gi pagaliau a t j u n g s i u savo telefoną Niujorke ir įsivesiu čia, kaime, kur jis man tikrai b ū t i n a s. Ji — vienintelė moteris pasaulyje, sugebanti rašyti nematomu kursyvu. Miela Besė! Reguliariai kaip laikrodis, kas tris mėnesius, ji vis atsiunčia man penkių šimtų žodžių laišką apie tą seną varganą telefoną ir apie tai, kaip kvaila kiekvieną mėnesį mokėti Didelius Pinigus už visiškai n e n a u d o j a m ą daiktą. Nors tai iš tiesų yra baisus melas. Būdamas mieste, valandų valandas šnekuosi su savo senu geru draugu Jama, Mirties Dievu, ir be telefono negaliu apsieiti. Šiaip ar taip, pasakyk jai, kad savo nusistatymo nepakeičiau. Aistringai myliu tą seną telefoną, vienintelę mudviejų su Simoru nuosavybę Besės mažoje žydų komunoje. Be to, savo sielos ramybei privalau kasmet pamatyti Simoro pavardę toje sumautoje telefonų knygoje. Slapta mėgstu peržiūrėti pavardes, prasidedančias G raide. Būk geras, perduok jai šią žinią. Ne pažodžiui, o maloniai. Zuji, būk, jei įmanoma, Besei atidesnis. Na, ne dėl to, kad ji mūsų motina, bet todėl, kad ji pailso. Ir tu toks būsi, kai tau bus per trisdešimt, visi aprimsta tokiame amžiuje (gal ir tu atlyši), bet prisigerink jai dabar. Tik nešokinėk apie ją lyg įsimylėjęs Paryžiaus gangsteris apie savo partnerę pasiutusio šokio sūkuryje — žinok, ji perkanda visas gudrybes. Nepamiršk, jog ji gyvena jausmų pasaulyje, beveik kaip ir tėvas.

Be mano telefoninių problemų, paskutinis Besės laiškas liečia vien tik Zujį. Aš turįs parašyti tau, kad tai tik tavo Gyvenimo Pradžia ir kad būtų Nusikaltimas, jei žengtumei į aktorių žvaigždyną nebaigęs aspirantūros. Aspirantūros krypties ji neaptaria, bet, manau, matematikos mokslų daktaras jai būtų labiau priimtinas negu senosios graikų kalbos studijos. Suprask, nelaimingasis knygagraužy, ji nori, kad turėtumei už ko Užsikabinti, jei dėl vienos ar kitos priežasties sužlugtų tavo aktoriaus karjera. Šis teiginys man atrodo be galo teisingas, gal taip ir yra, tačiau nenoriu pirmas balsu to patvirtinti. Ši diena — viena iš tų, kai į visus šeimos narius ir į save taip pat žiūriu per atvirkščią teleskopo galą. Šį rytą teko įtempti visas jėgas, kol prie pašto dėžutės supratau, kas toji Besė, kurios atgalinį adresą pamačiau ant voko. Ir dėl gana rimtos priežasties. Mat, 24-A specializuota literatų grupė nudžiugino mane trisdešimt aštuoniais apsakymais, kuriuos turėjau temptis namo ir skaityti savaitgalį. Trisdešimt septyni iš jų būtinai aprašinės drovią vienišą lesbietę, kilusią iš Pensilvanijos vokiečių, kuri Trokšta Rašyti. Pirmo asmens pasakojimas, už autorę parašytas kažkokio ištvirkėlio, ir dar dialektu.

Aš manau, tu ž i n a i, kad per tuos metus, kol iš koledžo į koledžą tąsiau savo sumautą literato talentą, neapgyniau net meno mokslų bakalauro disertacijos. Velniaižin kaip seniai tai buvo, bet mokslo laipsnio, matyt, neturiu iš esmės dėl dviejų priežasčių. (Tik sėdėk ramiai. Per ilgus metus rašau tau pirmą kartą.) Visų pirma, studijų metais buvau tikras snobas,—ko gi dar tikėtis iš Nuovokaus Mažylio veterano, kuriam iki grabo lentos buvo žadama literatūros korifėjaus karjera? — baidžiausi visokių mokslinių laipsnių,

kuriais iki ausų apsišarvavo visi pažįstami nemokšos literatai, radijo pranešėjai ir šiaudagalviai pedagogai. Antra, Simoras jau buvo diplomuotas mokslų daktaras tokio amžiaus, kai dauguma amerikiečių dar tik baigia vidurines mokyklas, taigi neturėdamas tokio rašymo stiliaus kaip jis, į varžybas su juo net nestojau. Be to, būdamas tavo metų, aš tvirtai tikėjau, kad niekas neprivers manęs dėstyti, ir jei Mūzos apviltų, šiaip taip versčiausi šlifuodamas lęšiukus kaip Bukeris T. Vašingtonas[4]*. Bet aš jokiu būdu nesigailiu neužkopęs į mokslo viršūnes. Kartais, juodoms dienoms užėjus, įtikinėju save, kad dabar negalėčiau sėkmingai mokyti netikėlių literatų iš 24-A specializuotos grupės, jei būčiau laiku apsisunkinęs universiteto laipsniais. Nors gal tai — tik plepalai. Korta nepalanki (manau, teisingai) visiems profesionaliems estetams, ir, be abejo, anksčiau ar vėliau visi mes esame verti tamsios, daugiažodės akademinės mirties.*

Bet manau, kad tavo padėtis gerokai nuo manosios skiriasi. Nors ir netvirtinu, kad visiškai pritariu Besei. Jei pats sau geidi ramaus gyvenimo ar Besė jo geidžia tau — mokslinis vardas suteiks galimybę nugalėti logaritminius barjerus ir dėstyti bet kurioje šalies berniukų parengiamojoje mokykloje bei daugumoje koledžų. Kita vertus, iš tavo puikios graikų kalbos nebus jokios naudos bet kuriame didesniame universitete, kol neapginsi disertacijos šiame mokslais šarvuotų viršininkų ir profesorių pasaulyje. (Žinoma, nebent pasirinksi Atėnus. Saulėtus senovės Atėnus!) Bet kuo daugiau galvoju, tuo labiau įsitikinu, kad

---

[4] JAV negrų švietėjas (1856—1915). Įkūrė negrų amatų mokyklą Alabamoje.

reikia ir tau pasiųsti velniop tuos mokslinius laipsnius. Tiesą sakant, jei nori žinoti, manau, kad tu galėtumei kur kas geriau pritapti prie gausaus aktorių būrio, jei mudu su Simoru nebūtume įrašę į tavo privalomos vaikiškos literatūros sąrašą Upanišadų, Deimantinės Sutros, Ekharto ir visų kitų mūsų numylėtinių. Aktorius negali keliauti su dideliu bagažu. Kartą vaikystėje S. ir aš žaviai papusryčiavome su Džonu Berimoru[5]. Jis buvo velniškai protingas, tryško žiniomis, bet jo neslėgė varginantis formalaus mokslo bagažas. Menu tą todėl, kad savaitgaly teko kalbėtis su vienu išpuikusiu orientalistu, ir per ilgokai užsitęsusią metafizinę pauzę pasakojau jam apie savo jaunesnį broliuką, kuris kartą pajėgė užmiršti nelaimingą meilę, versdamas Mundakos Upanišadą į klasikinę graikų kalbą. (Jis garsiai nusižvengė — žinai, kaip kvatojasi orientalistai.)

Velnioniškai norėčiau sužinoti, kokie tavo, kaip aktoriaus, planai. Juk tu apsigimęs aktorius. Netgi mūsų Besė tai supranta. Tu ir Franė, žinoma, esate vieninteliai mūsų šeimos gražuoliai. Bet kur tu vaidinsi? Kino filmuose? Jei taip, beprotiškai bijau, kad kada nors, kiek pagarsėjęs, netaptumei eiline aktorine auka, patikimų Holivudo herojų — boksininkų, mistikų, banditų, varganų vaikų, kaubojų ir Dorų Žmonių — priemaiša. Ar būsi patenkintas tuo salstelėjusiu pasisekimu? Ar svajosi apie didžiuosius vaidmenis, pavyzdžiui, Pjero arba Andrejaus spalvotame „Karo ir taikos" pastatyme, su nirtulingų batalijų scenomis, be psichologinių niuansų (mat jie tinka tik romanui ir yra nefotogeniški), su Ana Manjani, vaidinančia Natašą (juk pastatymas turi būti tobulas ir Sąžiningas), ir nuo-

[5] Amerikiečių teatro aktorius (1882—1942).

stabia Dmitrijaus Popkino epizodine muzika bei vyrais aktoriais, retkarčiais mankštinančiais žandikaulio raumenis, kad atskleistų savo didį dvasinį susijaudinimą, ir pagaliau Pasauline Premjera šviesos nutviekstuose Vinter Gardens rūmuose, kur Molotovas, Miltonas Berlis[6] *ir gubernatorius Djuvis*[7] *pristato atvykstančias įžymybes. (Įžymybės — tai, mano galva, tikri Tolstojaus gerbėjai: senatorius Dirksenas, Ža Ža Gabor, Geilordas Hauseris, Džordžis Dželselis, Čarlsas iš prašmatnaus „Rico" viešbučio*[8]*.) Na, kaip tau patinka? O jei vaidinsi teatre — manai, bus geriau? Ar esi kada matęs iš tikro gražų „Vyšnių sodo" pastatymą? Nesakyk, kad matei tai, ko nematė niekas. Gal ir buvai kada „įspūdingame" ar „intelektualiame" pastatyme, tačiau gražiame — niekada. Nėra nė vieno spektaklio, kuriame aktoriai scenoje prilygtų Čechovo talentui menkiausiose detalėse ir atspalviuose. Tu, Zuji, keli man p a s i u t i š k ą nerimą. Atleisk jei ne už pesimizmą, tai už žodžių skambumą. Bet juk aš žinau, koks tu reiklus, mažas netikėli. Be to, kartą jau teko laimė sėdėti šalia tavęs teatro salėje. Juk tu reikalauji iš sceninio meno to, ko jame nėra. Vardan Dievo, būk atsargus!*

Savaime suprantama, šiandien esu kaip nesavas. Tarsi neurastenikas atidžiai seku kalendorines datas, juk lygiai prieš trejus metus nusižudė Simoras. Ar pasakojau, kas atsitiko, kai vykau į Floridą pasiimti jo kūno? Lėktuve be perstojo verkiau ištisas penkias valandas. Sėdėjau prisi-

---

[6] Amerikiečių aktorius, komiškų ir muzikinių vaidmenų atlikėjas.

[7] Niujorko valstijos gubernatorius.

[8] Čia minimi tikri ir išgalvoti asmenys: Ža Ža Gabor — vengrų kilmės Holivudo aktorė; Geilordas Hauseris — amerikiečių dietologas; Džordžis Dželselis — žymus anglų teisėjas.

dengęs veidą nuo smalsių keleivių žvilgsnių — gerai, kad šalia manęs nieko nebuvo. Kai iki nusileidimo liko penkios minutės, staiga už nugaros nugirdau balsus. Kalbėjo moteris su žymiu Bostono aukštuomenės akcentu: „...ir ką jūs manote? K i t ą r y t ą iš jos žavaus kūno išsiurbė visą pintą pūlių". Tiek teišgirdau, bet kai po keleto minučių išlipau iš lėktuvo ir Didžiai Liūdinti Našlė priėjo prie manęs apsitaisiusi prašmatniais gedulo drabužiais, mano veido išraiška buvo N e T a. Kvailai šypsojausi. Štai taip jaučiuosi ir šiandien, pats nežinau kodėl. Prieštaraujant sveikam protui, jaučiu, kad kažkur netoliese — gal net gretimame name — miršta puikus poetas, o kitur, taip pat arti, siurbia baisiausią pintą pūlių iš jos žavaus jauno kūno, tačiau aš negaliu puldinėti pirmyn atgal nuo skausmo iki begalinio džiaugsmo.

Aną mėnesį dekanas Šiteris (Franė šėlsta išgirdusi jo pavardę) kreipėsi į mane su mielaširdinga šypsena ir varovo rimbu užantyje, ir dabar, kiekvieną penktadienį dėstytojams, jų žmonoms ir vienam kitam gilios išminties studentui skaitau paskaitas apie Dzeną ir Mahajanos Budizmą. Ilgainiui šis žygdarbis turėtų man užtikrinti Rytų Filosofijos katedros vedėjo kėdę Pragare. Mat dabar fakultete vietoj keturių būnu penkias dienas per savaitę, o kadangi dar dirbu naktimis ir savaitgaliais, beveik nelieka laiko laisviems apmąstymams. Taigi tenka graudžiai pripažinti, kad radęs progą pagalvoju apie tave ir Franę, bet ne taip dažnai kaip norėtųsi. Patikėk, ne vien Besės laiškas verčia mane tau rašyti sėdint tarp krūvos pelenių. Kiekvieną savaitę Besė švirkšteli pirminių žinių apie tave ir Franę, bet aš niekada neatsiliepiu. Rašau todėl, kad šiandien maisto parduotuvėje patyriau nuotykį. (Gailiu

tavęs ir naujo paragrafo nepradedu.) Stovėjau prie mėsos prekystalio, laukdamas šviežios avienos šonkaulių. Šalia lūkuriavo jauna mama su dukrele. Ketverių metų mažulė, neturėdama ką veikti, atsirėmė į vitrinos stiklą ir ėmė spoksoti į mano apšepusį veidą. Pasakiau, kad ji — pati gražiausia mergaitė, kurią šiandien matau. Tas jai nuskambėjo protingai, ir ji linktelėjo galvutę. Pridūriau, kad jai, matyt, nestinga garbintojų. Ji vėl linktelėjo. Tada pasiteiravau, kiek gi kavalierių ji turinti. Mergytė ištiesė du pirštelius. „Du?! — tariau. — Labai daug. Kokie jų vardai, brangute?" Rėžiančiu balseliu ji atsakė: „Bobis ir Dorotė". Stvėriau avieną ir pasileidau bėgti. Tokia šio laiško tikroji priežastis, o ne Besės įtikinėjimai, kad parašyčiau tau apie mokslo daktaro vardą ir vaidybą. Tai ir japoniškas trieilis, paliktas viešbučio kambaryje, kur nusišovė Simoras. Jis buvo parašytas pieštuku ant sugeriamojo popieriaus: „Maža mergaitė lėktuve / Pasuko savo lėlės galvutę / Kad mane pamatytų". Mąstydamas apie tuos du dalykus, važiavau namo ir nusprendžiau, kad pagaliau galiu tau paaiškinti, kodėl S. ir aš taip anksti ir taip savavališkai pradėjome rūpintis tavo ir Franės išsilavinimu. Niekada apie tai nekalbėjome, bet manau, atėjo laikas vienam iš mūsų tą padaryti. Tik dabar nežinau, ar sugebėsiu. Prie mėsos prekystalio jau nėra mažos mergaitės, ir jau neįžiūriu mandagaus lėlės veidelio lėktuve. Sena baimė būti rašytoju-profesionalu ir dvokas nuo tų žodžių, kurie su juo susiję, varo mane kuo toliau nuo stalo. Tačiau baisiai svarbu bent pamėginti.

Mūsų šeimoje visada iškildavo nesusipratimų ir nereikalingų papildomų problemų dėl amžiaus skirtumų. Ne tarp S. ir dvynukų ar Bu Bu ir manęs, bet tarp judviejų

su Frane ir kito dvejeto: S. ir manęs. Mudu su Simoru jau buvome suaugę, — jis seniai baigęs koledžą, — kai tu su Frane tik pradėjote skaityti. Tada mes jeigu ir bandėme įbrukti jums savo mėgstamus klasikus, tai bent jau ne taip atkakliai kaip dvynukams ar Bu Bu. Žinojome, kad apsigimęs mokslininkas neliks neišmanėlis ir giliai širdyje tikrai to nenorėjome, bet kėlė nerimą ir netgi baimę statistiniai duomenys apie mažamečius pedantus ir akademinius žiniukus, kurie išaugę tampa fakulteto poilsio kambario puošmena. Tačiau visų svarbiausia, kad Simoras jau buvo įtikėjęs (ir aš pritariau, kiek pajėgiau jį suprasti), kad mokymasis, kokiu vardu jį pavadintum, bus kur kas saldesnis, jei bus pagrįstas ne žinojimo troškuliu, bet, pasak Dzeno, nežinojimo troškuliu. Daktaras Suzukis[9] *kažkada rašė, kad grynas sąmonės būvis — satori — priartina žmogų prie Dievo, dar neištarusio: „Tebūnie šviesa!" Mudu su Simoru manėme, kad būtų neblogai suturėti tą šviesą nuo tavęs su Frane (kiek pajėgtume) ir visus menkesnius, bet labiau madingus šviesos efektus — menus, mokslus, klasikus, kalbas — bent iki tol, kol judu sugebėsite suvokti būtį, kurioje sąmonė suvokia šviesos šaltinį. Manėme, kad būtų nepaprastai naudinga (jei varžytų mūsų susikurti „apribojimai") bent papasakoti jums, ką patys išmanėme apie žmones — visokius šventuosius, bodisatvas, dživatmuktus — tuos, kurie šį tą arba viską žino apie šią būtį. Norėjome, kad judu suvoktumėte, kas yra Jėzus ir Gautama, ir Lao Dzė, ir Šankara, ir Hiu-nangas, ir Ramakrišna, ir kiti, iki sužinosite apie Homerą ir Šekspyrą ar net Bleiką ir Vitmeną, jau nekalbant apie Džordžą Vašingtoną*

[9] Žymus dzenbudizmo tyrinėtojas, 1870—1960.

ir jo nukirstą vyšnią[10]*, iki išmoksite apibrėžti pusiasalį ir gramatiškai išnagrinėti sakinį. Štai kokie platūs buvo užmojai! Kartu turiu pasakyti, žinok, aš puikiai suprantu, kaip skaudžiai nemaloniai jūs prisimenate tuos metus, kai S. ir aš vadovavome reguliariems namų seminarams, ypač metafiziniams. Tikiuosi, kada nors, — jei nusigersime iki grindų graibymo, — galėsime apie tai pasišnekėti. (Dabar tik pasakysiu: nei Simoras, nei aš tada net neįtarėme, kad tu tapsi aktoriumi. Turėjome n u m a t ỳ t i, bet nieko neišėjo. Jei būtume tą numatę, S. būtų pasistengęs ką nors nuveikti. Žinoma, kažkur turėtų būti parengiamieji aktorių kursai Nirvanos ir Rytų klausimais, ir S. juos tikrai būtų aptikęs.) Čia reikėtų pastraipą baigti, bet negaliu nustoti burbėjęs. Gal krūptelėsi nuo mano žodžių, bet vis tiek juos ištarsiu. Manau, tu žinai — po S. mirties buvau kupinas gerų norų retsykiais aplankyti tave ir Franę, patirti, kaip judu laikotės. Tau buvo aštuoniolika, tad dėl tavęs per daug nesijaudinau. Tiesa, mano studentų grupėje viena plepė kūmutė sakė, kad bendrabutyje pagarsėjai kaip mėgėjas po dešimtį valandų be pertraukos medituoti ir tada tavęs neįmanoma surasti. Tai privertė mane susimąstyti. Tačiau Franei tada buvo tik t r y l i k a metų. Deja, negalėjau išsiruošti. Bijojau grįžti namo. Baiminausi ne judviejų, susėdusių kitame kambario gale ir ašarų pilnomis akimis svaidančių į mane Makso Miulerio*[11] *Šventąsias Rytų knygas. (Tikrai būčiau pajutęs kankinio ekstazę.)*

---

[10] Chrestomatinė pamokanti istorija apie Džordžą Vašingtoną, pirmąjį JAV prezidentą, kuris vaikystėje nukirto vyšnios medelį, tačiau pats prisipažino tėvui.

[11] Maksas Miuleris (1823—1900) — vokiečių kilmės anglų filologas, išleidęs 50-ties tomų seriją apie pasaulio religijas.

B i j o j a u klausimų (labiau nei priekaištų), kuriuos galėjote man užduoti. Gerai pamenu, kaip praėjus tik metams po laidotuvių atvykau į Niujorką. Tada jau lengva širdimi pargrįždavau gimtadieniams ir atostogoms, nes žinodavau, kad klausinėsite tik apie mano naują knygą, apie slidinėjimą ir t. t. Per pastaruosius metus judu ne kartą aplankėte mane savaitgaliais, ir mes šnekėjomės, šnekėjomės, bet buvome susitarę tų dalykų neliesti. O šiandien pirmą kartą noriu išsipasakoti. Kuo toliau rašau šį sumautą laišką, tuo labiau sklaidosi mano įsitikinimai. Tačiau prisiekiu, kad šią popietę (avienos skyriuje) suvokiau tą tiesą, kai maža mergaitė pasakė savo kavalierių vardus: Bobis ir Dorotė. Kažkada važiuojant miesto autobusu, Simoras tvirtino, kad visos tikros tikėjimo pamokos p r i v a l o ištrinti iš sąmonės skirtumus, akivaizdžius ir tariamus, tarp mergaičių ir berniukų, žvėrių ir akmenų, dienos ir nakties, karščio ir šalčio. Štai ką aš supratau prie mėsos prekystalio ir privalėjau trūks plyš lėkti namo septyniasdešimt mylių per valandą greičiu, kad parašyčiau tau laišką. Viešpatie, jei būčiau čiupęs pieštuką iš karto parduotuvėje ir nepasitikėjęs ilgu keliu namo! O gal tai ir išeis į gera... Kartais manau, kad tu kur kas nuoširdžiau už mus visus atleidai S. Kartą labai įdomiai apie tai man kalbėjo Veikeris, ir aš čia pakartosiu jo žodžius. Jis sakė, kad tu vienintelis skausmingai išgyvenai S. savižudybę, vienintelis jam iš tiesų atleidai. Mes tik vaizdavome atlaidžius, bet giliai širdyje, kalbėjo jis, jam neatleidome. Ši mintis, matyt, yra teisingesnė už pačią teisybę. Bet iš kur man viską žinoti? Tačiau tikrai žinau, kad norėjau tau papasakoti kažką labai džiugaus ir jaudinančio, — surašyti ant vieno lapo pusės, paliekant tarp eilučių didesnius tarpus, — bet kai

grįžau namo, supratau, jog visa tai beveik arba visiems laikams dingo, beliko atpasakoti veiksmus. Pamokslauju apie akademinius laipsnius ir aktoriaus gyvenimą. Kaip bjauru ir juokinga! Pats Simoras tikriausiai šypsotųsi — ir, matyt, įtikintų mane ir visus mus, kad neverta dėl tokių mažmožių jaudintis.

Pakaks. Vaidink, Zacharijau Martinai Glasai, kada ir kur tik panorėsi, jei jauti, kad privalai tai daryti, bet įtempk visas savo jėgas. Jei sukursi ant scenos ką nors puikaus, smagaus ir be jokio pavadinimo, kas jokiam teatralui net negali šauti į galvą, mes su S. išsinuomosime smokingus ir puošnias skrybėles ir su pilnais žioveinių glėbiais iškilmingai lauksime tavęs prie tarnybinių durų. Šiaip ar taip, kad ir iš toli, pasikliauk mano meile ir parama, kad ir kokia menka ji būtų.

Badis

Kaip visada, mano pastangos atrodyti visažiniu beviltiškai žlugs, tačiau tik tu kaip niekas kitas gali atlaidžiai įvertinti bent mano gudrumą. Labai seniai, tais bjauriais bręstančio literato metais, garsiai perskaičiau S. ir Bu Bu savo naują apsakymą. Kai baigiau, Bu Bu (žiūrėdama į Simorą) tiesiai pasakė, kad apsakymas „per gudrus". S. papurtė galvą ir šypsodamasis tarė, kad gudrumas — mano amžinas trūkumas, mano silpnoji vieta, ir netaktiška į tai atkreipti kitų žmonių dėmesį. Tad būkime, Zuji, mandagūs ir mielaširdingi vienas kitam, tartum du raiši seniai.

Su meile
B.

Paskutinis ketverių metų senumo laiško puslapis buvo parudavęs ir dviejose lenkimo vietose įplėštas. Baigęs skaityti, Zujis pavartė jį rankose ir atsargiai sudėjo puslapius eilės tvarka. Parėmęs laišką sausais keliais, sulygino lapų kraštus. Susiraukė. Greitomis, tarsi jau niekada, apsaugok Viešpatie, neskaitys laiško, įbruko šią brangenybę į voką. Padėjęs storą voką ant vonios krašto, ėmė su juo žaisti. Suduodamas pirštu per išsipūtusį voką, stebėjo, ar svyruodamas ant vonios krašto jis neįkris į vandenį. Po gerų penkių minučių vienu nesėkmingu judesiu nuspriegė voką į vandenį ir teko skubiai jį gelbėti. Tuo žaidimas baigėsi. Laikydamas išgriebtą voką rankoje, Zujis giliau paniro į vandenį, kol jis apsėmė kelius. Kiek laiko spoksojo į plytelėmis iškloto sieną vonios kojūgalyje, tada žvilgtelėjo į cigaretę ant muilinės, paėmęs ją porą kartų patraukė, bet ši jau buvo užgesusi. Staigiai atsisėdo, smarkiai sujudindamas vandenį, ir nuleido sausą kairę ranką per vonios kraštą. Ant kilimėlio, šalia vonios, gulėjo spausdintas susegtas rankraštis. Zujis paėmė jį, permetė akimis ir įdėjo ketverių metų senumo laišką į patį vidurį, kur surišimas standžiausias. Tada atrėmė rankraštį į spėjusius sudrėkti kelius, iškilusius porą centimetrų virš vandens, ir ėmė versti lapus. Atskleidęs devintą puslapį, perlenkė rankraštį kaip žurnalą ir pradėjo jį skaityti ar tyrinėti.

Veikėjo, vardu Rikas, žodžiai buvo ryškiai pabraukti minkštu pieštuku.

TINA (niūriai): O, mielasis, mielasis, mielasis! Nesu tau labai gera, ar ne?

RIKAS: Nekalbėk taip. Niekada taip nekalbėk, supratai?

TINA: Bet juk tai tiesa. Aš nešu tau nelaimes. Baisias nelaimes. Jei ne aš, Skotas Kinseidas jau seniai būtų paskyręs tave tarnauti Buenos Airėse. Viską sugadinau. (Eina prie lango). Esu viena iš tų lapiukų, kuriems sugyžta vynuogės[12]. Jaučiuosi tarsi įmantriame spektaklyje. Juokingiausia, kad pati nesu išpuikusi. Ne kokia ten. Kokia esu, tokia. (Atsisuka). Rikai, Rikai, man baisu. Kas mums atsitiko? Nerandu mudviejų. Ištiesiu ranką, vis siekiu, bet mūsų ten nėra. Bijau. Aš — išgąsdintas vaikas. (Žiūri pro langą). Nekenčiu lietaus. Kartais matau jame savo mirtį.

RIKAS (tyliai): Brangioji mano, ar šie žodžiai nėra paimti iš „Atsisveikinimo su ginklais?"

TINA (įpykusi): Nešdinkis iš čia! Lauk! Dink iš mano akių, kol neiššokau pro langą. Ar girdi?

RIKAS (griebia ją): Išklausyk manęs, žavioji silpnaprote! Puiki, mažamete tragedijų specialiste...

Zujo skaitymą staiga nutraukė motinos balsas, įkyrus, kažkoks įsakmus, sklindantis iš už uždarų vonios kambario durų:

— Zuji, ar tu dar maudaisi?

— Taip, maudausi. Kodėl klausi?

— Noriu įeiti trumpai minutėlei. Turiu tau šį tą parodyti.

— Mama, dėl Dievo, juk aš vonioje!

— Sugaišinsiu tik minutę. Užsitrauk užuolaidą.

Zujis metė paskutinį žvilgsnį į skaitomą puslapį, užvertė rankraštį ir numetė jį ant grindų.

---

[12] Aliuzija į Saliamono giesmę.

— Švenčiausiasis Jėzau Kristau, — tarė. — Kartais matau jame savo mirtį.

Raudona nailoninė užuolaida su ryškiais, geltonais diezais, bemoliais ir smuiko bei boso raktais kabėjo pritvirtinta plastikiniais žiedais prie chromuoto strypo ir buvo sustumta vonios kojūgalyje. Zujis pasilenkė į priekį ir užtraukęs užuolaidą už jos pasislėpė.

— Gerai. Viešpatie, įeik, jei taip nori.

Jo balsas nebuvo aktoriškai manieringas, tačiau skambėjo šiek tiek per garsiai, kaip visada, kai jam nereikėdavo rūpintis balso atspalviais. Vaikystėje, dalyvaujant laidoje „Koks nuovokus mažylis!", jam liepdavo sėstis toliau nuo mikrofono.

Durys atsivėrė, ir misis Glas, vidutinio ūgio apkūni moteris skersa įslinko į vonios kambarį. Nuspėti jos amžių buvo sunku visada, ypač tada, kai mūvėdavo tinklelį plaukams. Jos pasirodymas bet kuriose patalpose būdavo ne tik fizinis, bet ir garsinis.

— Nesuprantu, kaip tu gali taip ilgai lindėti vonioje? — Ji iškart uždarė duris, tarsi vienintelis jos rūpestis būtų apsaugoti savo palikuonis nuo skersvėjų vonioje. — Juk tai nesveika. Ar žinai, kiek jau mirksti vandenyje? Lygiai keturiasdešimt penkias...

— Nesakyk! Nenoriu žinoti, Bese.

— Nenori žinoti?

— Kaip tik taip! Leisk man, kvailiui, pasvajoti, kad tu neskaičiuoji minučių, kurias...

— Niekas neskaičiuoja jokių minučių, jaunuoli, — tarė misis Glas.

Ji buvo labai užsiėmusi. Į vonios kambarį ji atsinešė mažą pailgą paketą, suvyniotą į baltą popierių ir perrištą

dailiu spalvotu siūlu. Atrodė, lyg jame būtų kažkas panašus į Houpo briliantą[13] arba drėkintuvą. Misis Glas prisimerkusi pažiūrėjo į tą ryšulėlį ir pabandė atrišti siūlą. Tačiau mazgelis buvo tvirtas, todėl teko perkrimsti dantimis.

Vilkėjo ji kasdienį naminį drabužį, kurį jos sūnus Badis – rašytojas ir todėl, kaip pasakė pats Kafka, n e l a b a i m a l o n u s ž m o g u s – vadino artėjančios mirties uniforma. Tai buvo nublukęs tamsiai mėlynos spalvos japoniškas kimono. Vilkėdavo jį per dienas, kuisdamasi po kambarius. Šis kimono su daugybe paslaptingų klosčių buvo užkietėjusio rūkaliaus ir mėgėjo meistrauti sandėlis. Prie šonų – dvi milžiniškos kišenės, kuriose galėdavai rasti du ar tris cigarečių pakelius, keletą dėžučių degtukų, atsuktuvą, plaktuką skeltu galu vinims traukti, turistinį lenktinį peilį, kuris kažkada priklausė vienam iš sūnų, emaliuotą čiaupo rankenėlę (kartais kelias), daugybę varžtų, metalinių vyrių, vinių, ratukų baldams – todėl misis Glas, vaikščiodama po butą, visada tyliai žvangčiojo. Jau dešimtį metų, o gal ir daugiau, jos dukros veltui tarėsi slapčia išmesti tą seną kimono. (Bu Bu, kuri buvo ištekėjusi, užsiminė, jog prieš sviedžiant jį į šiukšlių dėžę reikėtų pribaigti kokiu buku daiktu.) Tačiau to kimono rytietiškumas nė kiek negožė pačios misis Glas daromo įspūdžio. Glasai gyveno rytinėje Manhatano pusėje, sename, bet prašmatniame daugiabučiame pastate, kurio du trečdaliai pagyvenusių nuomininkių turėjo kailinius ir giedrą darbo dienos rytą, išėjusios iš namų, jos jau po

[13] Briliantas, sveriantis 44,5 karato. Henris Tomas Houpas – pirmasis brilianto savininkas.

pusvalandžio kildavo ar leisdavosi liftais Lordo ir Teiloro, Sakso ar Bonvit Telerio parduotuvėje[14]. Šiame ištaigingame Manhatano rajone misis Glas, padaužų nuomone, maloniai bjaurino aplinką. Iš pirmo žvilgsnio atrodė, kad ji niekada niekada nė kojos nebuvo iškėlusi iš namų, o jei kada išžengtų iš to didingo pastato, tai būtinai apsisiautusi juoda skara, ir patrauktų O'Konelio gatvės link atpažinti vieno iš savo sūnų lavono — pusiau airio, pusiau žydo, kurį per kažkokį nesusipratimą ką tik nušovė karališkoji policija.

Staiga pasigirdo įtarus Zujo balsas.

— Mama, ką tu ten, po galais, veiki?

Misis Glas išvyniojo paketą ir dabar skaitė ryškų užrašą ant dantų pastos dėžutės.

— Malonėk užčiaupti burną, — išsiblaškiusi pasakė ji.

Ji priėjo prie vaistinėlės, pritvirtintos virš kriauklės. Atidarė veidrodines dureles ir nužvelgė, tiksliau sakant — pašnairavo į perpildytas lentynėles prityrusio namų vaistinėlės žinovo žvilgsniu. Sutvisko, jei taip galima pasakyti, auksinis vaistų lobynas ir keletas vietinės reikšmės niekalų. Čia puikavosi: jodas, bromino tirpalas, vitaminų kapsulės, šilko siūlas tarpdančiams valyti, aspirinas, anisinas, buferinas, argirolis, musterolis[15], magnezijos pienelis, karčioji druska, du „Žilet" skustuvai, vienas keičiamas skutimosi peiliukas, dvi tūbelės kremo barzdai minkštinti, verandoje snaudžiančio storo, raino katino šiek tiek paglamžyta ir paplėšyta nuotrauka, trejos

[14] Prabangios drabužių parduotuvės Niujorko centre.

[15] Skausmą malšinančių tablečių, antiseptinių priemonių pavadinimai.

šukos, du šepečiai, žolių antpilas plaukams trinti, buteliukas skysčio nuo pleiskanų, maža be etiketės dėžutė su glicerino žvakutėmis, Vikso nosies lašai, Vikso tepalas nuo kosulio, šeši aliejinio muilo gabalai, trys seni bilietai į 1946-ųjų metų miuziklą „Vadink mane misteriu", kremas plaukams šalinti, minkštų popierinių servetėlių dėžutė, dvi jūros kriauklės, naudotas manikiūrinis švitrinis popierius, du valomojo kremo stiklainiai, trejos žirklės, brūžeklis nagams, permatomas mėlynas stiklo rutuliukas (trečiojo dešimtmečio rutuliukų žaidėjai vadindavo juos „skaidriukais"), losjonas nuo išsiplėtusių porų, pincetas, moteriško auksinio laikrodžio korpusas be dirželio, geriamosios sodos dėžutė, firminis merginų mokyklos žiedas su nuskeltu oniksu, buteliukas skysčio nuo vidurių ir, įtikėtina ar ne, dar begalė įvairios smulkmės. Greitu judesiu misis Glas paėmė kažkokį daikčiuką nuo žemutinės lentynos, ir tas skambtelėjo jau šiukšlių dėžėje.

— Įdedu naujos dantų pastos, dėl kurios visi eina iš proto, — garsiai pranešė misis Glas, net nepažvelgusi atgal, ir ištesėjo savo žodį. — Norėčiau, kad baigtum naudoti tuos bjaurius miltelius. Jie nutrins visą gražią emalę nuo tavo dantų. Tavo dantys iš tiesų neprasti. Galėtumei bent pasirūpinti...

— Kas taip pasakė? — už užuolaidos supliuškeno vanduo. — Kas, po velnių, pasakė, kad milteliai nutrins visą grąžią emalę nuo mano dantų?

— Aš. — Misis Glas paskutinį kartą kritiškai nužvelgė savo vaistų lobyną. — Prašau tave, naudok pastą.

Pirštų galiukais ji stumtelėjo naują karčiosios druskos dėžutę, sulygino ją su kitais buteliukais eilėje ir uždarė vaistinėlės dureles. Tada atsisuko šalto vandens čiaupą.

— Norėčiau sužinoti, kas plaunasi rankas, o po to nesutvarko kriauklės, — rūsčiai tarė. — Maniau, kad mūsų šeimoje visi suaugę žmonės.

Ji padidino vandens srovę ir viena ranka greitai, bet švariai nuvalė kriauklę.

— Matyt, dar nepakalbėjai su savo mažąja sesute. — Ji atsisuko ir pažvelgė į nailoninę užuolaidą.

— Ne, dar nekalbėjau su savo mažąja sesute. Gal pagaliau išsinešdintumei?

— Kodėl? — paklausė misis Glas. — Negražiai elgiesi, Zuji. Labai negražiai. Juk prašiau tave sužinoti, ar...

— Visų pirma, Bese, aš ką tik atsibudau. Antra, vakar vakare šnekėjausi su ja ištisas dvi valandas ir manau, kad šiandien ji tikrai nenorės nė vieno iš mūsų matyti. Trečia, jei neišsinešdinsi, padegsiu šitą šlykščią užuolaidą. Aš nejuokauju, Bese.

Misis Glas liovėsi klausiusis ties vienu iš tų teiginių ir atsisėdo.

— Kartais užeina noras pasmaugti Badį už tai, kad neįsiveda telefono, — sumurmėjo. — Matote, jam nereikalingas! Kaip gali vyras taip gyventi — be telefono, be nieko? Kas gi drums jam ramybę, jei jis to nenori, bet argi būtina gyventi kaip atsiskyrėliui? — Ji neaiškiai kažką sumurmėjo ir užsikėlė vieną koją ant kitos. — Juk tai net nesaugu, dėl Dievo meilės. Įsivaizduok, susilaužytų koją ar dar kas nutiktų! Kažkur miškuose! Visą laiką nerimauju.

— Tikrai? Dėl ko gi tu nerimauji? Ar dėl to, kad susilaužys koją, ar kad neįsiveda telefono, nors tu ir labai to nori?

— Viskas, jaunuoli, mane jaudina, jei nori žinoti.

— Nesijaudink... Negaišk laiko. Kvaila esi, Bese. Kodėl tu tokia kvaila? Juk tu pažįsti Badį, velniai griebtų. Net ir dvėsdamas už dvidešimties mylių miške, sutrupintomis kojomis ir strėlių suvarpyta nugara jis vis dėlto iš paskutiniųjų parsliaužtų į savo būstą ir patikrintų, ar kas nors jam nesant neavėjo jo kaliošais, — trumpai, džiaugsmingai, nors ir šiurkštokai nusikvatojo Zujis. — Patikėk mano žodžiais. Jam per daug brangi vienatvė, kad mirtų brūzgynuose.

— Aš nekalbu apie mirtį, — tarė misis Glas ir be jokio būtinumo pasitaisė tinklelį ant galvos. — Visą rytą skambinau jo kaimynams. Jie net nekelia ragelio. Velniškai pikta, kad negaliu su juo net pasikalbėti. Kiek kartų aš jo maldavau, kad persijungtų tą seną telefoną iš Simoro buto. Ne, tai nenormalu. Jei kas nutiks ir staiga jam prireiks... Velniškai pikta. Skambinau du sykius vakar vakare ir keturis kartus šį...

— Velniškai pikta?! Nesuprantu, kodėl visai svetimi žmonės, gyvenantys kitapus gatvės, turėtų laukti mūsų skambučio?

— Nebūtina laukti mūsų skambučio, Zuji. Nebūk įžūlus! Žinok, aš taip sielojuosi dėl šito vaiko. Ir manau, reikia viską pasakyti Badžiui. Žinok, jis man neatleis, jei dabar su juo nesusisieksiu.

— Na, gerai! Tada skambink į koledžą, o ne kaimynams! Juk tokiu metu jis netupės savo urve, argi nesupranti?

— Būk malonus ir pritildyk balsą, jaunuoli. Čia nėra kurčių. Be to, žinok, skambinau ir į koledžą. Tačiau patyriau, kad iš to jokios naudos. Jie palieka raštelius ant rašomojo stalo, o jis tikriausiai prie to stalo net neprieina.

Misis Glas staiga palinko į priekį ir nesistodama paėmė kažką nuo nešvarių skalbinių pintinės.

— Ar turi ten mazgotę?

— Nevartok žodžio „mazgotė". Kempinė! Ir vardan švenčiausiojo, Bese, palik mane ramybėje. Toks mano vienintelis prašymas. Jei norėčiau, kad čia susirinktų visokios storos airių rožės, pėdinančios pro šalį — taip ir pasakyčiau. Na, greičiau. Kraustykis.

— Zuji, — kantriai ištarė misis Glas, — rankoje laikau švarią kempinę. Ar tau jos reikia? Sakyk, taip ar ne?

— Viešpatie! Taip. Taip. Taip! Negaliu be jos gyventi. Permesk.

— Ne mesiu, o paduosiu. Šioje šeimoje viskas svaidoma. — Misis Glas atsistojo, žengė tris žingsnius užuolaidos link ir palaukė, kol išsikišusi ranka sugriebė kempinę.

— Esu be galo dėkingas. Dabar mauk iš čia, maldauju. Jau sublogau dešimčia svarų.

— Nenuostabu! Sėdi toje vonioje, kol pamėlynuoji, o tada... Kas čia? — Labai susidomėjusi misis Glas pasilenkė ir paėmė rankraštį, kurį Zujis ką tik skaitė. — Gal tai naujas scenarijus, kurį atsiuntė misteris Lesažas? Ant grindų?

Jai niekas neatsakė. Tarytum Ieva būtų klaususi Kainą, ar tai čia šitas naujas puikus kauptukas mirksta lietuje.

— Reikia pripažinti — nebloga vieta rankraščiui.

Misis Glas nunešė jį prie lango ir atsargiai padėjo ant radiatoriaus. Paskui pažvelgė į rankraštį, tarsi tyrinėdama, ar jis nesudrėko. Lango žaliuzės buvo nuleistos, — Zujis skaitė įsijungęs lempučių šviestuvą palubėje, — tačiau menkas rytmečio šviesos ruoželis, prasiskverbęs į vidų, krito ant titulinio puslapio. Misis Glas pakreipė galvą,

kad geriau matytų pavadinimą, tuo pat metu traukdama iš kišenės ilgų cigarečių pakelį.

— „Širdis — rudens klajoklis", — garsiai perskaitė ir susimąstė. — Neįprastas pavadinimas.

Balsas iš už užuolaidos atsiliepė ne iš karto, bet buvo džiaugsmingas:

— Koks? Koks pavadinimas?

Misis Glas susigriebė. Ji sugrįžo ir vėl atsisėdo laikydama smilkstančią cigaretę.

— Neįprastas. Nepasakyčiau, kad *gražus* ar koks kitoks, bet...

— Aa, po šimts! Tau reikia keltis labai anksti, kad suvoktumei grožį, mergele Bese. Ar žinai, Bese, kokia tavo širdis? Gal norėtumei išgirsti? *Tavo širdis,* Bese, yra rudens garažas. Kaip tau patinka šis mielas pavadinimas? Viešpatie, o daugelis *nieko* nenutuokiančių žmonių mano, kad vieninteliai rašytojai mūsų sumautoje šeimoje — vien Simoras ir Badis. Kai pagalvoju... kai prisėdu minutėlę ir susimąstau apie subtilią prozą ir garažus, manau, kad mano dienos eina...

— Gerai, gerai, jaunuoli, — tarė misis Glas.

Kad ir kokie buvo jos telepjesių pavadinimų vertinimai ir apskritai estetinis skonis, misis Glas akyse sublizgo — vos blykstelėjo — žinovo pasigėrėjimas tokiu kiek iškreiptu savo jaunėlio, vienintelio šeimos gražuolio, šauniu priekabumu. Iš jos veido laikinai dingo ta pastovi įtampa ir konkretus rūpestis, kuris ją slėgė nuo pat pasirodymo vonioje. Tačiau ji tuoj pasiruošė gintis.

— Kuo netikęs pavadinimas? Jis tikrai neįprastas. O tu! Tau nieko nieko neįprasto ar gražaus! Niekada negirdėjau, kad tu...

— Ką? Kas nepastebi? Pasakyk dalyką, kuris man nėra gražus? — Už užuolaidos pasigirdo lengvas bangavimas, tarsi būtų ėmęs žaisti nepaklusnus delfinas. — Storule, man nerūpi, ką tu manai apie mano tautybę, įsitikinimus ir religiją, bet susimildama, neaiškink man, kad esu abejingas grožiui. Turėk galvoje, kad tai — mano Achilo kulnas. Man viskas yra gražu. Pamatau rožinį saulėlydį ir suglembu. Viešpatie! Viskas! „Piteris Penas"[16]. Dar teatro uždanga nepakilo, o aš jau bliaunu. Ir tu dar turi drąsos įrodinėti...

— Et, patylėk! — abejingai tarė misis Glas.

Ji sunkiai atsiduso. Įtemptai mąstydama, giliai užsitraukė dūmo ir išpūtusi pro nosį tarė, tiksliau — jai prasiveržė:

— Kad žinočiau, kaip elgtis su tuo vaiku! — Vėl užsitraukė dūmo. — Priėjau liepto galą. — Žvilgsniu lyg rentgenu ji peršvietė vonios užuolaidą. — Iš jūsų visų nėra jokios naudos. Jokios! Tavo *tėvas* net nesileidžia į tokias kalbas. Ir tu tą žinai! Suprantama, jis taip pat nerimauja — puikiai pažįstu tą jo veido išraišką, — tačiau jis nenori spręsti jokių problemų. — Misis Glas kietai sučiaupė lūpas. — Jis visada bijojo pažvelgti tiesai į akis. Jam atrodė, kad visos bėdos ir nemalonumai išgaruos, jei jis įjungs radiją ir koks avinas sudainuos jam dainelę.

Zujis skambiai nusijuokė iš už savo užuolaidos. Šis juokas tik šiek tiek skyrėsi nuo jam būdingo kvatojimo, tačiau skirtumas vis dėlto buvo.

— Jam tikrai taip atrodo, — rimtai patvirtino misis Glas. Ji atsisėdo tiesiau. — Norėtum žinoti, ką aš tikrai manau? — paklausė. — Ar *norėtum*?

---

[16] Škotų rašytojo Džeimso Bario (1860–1937) knygelė vaikams.

— Bese! Po paraliais! Vis tiek pasakysi, tai ko gi dar klausi?..

— Manau — ir nė kiek *nejuokauju*, — manau, kad jis vis dar viliasi per radiją išgirsti savo vaikus. Kalbu visai rimtai. — Misis Glas giliai užsitraukė. — Kiekvieną kartą, kai tėvas įjungia radiją, rodos, jis tikisi vėl išgirsti laidą „Koks nuovokus mažylis!" ir išklausyti jūsų visų, iš eilės atsakinėjančių į klausimus. — Ji suspaudė lūpas ir nesąmoningai patylėjo prieš būsimą reikšmingą tęsinį. — Turiu galvoje jus visus, — tarė ji ir staiga kiek atsilošė. — Kartu su Simoru ir Voltu. — Skubotai, bet godžiai įtraukė dūmo. — Gyvena vien praeitimi. Nuolat! Jis net *nežiūri* televizoriaus, jei tuo metu nerodo tavęs. Zuji, nesijuok! Tai nejuokinga.

— Viešpatie, argi aš juokiuosi?

— Sakau tikrą teisybę. Jis net nenutuokia, jog Franei kažkas nutiko. Visiškai! Vakar vakare, po vienuoliktos valandos žinių, jis žinai ko paklausė? Ar Franė nenorėtų mandarino? Vaikas ištisas valandas verkia, jei nors žodelį pasakai, velniaižin ką sau po nosimi murma, o tavo tėvas domisi, ar ji nenorėtų mandarino. Vos neužmušiau jo. Kitą kartą, kai jis... — Misis Glas nutilo ir piktai pažvelgė į užuolaidą. — Kas tave juokina?

— Niekas. Niekas, niekas, niekas. Gerai suskėlė apie mandariną. Na, kas dar iš mūsų tau visai nepadeda? Aš. Lesas. Badis. Kas dar? Išsiliek, Bese. Netylėk. Mūsų šeimos bėda — kad visi per daug esame užsidarę savyje.

— Nepasakyčiau, kad labai juokinga, jaunuoli! — pareiškė misis Glas. Palengva įsikišo išdrikusią plaukų sruogą po tinkleliu. — Kad bent keletą minučių galėčiau šnektelėti su Badžiu tuo prakeiktu telefonu! Vieninteliu

žmogumi, kuris gali suprasti, kas čia vyksta. – Ji nutilo netverdama apmaudu. – Viena bėda – ne bėda! – Ji nukrėtė pelenus į kairės rankos delną. – Bu Bu negrįš iki dešimtos dienos. Veikeriui net prasitarti bijau, nors ir žinočiau, kur jį rasti. Tokios šeimelės nesu mačiusi per visą savo gyvenimą! Tikrai. Jūs juk tokie protingi ir išmintingi, mano vaikai, o kai reikia – jūsų nėra. Nė vieno. Man jau bloga nuo...

– Kai *reikia?* Koks tas reikalas? Ko tu iš mūsų nori, Bese? Įlįsti į Franės kailį ir nugyventi jos gyvenimą?

– Baik! Niekas niekam neliepia nugyventi jos gyvenimą. Paprasčiausiai noriu, kad *kas nors* nueitų į svetainę ir sužinotų, kas yra, daugiau *nieko*. Norėčiau žinoti, kada tas vaikas grįš į koledžą ir baigs *mokslo metus*. Norėčiau sužinoti, kada ji ims valgyti geros kokybės maistą. Juk ji nieko nevalgo nuo pat šeštadienio, kai grįžo namo, ničnieko! Prieš pusvalandį pasiūliau išgerti puodelį karšto vištienos sultinio. Sriūbtelėjo du šaukštus, ir tiek. Išvėmė beveik viską, ką priverčiau vakar suvalgyti. – Misis Glas nutilo, kad atsikvėpusi vėl galėtų pradėti iš naujo. – Pasakė, kad vėliau gal užkąs sumuštinio su sūriu. Ką tie sumuštiniai? Kiek suprantu, visą semestrą ji vien tuos sumuštinius ir šveičia, užgerdama kokakola. Ar taip reikia maitintis jaunai koledžo studentei šiais laikais? Žinau tik viena! Aš nemaitinsiu nuo kojų nuvarytos mergaitės tokiu maistu, kuris net...

– Teisingai, tik taip! Arba vištienos sultinys, arba nieko! Veik ryžtingai! Jeigu jos nervai išseko, jokiu būdu neduokime jai ramybės.

– Nebūk toks įžūlus, jaunuoli. Atsirado auksaburnis. Manau, dar visiškai neaišku, ar šis valgis, kuriuo ji už-

kemša skrandį ir žarnas, nėra viso šio reikalo priežastis. Ir vaikystėje tik per jėgą galėdavai jai įsiūlyti daržovių ar kito sveiko maisto. O juk negalima metų metais tyčiotis iš savo organizmo, kad ir ką sakytum.

— Sakai tikrą teisybę. Tikrą teisybę. Stebiuosi tavo velnišku sugebėjimu sugriebti pačią esmę. Net oda šiurpsta... Po velnių, tu mane įkvepi. Uždegi mane, Bese. Žinai, ką tu padarei? Ar bent suvoki ką padarei? Tu suteikei šiai problemai naują, *biblijinę* prasmę. Koledže parašiau keturis kursinius darbus apie nukryžiavimą, tiksliau, netgi penkis, ir kiekvieną rašydamas krausčiausi iš proto, nes vis maniau, kad kažko trūksta. Dabar supratau! Dabar viskas tapo aišku. Regiu Kristų *visai kitoje* šviesoje. Matau jo nesveiką fanatizmą. Jo šiurkštų elgesį su tais maloniais, protingais, kukliais, tvarkingai mokesčius mokančiais fariziejais. Tai nuostabu! Savo paprastumu, tiesiu nepakantumu, Bese, atskleidei negirdėtą Naujojo Testamento atspalvį. *Netinkama mityba!* Kristus valgė sumuštinius su mėsa ir sūriu, užgerdamas juos kokakola. Ką gali žinoti, gal jis ir žmones maiti...

— *Tučtuojau baik,* — tyliai, tačiau grėsmingai pertarė jį misis Glas. — Arba gausiu užkimšti tau burną vystyklu.

— Na, gerai... Aš tik bandau palaikyti mandagų vonios pokalbį.

— Koks šmaikštus! Vaje, koks šmaikštus! Deja, jaunuoli, aš taip ir nesuprantu, kas galėtų sieti mūsų mažytę ir viešpatį Dievą. Gal esu keistoka, bet vis tiek neįžiūriu. Kaip galima lyginti Aukščiausiąjį su pavargusia, užkamuota jauna studente, kuri prisiskaitė religinių knygų ir taip toliau. Juk tu ne blogiau už mane pažįsti savo seserį,

bent jau turėtumei pažinti. Ji labai jautri viskam, visada tokia buvo, ir tu puikiai tą žinai.

Stojo nejauki tyla.

— Mama? Ar tu vis dar čia sėdi? Mane kankina bjauri nuojauta, kad čia kiurksodama, plėši jau penktą cigaretę iš eilės. Ar tiesa? — Jis palaukė, bet misis Glas nesiteikė atsakyti. — Aš *nenoriu*, kad čia sėdėtum, Bese. Prašau tave, nešdinkis iš šitos susmirdusios vonios... Bese? Ar girdi?

— Girdžiu, girdžiu, — tarė misis Glas. Naujas rūpesčio šešėlis nuslinko jos veidu. Ji neramiai atsitiesė. — Ji guli ant sofos su tuo prakeiktu Blumbergu. Tai pagaliau nėra *sveika!*

Ji sunkiai atsiduso. Jau keletą minučių cigaretės pelenus kratė kairės rankos saujon. Dabar pasilenkė į priekį, beveik atsikeldama, ir išbėrė juos į šiukšlių dėžę.

— Nežinau, ką daryti, — pranešė. — Nežinau, ir tiek. Viskas šiuose namuose virsta aukštyn kojom. Dažytojai jau baigia darbą jos kambaryje ir tuoj po pietų norės tvarkyti svetainę. Nežinau, žadinti ją, ar ne. Ji beveik nemiegojo. Kraustausi iš proto. Ar žinai, kiek laukiau, kol pagaliau galėsiu pakviesti tuos dažytojus? Beveik dvidešimt...

— Dažytojai! Oho! Jau rytas aušta. Visai pamiršau dažytojus. Klausyk, paprašyk juos užeiti ir čia. Tiek vietos! Ką gi jie apie mane pagalvos, jei nepakviesiu jų apsilankyti vonios kambaryje, kai aš...

— Patylėk minutėlę, jaunuoli. Aš mąstau.

Tarytum paklusęs Zujis staiga ėmė trintis kempine. Kurį laiką vonioje buvo girdėti tik lengvas šiurenimas. Misis Glas sėdėjo už aštuonių ar dešimties pėdų nuo nailoninės užuolaidos ir spoksojo į kilimėlį, patiestą šalia vonios ant plytelėmis išklotų grindų. Jos cigaretė buvo

nudegusi iki paskutinio puscolio ir dabar smilko tarp dviejų dešinės rankos pirštų. Taip laikydama cigaretę, misis Glas visiškai išsklaidė pirmą stiprų (ir gana patvarų) literatūrinį įspūdį, kad jos pečius gaubia nematoma dublinietės skara. Pirštai buvo ne tik labai ilgi ir dailūs, — apskritai kalbant, net nesitikėjai, kad tai mažos storos moters pirštai, — jie dar ir kažkaip karališkai kilmingai virpėjo; panašiu elegantišku virpuliu galėjo pasipuikuoti nuversta nuo sosto Balkanų karalienė ar paleista į atsargą žinoma kurtizanė. Tačiau ne vien tai prieštaravo juodos Dublino skaros įvaizdžiui. Stebino ir bet kuriuo požiūriu gražios Besės Glas kojos. Kažkada visuotinai pripažintos gražuolės, varjetės artistės ar šokėjos, be to, labai grakščios šokėjos, kojos. Dabar, kai misis Glas spoksojo į kilimėlį, jos buvo užkeltos viena ant kitos, kairė ant dešinės, ir rodėsi, kad padėvėta baltos medžiagos šlepetė tuoj nuslys nuo ištiestos kojos. Jos pėdos buvo nepaprastai mažos, kulkšnys vis dar laibos, o labiausiai stebino blauzdos, stiprios ir išsiplėtusių venų nesubjaurintos.

Staiga iš misis Glas krūtinės išsiveržė smarkesnis nei paprastai atodūsis, tarsi dalis gyvybinės energijos. Ji atsistojo, pakišo po čiaupu cigaretę, paleido šaltą vandenį, tada numetė užgesintą nuorūką į šiukšlių dėžę ir vėl atsisėdo. Savistabos procesas nenutrūko, lyg ji būtų net nepajudėjusi iš vietos.

— Po kokių trijų sekundžių lipu lauk, Bese! Sąžiningai tave perspėjau. Nepiktnaudžiauk mano svetingumu, drauguže.

Misis Glas, įsmeigusi mąslų žvilgsnį į mėlyną kilimėlį, išsiblaškiusi linktelėjo į sąžiningą perspėjimą. Jei tą akimirką Zujis būtų kiek ilgėliau stebėjęs jos veidą ir

ypač akis, jam tikriausiai būtų kilęs stiprus noras, gal ir trumpalaikis, prisiminti, atkurti, permąstyti savo pokalbio su motina dalį ir jį nugludinti bei sušvelninti. Nors gal ir ne. 1955 metais stebėdamas misis Glas veidą, ypač jos didžiules mėlynas akis, nebuvai tikras, ar gauni patikimą informaciją. Kažkada, prieš keletą metų, vien jos akys gebėjo papasakoti (žmonėms ar vonios kilimėliams), kad mirė dvejetas jos sūnų: vienas nusižudė (mylimiausias, painios sielos, švelniausias sūnus), o kitas (vienintelis linksmuolis) žuvo Antrajame pasauliniame kare; kažkada Besės Glas akys mokėjo viską išsakyti taip iškalbingai ir smulkiai, jog ir vyras, ir likę gyvi suaugę vaikai bijojo į jas net pažvelgti, o tuo labiau įsižiūrėti. Tačiau dabar, 1955-aisiais, ji panaudodavo šį baisų keltišką ginklą tam, kad vos atvėrusi laukujes duris praneštų, jog naujas mėsos parduotuvės pasiuntinukas pavėlavo pietums pristatyti avienos kulšį arba kad žlunga kažkokios tolimos Holivudo žvaigždutės vedybinis gyvenimas.

Ji staiga prisidegė naują ilgą cigaretę, užsitraukė, tada atsistojo išpūsdama dūmus.

— Tuoj grįšiu, — tarė. Šie žodžiai nuskambėjo nuoširdžiai kaip pažadas. Kai išlipsi, stok ant kilimėlio, — pridūrė. — Tam jis ir patiestas.

Ji išėjo, sandariai užverdama duris.

Atrodė, lyg okeaninis laineris Queen Mary, keletą dienų stovėjęs paskubomis surėstame šlapiame doke, išplaukė iš, sakykim, Voldeno tvenkinio taip pat staigiai ir netikėtai, kaip ir buvo įplaukęs. Už nailoninės užuolaidos Zujis trumpam užmerkė akis, tarsi nuo sukeltos bangos jo paties laivelis būtų pavojingai pasviręs. Jis nustūmė užuolaidą ir įsistebeilijo į uždarytas duris. Jo žvilgsnyje

buvo daugiau sunkumo negu palengvėjimo. Nors keista, taip paprastai žiūri tik vienatvės mylėtojas, deja, nepajutęs didelės palaimos, kai jo ramybės trikdytojas atsistojęs, taip paprastai – vienas du – ir išeina.

Ne vėliau kaip po penkių minučių Zujis sušukuotais šlapiais plaukais basas stovėjo prie kriauklės, užsimovęs blizgančias dirbtinio šilko kelnes be diržo, ant nuogų pečių užsimetęs rankšluostį. Prasidėjo skutimosi ritualas. Lango žaliuzės buvo pusiau pakeltos, vonios durys pravertos, kad išsklistų garai ir neaptrauktų veidrodžio paviršiaus, pridegta ir pradėta rūkyti cigaretė padėta čia pat, ant matinio stiklo lentynėlės, žemiau vaistinėlės veidrodinių durelių. Ką tik ant skutimosi šepetėlio Zujis išspaudė putų kremo. Pačią kremo tūtelę užkišo toli už buteliukų, net neužsukęs dangtelio. Delnu patrynė cypčiojantį veidrodžio paviršių, nubraukdamas nuo jo beveik visą garą. Tada ėmė muilinti veidą. Muilavosi jis taip pat neįprastai kaip ir skusdavosi. Žiūrėdamas į veidrodį, jis nematė judančio teptuko, o žvelgė tiesiai į savo akis, tarsi jos būtų neutrali teritorija, niekieno žemė asmeniniame kare prieš narcisizmą, kuriame jis dalyvavo dar nuo septynerių ar aštuonerių metų. Dabar, kai jam buvo dvidešimt penkeri, ši maža apgaulė jau tapo refleksu; taip senas beisbolo žaidėjas, pasiruošęs mušti kamuoliuką, reikia ar ne, lazda barkštelės per startukų vinutes. Šiaip ar taip, prieš kelias minutes, kai Zujis šukavosi plaukus, veidrodžiu jis beveik nesinaudojo. O prieš tai, išlipęs iš vonios nusišluostė rankšluosčiu, stovėdamas prieš didelį veidrodį, bet į jį net nežvilgtelėjo.

Vos spėjus išmuiluoti smakrą, veidrodyje pasirodė motina. Ji stovėjo tarpduryje, kelios pėdos už jo nugaros,

viena ranka laikydama durų rankeną – vaidindama, kad nesiryžta įeiti vidun.

– O! Koks mielas ir žavus siurprizas! – Zujis tarė veidrodžiui. – Įeik, įeik!

Jis nusijuokė, tiksliau, nusikvatojo ir atidaręs vaistinėlės dureles išsiėmė skustuvą.

Misis Glas susimąsčiusi priėjo arčiau.

– Zuji... – prašneko. – Aš vis galvoju.

Ji visada sėdėdavo Zujui iš kairės, tad ir dabar jau pradėjo sėstis ton vieton.

– Nesėsk! Leisk tavimi pasigrožėti, – tarė Zujis. Šluostymasis, rengimasis, šukavimasis aiškiai pakėlė jam nuotaiką. – Retokai sulaukiame lankytojų šioje mažoje koplytėlėje, taigi stengiamės, kad jie jaustųsi...

– Patylėk truputį, – griežtai pasakė misis Glas atsisėsdama. Paskui užsikėlė koją ant kojos. – Vis mąstau. Kaip manai, gal vertėtų susisiekti su Veikeriu? Aš manau, kad vertėtų, o tu? Mano galva, tam vaikui reikia gero psichiatro, o ne kunigo ar panašiai, bet gal aš klystu.

– Oi, ne. Ne, ne. Neklysti. Aš negirdėjau, kad tu kada būtum suklydusi, Bese. Faktai, kuriais tu operuoji, visada netikri arba perdėti, tačiau tu niekada neklysti – ne, ne. – Patenkintas Zujis sušlapino skustuvą ir ėmė skustis.

– Zuji, aš prašau tave, tučtuojau baik krėtęs juokus. Kaip tu manai, ar man verta susisiekti su Veikeriu, ar neverta? Galėčiau skambtelėti vyskupui Pinčotui, ar kokia ten jo pavardė, jis bent pasakytų, kur man telegrafuoti, jei Veikeris vis dar plaukioja kokiu sumautu laivu.

Misis Glas prisitraukė arčiau metalinę šiukšlių dėžę ir ėmė kratyti jon pelenus nuo cigaretės, su kuria atėjo.

– Paklausiau Franės, ar nenorėtų pasišnekėti su juo telefonu, – tarė. – Jei pavyktų su juo susisiekti.

Zujis perplovė vandeniu skustuvą.

— Ką ji atsakė? — paklausė.

Misis Glas įsitaisė patogiau, kiek pasislinkdama į dešinę.

— Ji sako, kad nenori su niekuo kalbėtis.

— Aha! Tačiau mūsų taip lengvai neapgausi. Juk mes nepriimsime tokio tiesaus atsakymo be jokios kovos, ar ne?

— Žinok, jaunuoli, šiandien iš to vaiko aš nepriimsiu jokio atsakymo. — Misis Glas vėl sukaupė savo jėgas ir tarė muiluotam Zujo profiliui: — Jei mergaitė keturiasdešimt aštuonias valandas kambaryje verkia ir kažką murma, jos nuomonės nepaisoma.

Zujis tylėdamas skutosi toliau.

— Atsakyk man, prašau tave. Kaip manai, ar verta susisiekti su Veikeriu? Teisybę sakant, aš to bijau. Jis toks jausmingas — ir ne dėl to, kad kunigas. Jei pasakai Veikeriui, kad tuoj lis, jo akyse pasirodo ašaros.

Zujis pasidalijo smagiu įspūdžiu apie šį nekaltą sakinį su savo akimis veidrodyje:

— Dar yra vilčių, Bese.

— Na, jei negaliu paskambinti Badžiui ir net tu nepagelbsti, kažką reikės daryti, — tarė misis Glas.

Be galo susikrimtusi ji ilgai sėdėjo ir rūkė. Paskui prašneko:

— Jei tai būtų tik katalikiška problema ar kažkas panašaus, galėčiau ir pati jai pagelbėti. Visko nesu pamiršusi. Tačiau nė vieno jūsų neišauklėjome kaip kataliko, ir tiesiog nesuprantu...

Zujis ją pertraukė:

— Tu klysti. — Jis atsuko į ją savo muiliną veidą. — Tu klysti. Labai klysti. Jau vakar tau sakiau. Franės bėda

nėra religinio pobūdžio. — Jis pavilgė skustuvą ir skutosi toliau: — Prašau, patikėk manimi.

Misis Glas atidžiai ir įtemptai stebėjo jo profilį, tarsi jis turėtų dar ką pasakyti, tačiau Zujis tylėjo. Galų gale atsiduso ir tarė:

— Būčiau beveik rami, jei galėčiau nutempti tą bjaurų Blumbergą nuo jos sofos. Tai net nehigieniška.

Ji užsitraukė dūmo.

— Neišmanau — ką daryti su tais dažytojais? Šią minutę jie jau beveik sutvarkė jos kambarį ir tuoj nekantraus, kad galėtų eiti į svetainę.

— Žinai, aš vienintelis šeimoje neturiu jokių problemų, — tarė Zujis. — Paklausi kodėl? Kai mano širdį ima graužti sielvartas ar abejonė, pasikviečiu svečių į vonią ir... na, mes kartu išsprendžiame visas problemas. Štai ir viskas!

Atrodė, kad Zujo problemų sprendimo būdas jau pragiedrins misis Glas nuotaiką, tačiau šiandien ji negalėjo sau leisti pramogų. Ji atidžiai pažiūrėjo į savo sūnų, ir jos žvilgsnis iš lėto darėsi išradingas, gudrus ir šiek tiek šelmiškas.

— Nesu tokia kvaila, jaunuoli, kaip tu manai, — prabilo misis Glas. — Jūs, vaikai, tokie slapukai. Tačiau, tavo žiniai, aš geriau išmanau apie tai, kas už viso to slypi, negu jūs manote. — Kad būtų įspūdingiau, ji sučiaupė lūpas ir nubraukė nesamus tabako trupinius nuo kimono skverno. — Tavo žiniai, puikiai suprantu, kad ta maža knygelė, kurią ji vakar ištisai tampėsi su savimi, ir yra viso to priežastis.

Zujis pasisuko ir pažvelgė į ją. Jis šypsojosi.

— Kaip tu supratai? — paklausė.

— Ne tavo reikalas, kaip supratau, — tarė misis Glas. — Turėk galvoje, kad Leinas mums jau keletą kartų skambino. Jis labai nerimauja dėl Franės.

Zujis perliejo vandeniu skustuvą.

— Kas, po velnių, tas Leinas?

Klausimas nuskambėjo kaip dar gana jauno vyruko nenoras retsykiais pripažinti, kad jis žino kai kurių žmonių vardus.

— Tu puikiai nutuoki, jaunuoli, kas jis toks, — pabrėžė misis Glas. — Leinas Kutelis. Jau metai, kai jis draugauja su Frane. Kiek aš žinau, tu matei jį gerą dešimtį kartų, taigi nevaidink, kad nepažįsti.

Zujis nuoširdžiai nusikvatojo, tarsi jį džiugintų bet koks atskleistas melas, taip pat ir jo paties. Puikiai nusiteikęs jis skutosi toliau.

— Reikėtų sakyti „Franės vaikinas", o ne „draugas", — tarė Zujis. — Kodėl tu tokia senamadiška, Bese? Kodėl? A?

— Ne tavo reikalas, kodėl aš tokia senamadiška. Gal tave sudomintų žinia, kad po Franės grįžimo jis mums skambino penketą ar šešetą kartų — dusyk šį rytą, dar tau nepakilus iš patalo. Jis toks mielas ir baisiai nerimauja, jaudinasi dėl Franės.

— Ne taip kaip kai kurie mums žinomi asmenys, a? Nenoriu tavęs nuliūdinti, bet man teko su juo visą valandą šnekėtis, ir jis nėra toks mielas. Žavus jaunuolis ir apsimetėlis. Beje, kažkas šiuose namuose mano skustuvu skutasi pažastis ar kojūkštes. Arba nutėškė jį ant grindų. Galvutė visiškai nusuk...

— Niekas, jaunuoli, tavo skustuvo nelietė. Gal galėčiau pasiteirauti, kodėl jis žavus jaunuolis ir apsimetėlis?

— Kodėl? Todėl, kad toks yra, ir viskas. Matyt, jam tai naudinga. Tarsiu tau vieną žodelį. Jeigu jis ir rūpinasi Frane, reikia ieškoti kokių nors įdomių priežasčių. Tikriausiai jam neramu todėl, kad turėjo palikti futbolo stadioną žaidimo įkarštyje; neramu todėl, kad išsidavė, o Franė tą pastebėjo — ji labai įžvalgi. Įsivaizduoju tą niekšelį, vežantį Franę taksi ir sodinantį ją į traukinį, kai pats visą laiką galvoja, ar spės grįžti iki pirmo kėlinio pabaigos.

— Su tavimi neįmanoma kalbėti! Visiškai neįmanoma. Nesuprantu, kodėl dar bandau. Tu visai toks pat kaip Badis. Vis ieškai įmantrių priežasčių. Manai, kad bendraujama tik dėl kokios bjaurios savanaudiškos priežasties.

— Kaip tik taip ir yra devyniais atvejais iš dešimties. Ir šis gražuolis Leinas nėra jokia išimtis, užtikrinu tave. Klausyk, vieną vakarą, kai jie su Frane ruošėsi kažkur eiti, šnekėjau su juo dvidešimt blausių minučių ir tvirtinu, kad jis yra didelis niekalas. — Zujis liovėsi skutęsis ir susimąstė. — Velniai griebtų, ką jis man pasakojo? Kažką labai patrauklaus. Bet ką? Aha... Taigi. Jis sakė, kad vaikystėje kiekvieną savaitę klausydavosi mūsų su Frane per radiją, ir, žinai, kaip tas niekšelis elgėsi? Jis stengėsi išaukštinti mane Franės sąskaita. Be jokio tikslo, vien tam, kad man įsiteiktų ir parodytų savo pikantišką aukštuomenės koledžo išsilavinimą. — Zujis iškišo liežuvį ir paniekinamai, panašiai kaip futbolo varžybose, suplerpė, tik tyliai. — Fe, — šnirpštelėjo, vėl stvėręs skustuvą. — Fe, sakau visiems baltabačiams koledžo berniukams, leidžiantiems studentų literatūrinį žurnalą.

Misis Glas metė įdėmų ir keistai supratingą žvilgsnį Zujo pusėn.

— Jis dar visai jaunas berniukas, nebaigęs koledžo. O su tavimi žmonės jaučiasi nejaukiai, jaunuoli, — tarė ji beveik ramiai, tik sau. — Tau kas nors arba patinka, arba ne. Jei patinka, tai visą laiką kalbi pats, ir neįmanoma įterpti nei žodelio. O jei nepatinka, kaip dažniausiai ir būna, tada sėdi lyg pati mirtis ir leidi žmogui nusišnekėti. Mačiau, kaip tu darai.

Zujis atsisuko ir pažvelgė į motiną. Visai taip pat, kaip vienu ar kitu metu į ją atsisukdavo ir pažvelgdavo visi broliai ir seserys (ypač broliai). Jie ne vien nusistebėdavo staiga išsakyta tiesa, daline ar visa, prasiskverbusia pro prietarų, nuvalkiotų frazių ir migdomųjų tablečių rezginį, bet ir būdavo kupini džiaugsmo, meilės ir pagaliau dėkingumo. Keista, tačiau misis Glas visados priimdavo šią duoklę labai grakščiai ir elegantiškai. Ji maloniai ir kukliai atsigręždavo į savo sūnų ar dukrą, ką tik pakėlusį į ją tokias akis. Dabar, pilna malonės ir kuklumo, ji kreipėsi į Zujį.

— Elgiesi kaip tik taip. — Ji nieko nekaltino. — Nei tu, nei Badis nemokate kalbėti su žmonėmis, kurių nemėgstate. — Ji susimąstė. — Nemylite, — pasitaisė.

Zujis stovėjo nuleidęs skustuvą ir stebėjo ją.

— Tai negerai, — ištarė ji tragiškai liūdnai. — Tapai toks panašus į Badį, kai jis buvo tavo metų. Net tėvas pastebėjo. Jei ko nors nepamėgsti per dvi minutes, palaidoji amžiams.

Misis Glas tuščiai žvelgė į mėlyną kilimėlį šalia vonios. Zujis sustingo bijodamas išblaškyti jos nuotaiką.

— Negalima gyventi vien pomėgiais ir neapykanta, — pasakė misis Glas kilimėliui, atsisuko į Zujį ir įsmeigė į jį beveik bejausmes akis. — Nesvarbu, ką tu pats apie tai manai, jaunuoli.

Zujis įdėmiai pažvelgė į ją, nusišypsojo ir ėmėsi tyrinėti savo smakrą veidrodyje. Misis Glas, nenuleisdama nuo jo akių, atsiduso. Ji pasilenkė ir užgesino cigaretę į metalinės šiukšlių dėžės vidų. Iš karto užsidegė kitą ir reikšmingai, kaip mokėjo, tarė:

— Bet tavo sesutė tvirtina, kad jis labai protingas. Leinas.

— Tai tik lyčių trauka, drauguže, — prabilo Zujis. — Žinau tą šneką. Labai gerai žinau tą šneką.

Paskutinė muilo puta buvo nuskusta nuo veido ir gerklės. Jis delnu kruopščiai patikrino kaklą, tada paėmęs šepetėlį dar kartą išmuilino ypatingai svarbias veido vietas.

— Na, gerai. Ką sako Leinas telefonu? — paklausė. — Kokia, jo manymu, Franės nelaimių priežastis?

Misis Glas godžiai palinko į priekį.

— Leinas aiškina, kad viso šio dalyko priežastis glūdi mažoje knygelėje, kurią ji visą laiką nešiojasi su savimi. Tu žinai. Ta pati, kur skaitė vakar ir...

— Žinau tą knygelę. Pasakok toliau.

— Na, jis teigia, kad knygelė labai religinio pobūdžio — baisiai fanatiška ir panašiai; Franė paėmė ją iš koledžo bibliotekos ir dabar mano, kad ji... — misis Glas mintis nutrūko.

Zujis grėsmingai žiūrėjo į ją.

— Kas nutiko? — paklausė misis Glas.

— Iš kur, jis sako, Franė gavo knygelę?

— Bibliotekoje. Koledže. Kodėl klausi?

Zujis papurtė galvą ir pasisuko į kriauklę. Padėjęs šepetėlį, atidarė vaistinėlę.

— Kas nutiko? — nerimo misis Glas. — Kas pagaliau nutiko? Kodėl taip žiūrėjai, jaunuoli?

Zujis neatsakė, kol nepraplėšė šviežio skutimosi peiliukų pakelio. Tada tarė atsukdamas skustuvo galvutę.

— Kokia tu kvaila, Bese!

Jis išėmė atšipusį peiliuką iš skustuvo.

— Kodėl gi aš kvaila? Beje, vakar įsidėjai naują peiliuką.

Zujis abejingu veidu įdėjo naują peiliuką ir ėmė pakartotinai skustis.

— Aš tavęs klausiu, jaunuoli. Kodėl esu kvaila? Argi ne iš koledžo bibliotekos ji paėmė tą knygelę, ką?

— Ne, Bese. — Zujis skutosi toliau. — Ši plona knygelė vadinasi „Piligrimas vėl keliauja" ir yra kitos knygelės, „Piligrimo kelionė", tęsinys, kurią ji taip pat nešiojasi su savimi. Abi knygas ji paėmė iš Simoro ir Badžio kambario, kur jos dulkėjo ant Simoro rašomojo stalo nuo neatmenamų laikų. Viešpatie aukščiausias!

— Nėra ko įsižeisti! Argi taip jau baisu pagalvoti, kad ji pasiskolino knygeles koledžo bibliotekoje ir atsivežė jas...

— Taip! Baisu! Baisu, nes metų metais jos mėtėsi ant nelemto Simoro stalo. Liūdna!

Misis Glas balsas nelauktai tapo kur kas taikingesnis.

— Juk aš niekada neinu į tą kambarį, jei galiu, turėtumei žinoti. Nekaišioju nosies į Simoro senus... į jo daiktus.

— Atleisk, — greitai tarė Zujis. Nežiūrėdamas į motiną, jis nusitraukė nuo pečių rankšluostį ir, nors nebuvo baigęs antrojo skutimosi, nubraukė nuo veido muilo putas. — Baigiam šneką. — Jis metė rankšluostį ant radiatoriaus ir pataikė ant ten gulinčio Riko-Tinos rankraščio.

Nusuko skustuvo galvutę ir pakišo ją po šalto vandens srove.

Jo atsiprašymas buvo nuoširdus, ir misis Glas tą suprato, tačiau ji negalėjo atsispirti norui pasinaudoti šia proga, tuo labiau kad ji taip retai pasitaikydavo.

— Tu neturi širdies, — pasakė ji, žiūrėdama, kaip Zujis plauna skustuvą. — Visai neturi širdies, Zuji. Esi pakankamai suaugęs, kad bent siektumei gėrio, kai bjauriai jautiesi. Štai Badis, pasijutęs...

Ji krūptelėjo ir nutilo, nes Zujo skustuvas su nauju peiliuku nubildėjo į metalinę šiukšlių dėžę.

Zujis tikriausiai nenorėjo išmesti savo skustuvo, jis tik staigiai ir smarkiai nuleido kairę ranką ir skustuvas iš jos išsprūdo. Šiaip ar taip, jis, žinoma, tikrai nenorėjo susitrenkti riešo į kriauklės kraštą.

— Badis, Badis, Badis, — kartojo jis. — Simoras, Simoras, Simoras. — Jis atsigręžė į motiną, kurią triukšmingas bildesys apstulbino ir sujaudino, tačiau neišgąsdino. — Jų vardai tiek įgriso, kad tuoj persipjausiu gerklę. — Zujo veidas buvo išbalęs, beveik be jokios išraiškos. — Šiuos prakeiktus namus apsėdo šmėklos. Tiek tos bėdos, kai tave persekioja numirėlio vaiduoklis, bet baisiai bjauru, kai ramybės neduoda pusiau gyva šmėkla. Viešpatie, pagelbėk, kad Badis pagaliau apsispręstų. Jis elgiasi visai taip pat kaip Simoras — bent jau stengiasi taip elgtis. Kodėl, po velnių, jis nenusižudo ir neišsprendžia visų problemų vienu sykiu?!

Misis Glas tik sumirksėjo akimis, ir Zujis greitai nuo jos nusisuko. Jis pasilenkė ir tarp šiukšlių susirado savo skustuvą.

— Mudu su Frane esame keistuoliai, — paskelbė jis atsitiesdamas. — Aš — dvidešimt penkerių metų originalas, Franė — dvidešimtmetė vaikščiojanti anomalija, ir abu tie

niekšai dėl to kalti. — Zujis padėjo skustuvą ant kriauklės krašto, bet šis vėl nuslydo žemyn. Pačiupęs jį Zujis tvirtai suspaudė delne. — Franės simptomatika šiek tiek pavėlavo, tačiau nepamiršk, jog ji taip pat ekscentrikė. Prisiekiu, galėčiau juos abu nugalabyti net nemirktelėjęs. Didieji mokytojai! Didieji išvaduotojai! Jėzau! Nesugebu su žmogumi net papietauti ir užmegzti padorios šnekos. Arba siaubingai nuobodžiauju, arba be galo pamokslauju, ir jei mano pašnekovas būtų gana protingas, jis trinktelėtų man per galvą kėde.

Jis staiga atidarė vaistinėlę ir keletą sekundžių žvelgė į ją nieko nematančiomis akimis, tarytum pamiršęs, kodėl pravėrė dureles. Paskui įdėjo drėgną skustuvą į savo vietą lentynėlėje.

Misis Glas stebėjo jį nejudėdama. Cigaretė jos pirštuose vos smilko. Zujis užsuko dangtelį ant skutimosi kremo tūbelės, vargais negalais užčiuopęs sriegį.

— Gal tai nieko ir nedomina, tačiau iki šiol nepradedu valgyti, nepakartojęs Keturių Didžiųjų Priesaikų. Ir lažinuosi iš ko tiktai nori, jog Franė daro tą patį. Jie treniravo mus su tokiu įkarš...

— Keturių didžiųjų ko? — mandagiai pertraukė misis Glas.

Zujis įsirėmė rankomis į emaliuotą kriauklę ir palinko į priekį, žiūrėdamas į jos dugną. Nors ir buvo smulkaus sudėjimo, tuo metu atrodė, kad jis įstengtų kriaukle pramušti grindis.

— Keturios Didžiosios Priesaikos, — tarė jis pagiežingai ir užsimerkė. — „Kad ir kiek būtų gyvų būtybių, prisiekiu visas jas išgelbėti; kad ir kiek daug būtų aistrų, prisiekiu nuo jų išsivaduoti; kad ir koks begalinis būtų dharmų

pasaulis, prisiekiu jas įvaldyti; kad ir kokia būtų didinga Budos tiesa, prisiekiu ją pasiekti." Pirmyn, komanda! Galiu bet ką įveikti. Tik leisk man žaisti, treneri! — Jis buvo užsimerkęs. — Viešpatie, visą gyvenimą nuo pat dešimties metų kartoju šiuos žodžius prieš kiekvieną valgį, tris kartus per dieną. Kąsnis gerklėn nelenda, jei jų nepasakau. Kartą, pietaudamas su Lesažu, bandžiau tylėti. Ir paspringau moliusku. — Jis atsimerkė, tačiau tebestovėjo ta keista poza. — Gal dabar išsinešdinsi, Bese? Prašau tave. Noriu ramiai nusiprausti.

Jis vėl užsimerkė ir pasiruošė dar kartą kriaukle pramušti grindis. Nors ir buvo nuleidęs galvą, veidas atrodė išbalęs.

— Svajoju, kad pagaliau sukurtum šeimą, — ilgesingai prašneko misis Glas.

Visa Glasų šeimyna, ir, žinoma, Zujis, gerai žinojo misis Glas nenuoseklumą. Jis labiausiai pasireikšdavo per tokias emocines audras kaip ši. Tačiau dabar Zujis buvo tam nepasiruošęs. Pro nosį jam išsprūdo sprogstamas garsas, nei juokas, nei verksmas. Norėdama įsitikinti, kas tai buvo, susirūpinusi misis Glas palinko į priekį. Vis dėlto tai buvo juokas, ir ji nusiraminusi atsisėdo.

— Išties svajoju, — patvirtino ji savo žodžius. — Kodėl gi tau nesukurti šeimos?

Atsitiesęs Zujis išsitraukė iš kelnių kišenės sulankstytą lininę nosinę, krestelėjo ją ir nusišnypštė vieną, antrą, trečią kartą. Tada vėl įsikišo nosinę į kišenę.

— Labai mėgstu keliauti traukiniais. O vedusiam tenka užleisti vietą prie lango.

— Tai nerimta priežastis!

— Labai svarbi priežastis. Dink, Bese. Palik mane ramybėje. Eik pasivažinėti liftais. Be to, nudegsi pirštus, jei neužgesinsi tos cigaretės.

Misis Glas prispaudė nuorūką prie vidinės šiukšlių dėžės sienelės. Minutėlę ji pasėdėjo labai ramiai, negrabinėdama nei cigarečių, nei degtukų. Žiūrėjo, kaip Zujis ima šukas ir skiria į šalis plaukus.

— Galėtumei apsilankyti kirpykloje, jaunuoli, — tarė. — Daraisi panašus į paiką vengrą, besiropščiantį iš baseino.

Zujis supratingai nusišypsojo ir keletą sekundžių šukavosi toliau, tada staigiai atsisuko. Jis pamosavo šukomis prieš pat motinos nosį.

— Ir dar! Kol nepamiršau! Atidžiai paklausyk, Bese, ką tau pasakysiu, — tarė jis. — Jei tau kaip vakar vėl šautų į galvą skambinti kokiam sumautam psichoanalizės specui iš Filio Birnso firmos, labai tave prašau — neskubėk. Prisimink Simorą. — Jis reikšmingai nutilo. — Ar girdi? Ar nepamirši?

Misis Glas skubiai ir be jokio būtinumo pasitaisė tinklelį ant galvos, išsitraukė cigarečių pakelį ir dėžutę degtukų, bet tuoj įsidėjo atgal.

— Tavo žiniai, — tarė ji, — aš nesakiau, kad skambinsiu psichoanalitikui, sakiau, kad galvoju apie tai. Be to, jis nėra paprastas specialistas, o labai religingas katalikas, ir aš pagalvojau, verčiau jau paskambinsiu, negu žiūrėsiu kaip kankinasi tas vai...

— Po šimts velnių, aš perspėju tave, Bese. Dėl manęs jis gali būti net ir labai religingas budistų veterinaras. Jei tu kam nors paskambinsi...

— Nebūk toks sarkastiškas, jaunuoli. Filį Birnsą pažinojau dar tada, kai jis buvo visai berniukas. Mes daug metų draugavome su jo tėvais. Ir aš gerai žinau, kad psichoanalizė išugdė iš to berniuko visai naują ir puikų žmogų. Kalbėjau su juo...

Zujis sviedė šukas į vaistinėlę ir nekantriai trenkė dureles.

— Tu tokia kvaiša, Bese! Filis Birnsas! Filis Birnsas! Filis Birnsas yra varganas keturiasdešimtmetis impotentas, kuris miega po galva pasikišęs rožinį ir Variety[17] žurnalą. Mes šnekame apie du skirtingus dalykus, kaip diena ir naktis. Paklausyk manęs, Bese! — Zujis pasisuko į motiną ir atidžiai ją nužiūrėjo, viena ranka atsirėmęs į kriauklę. — Ar girdi?

Prieš atsakydama misis Glas prisidegė cigaretę. Tada, pūsdama dūmus ir braukdama nuo chalato nesamus tabako šapelius, ištarė:

— Girdžiu.

— Gerai. Dabar kalbu labai rimtai. Jei tu... Paklausyk! Jei negali ar nenori, tai bent pagalvok apie Simorą, o tada jau skambink kokiam nevykusiam psichoanalitikui. Tik pabandyk taip padaryti. Tik paskambink tam, kuris išmoko žmogų smagintis televizijos laidomis, trečiadieniniu Life žurnalu, kelionėmis po Europą, džiaugtis vandeniline bomba, prezidento rinkimais, pirmuoju Times puslapiu, įdiegia norą dalyvauti mokyklos tėvų komiteto veikloje, džiaugtis visais normalaus gyvenimo malonumais — tik paskambink ir prisiekiu, kad po metų Franė

[17] Teatro ir kino žurnalas, leidžiamas Niujorke.

tūnos beprotnamyje arba klajos po dykumą su liepsnojančiu kryžiumi rankoje.

Misis Glas nubraukė nuo kelių dar porą nesamų tabako trupinių.

— Gerai, gerai — nesijaudink, — tarė ji. — Viešpatie, juk dar niekas niekam neskambino.

Zujis truktelėjo vaistinėlės dureles, pastvėrė brūžiklį nagams ir vėl jas uždarė. Paėmė cigaretę, gulinčią ant matinio stiklo lentynėlės, ir smarkiai užsitraukė, bet ta jau buvo užgesusi.

— Še! — motina padavė jam savo ilgąsias cigaretes ir degtukus.

Zujis išsiėmė iš pakelio cigaretę, suspaudė ją lūpose ir brūkštelėjo degtuką, tačiau neramios mintys sutrukdė prisidegti ir teko išsiimti cigaretę iš burnos. Jis nekantriai papurtė galvą.

— Nežinau, — sumurmėjo. — Man regis, kažkur mieste turėtų būti psichoanalitikas, kuris gali pagelbėti Franei — šiąnakt mąsčiau apie tai. — Jis susiraukė. — Tačiau tokio aš nežinau. Kad bent kiek galėtų pagelbėti Franei, jis turėtų būti labai savitas. Nežinau. Visų pirma, jis turi tikėti, kad tik per Dievo malonę jis pašauktas studijuoti psichoanalizę, jis turi tikėti, kad tik per Aukščiausiojo malonę prieš įgyjant specialisto diplomą jo nepartrenkė koks sunkvežimis. Be to, jis turėtų tikėti, kad įgimtas sugebėjimas padėti savo pacientams yra dangaus dovana. Nepažįstu nė vieno gero psichoanalitiko, kuris atitiktų tokius reikalavimus. Tačiau tik toks gali Franei pagelbėti. Jei ji pateks pas kokį froidistą ar eklektiką, ar šiaip paprastą eilinį tipą, kuris net nejaučia to keisto, paslaptingo dėkingumo už jam duotą įžvalgumą ir išmanymą,

po savianalizės seanso ji jausis dar prasčiau už Simorą. Velniškai jaudinausi, apie tai galvodamas. Gal geriau baikim tą šneką, gerai?

Jis lėtai užsidegė cigaretę. Tada, išpūtęs dūmus, padėjo ją ant matinio stiklo lentynėlės šalia užgesusios cigaretės ir šiek tiek atsipalaidavo. Brūžikliu ėmė valyti panages, kurios ir taip buvo švarios.

— Jei nebetarškėsi, — tarė po minutės, — papasakosiu, kas rašoma tose knygelėse, kurių Franė nepaleidžia iš rankų. Nori sužinoti, ar ne? Jei tau neįdomu, tai nenorėčiau...

— Taip, įdomu. Žinoma, įdomu! Ką tu sau apie mane galvo...

— Gerai. Tik nustok tarškėjusi. — Zujis atsirėmė į kriauklę ir toliau valėsi panages. — Abi knygelės aprašo rusų valstietį, gyvenusį pačioje praėjusio amžiaus pabaigoje. — Zujis kalbėjo dalykiškai, kaip pranešėjas. — Tai labai paprastas ir mielas žmogelis su nudžiūvusia ranka. Savaime suprantama, jis tampa artimas tokiai atlapaširdei mergaitei kaip Franė. — Jis apsisuko, nuo matinio stiklo lentynėlės pasiėmė cigaretę, užsitraukė ir vėl ėmė valytis nagus. — Iš pat pradžių rašoma, kad jis turėjęs žmoną ir ūkį. Taip pat priekvaišį brolį, kuris sudegino trobesius, o vėliau, kiek pamenu, pasimirė jo žmona. Taigi jis pradeda keliauti. Jam rūpi vienas dalykas. Visą savo gyvenimą jis skaitė Bibliją ir niekaip negalėjo suprasti, ką turėjo galvoje apaštalas Paulius, rašydamas tesalonikiečiams: „be paliovos melskitės!" Ši eilutė nedavė jam ramybės.

Zujis vėl patraukė dūmo ir kalbėjo toliau:

— Panaši eilutė yra ir laiške Timotiejui: „Aš norėčiau, kad vyrai visur, kur besimelstų, keltų aukštyn tyras rankas, be pykčio ir nesantaikos"[18]. Be to, ir Kristus pasakė: „reikia visados melstis ir nepaliauti"[19].

Kurį laiką Zujis, nutaisęs labai griežtą miną, tylėdamas brūžino nagus.

— Taigi jis leidžiasi į šventą kelionę ieškoti mokytojo, kuris paaiškintų jam, kaip ir kodėl reikia be paliovos melstis. Ir jis eina ir eina nuo vienos cerkvės ir šventovės prie kitos, šnekasi čia su vienu šventiku, čia su kitu. Kol pagaliau sutinka paprastą seną vienuolį, kuris, matyt, supranta, kaip čia yra. Senas vienuolis jam pasako, kad visais laikais vienintelė priimtina Dievui ir jo „trokštama" malda yra Jėzaus malda: „Mano Dieve, pasigailėk manęs". Iš tiesų malda yra tokia: „Mano Dieve, pasigailėk manęs, nusidėjėlio". Tačiau nė vienas iš žinovų tose kelionių knygose, dėkui Dievui, neišryškina nusidėjėlio temos. Taigi senas vienuolis išaiškina jam, kas nutiks, jei be paliovos kartosi maldą. Duoda keletą praktinių pamokų ir pasiunčia namo. Ir — trumpai drūtai — po kiek laiko mažasis piligrimas tampa šios maldos žinovu. Jis ją įvaldo. Džiūgauja pradėjęs naują dvasinį gyvenimą ir leidžiasi į kelionę po Rusiją, — po tankius miškus, po miestus ir kaimus ir panašiai, — kalbėdamas savo maldą ir mokydamas sutiktuosius, kaip ją kalbėti. — Zujis nedraugiškai pažvelgė į motiną. — Ar klausaisi, sena druide? — paklausė jis. — Ar tik žiūri į mano nuostabų veidą?

— Žinoma, — piktai atsakė misis Glas. — Klausausi!

---

[18] Pirmasis apaštalo Pauliaus laiškas Timotiejui, 2, 8.

[19] Evangelija pagal Luką, 18,1.

— Gerai, man čia nereikia nuotaikos gadintojų.

Zujis nusikvatojęs užsitraukė dūmo. Jis brūžino nagus, laikydamas cigaretę tarp pirštų.

— Pirma knygelė „Piligrimo kelias" — apie mažojo piligrimo kelionės nuotykius. Sužinome, ką jis sutinka, ką sutiktiesiems sako ir ką tie jam atsako — beje, jis susitinka daugybę nuostabių žmonių. Antroji dalis — „Piligrimas vėl keliauja" — panaši į mokslinį traktatą, parašytą dialogo forma, apie Jėzaus maldos priežastis ir pasekmes. Čia susieina tas keliauninkas, profesorius, vienuolis, kažkoks atsiskyrėlis, ir jie išsamiai pasišneka. Štai ir viskas. — Zujis žvilgtelėjo į motiną ir perėmė brūžiklį į kairę ranką. — Tavo žiniai, abi knygelės išaiškina, kad nuolat kartoti Jėzaus maldą yra ne tik būtina, bet ir naudinga. Iš pradžių žmogus meldžiasi atidžiai stebint patyrusiam mokytojui, na, krikščioniškajam guru, o vėliau tobulina maldą pats. Svarbiausia, kad ji skirta ne vien pamaldiems kvailiams ir atgailautojams. Gali sau skubėdamas tuštinti aukų skrynelę, tačiau tuo pat metu neužmiršk kalbėti maldos. Prašviesėjimas ateina kartu su malda, o ne iki jos. — Zujis suraukė antakius kaip mąstytojas. — Pagrindinė knygelės mintis — kad anksčiau ar vėliau, nepriklausomai nuo žmogaus valios, malda leidžiasi nuo lūpų ir proto žemyn į širdį ir tampa žmogaus nevalinga funkcija kaip širdies plakimas. Po kiek laiko, kai ta malda tampa širdies dalimi, žmogus patenka į vadinamąją daiktų būtį. Knygelėse apie tai nekalbama, tačiau Rytuose sakoma, kad iš septynių kūno gyvybinių centrų, vadinamų čakromis, širdį valdo anahatos taškas, jautrus ir galingas kaip šėtonas. Paveiktas jis savo ruožtu aktyvina kitą tašką, ainą, kuris yra tarp antakių; iš tikrųjų tai hipofizio liauka,

arba, kitaip sakant, jo aura. Ir staiga atsiveria „trečioji akis", kaip ją praminė mistikai. Viešpatie, čia nieko naujo. Mažojo piligrimo pašnekovai čia nieko neatrado. Indijoje prieš dievai žino kiek amžių tai buvo vadinama džapama. Džapama – tai žmogiškojo Dievo vardo kartojimas. Arba kartojimas tų vardų, kuriais buvo žinomi jo žemiškieji įsikūnijimai. Tikslumo dėlei vadinkime juos atavaromis. Mintis tokia – jeigu pakankamai ilgai be perstojo kartosi tą vardą iš pačios širdies, anksčiau ar vėliau išgirsi atsakymą. Tiksliau – ne atsakymą, o atgarsį.

Zujis staiga nusisuko, atidarė vaistinėlę, padėjo į vietą brūžiklį ir išsiėmė stebėtinai aptriušusią apelsinmedžio mentelę.

– Kas apkramtė mano mentelę? – pasiteiravo.

Staigiu judesiu nuo viršutinės lūpos nubraukęs prakaito lašelius, ėmėsi mentele stumti nago odelę.

Stebėdama jį, misis Glas giliai užsitraukė dūmo ir užsikėlusi koją ant kojos griežtai paklausė:

– Ar tą dabar ir daro Franė? Na, ar ji dabar tą daro?

– Manau, kad taip. Bet klausinėk ne mane, o ją.

Stojo trumpa, gana dviprasmiška pauzė. Paskui misis Glas staiga paklausė:

– Ir kiek laiko tas trunka?

Zujo veidas iš pasitenkinimo nušvito. Jis pažvelgė į motiną.

– Kiek laiko? Neilgai. Kol dažytojai panorės įeiti į tavo kambarį. Tada įžygiuos šventųjų ir bodisatvų eisena, nešina vištienos sultinio dubenėliais. Už jų nugarų pragysta Džonsono menės choras, o filmavimo kameros stambiu planu parodo simpatišką senelį, apsirišusį juosmenį medžiagos gabalu, ir stovi tas senelis kalnų, mėlyno dangaus ir baltų debesų fone, ir ramybė nutvieskia visus.

— Gerai, užteks, — tarė misis Glas.

— Dieve! Aš tik noriu tau padėti. Bijau padaryti įspūdį, kad religinis gyvenimas pilnas visokių nemalonumų. Daugelis žmonių gąsdinasi vien todėl, jog mano reikėsiant apsčiai stropumo ir atkaklumo — pati žinai, ką turiu galvoje. — Jis su matomu pasigėrėjimu artėjo prie savo kalbos kulminacijos. Rankoje prieš motinos akis iškilmingai laikė mentelę. — Kai paliksime šią koplyčią, tikiuosi, priimsi mano dovaną — ploną knygelę, kuria visados žavėjausi. Manau, ji paryškins kai kurias šiandien mudviejų nagrinėtas temas. „Dievas yra mano hobis". Autorius — dr. Homeras Vincentas Pjersonas[20]. Manau, knygelėje susirasi pastraipą, kurioje dr. Pjersonas pasakoja, kaip jis, būdamas dvidešimt vienerių metų, kiekvieną dieną pradėjo aukoti po keturias minutes — dvi rytais, dvi vakarais, jei gerai pamenu, — ir pirmųjų metų pabaigoje šie trumpalaikiai šilti pabendravimai su Dievu padidino jo metines pajamas septyniasdešimt keturiais procentais. Regis, turiu atliekamą egzempliorių, ir jeigu tu malonėsi...

— Esi nepakenčiamas! — prašneko misis Glas, bet lyg dvejodama.

Jos žvilgsnis vėl nukrypo į seną bičiulį — mėlyną kilimėlį. Ji spoksojo į kilimėlį, kol Zujis, išsišiepęs ir gerokai prakaituojančia viršutine lūpa, stumdė nagų odeles. Galų gale pasigirdo garsusis misis Glas atodūsis, ir jos dėmesį vėl patraukė Zujis, kuris smarkiai darbuodamasis medine mentele dabar buvo pasisukęs į dienos šviesą. Misis Glas įdėmiai žvelgė į stebėtinai liesą sūnaus nugarą, išmargintą įvairiomis šešėlių linijomis bei plokštumomis, ir jos

---

[20] Išgalvotas autorius.

žvilgsnis iš lėto susikoncentravo. Per keletą sekundžių ji nuvijo šalin visus juodus ir sunkius jausmus, ir jos akyse suspindo aistringos garbintojos ugnelės.

— Tu daraisi plačiapetis ir žavus, — garsiai tarė ir palietė Zujo juosmenį. — O dar baiminausi, kad tie pasiutę pratimai su svarmenimis tau gali...

— Baik susimildama! — riktelėjo Zujis atšokdamas.

— Ką baigti?

Zujis atidarė vaistinėlės dureles ir padėjo į vietą medinę mentelę.

— Baik, ir tiek! Nesižavėk mano nušiurusia nugara. — Ir uždarė dureles.

Jis nutraukė nuo rankšluostinės juodas vyriškas šilkines kojines ir priėjo prie radiatoriaus. Atsisėdo ant jo ir nepaisydamas karščio, o gal kaip tik dėl jo, ėmė mautis kojines.

Misis Glas pavėluotai prunkštelėjo:

— Nesižavėk mano nugara — gražiai pasakyta!

Tačiau šie žodžiai ją užgavo ir šiek tiek įžeidė. Misis Glas stebėjo Zujį, ir jos veide atsispindėjo nuoskauda ir begalinis domėjimasis galimomis skylėmis kojinėse, įsišaknijęs per daugelį skalbimo metų. Staiga garsiai atsidūsėjusi ji pakilo, gana niūri ir pilna asmeninės atsakomybės jausmo, atsistojo prie kriauklės, kur ką tik stovėjo Zujis. Genama būtinos pareigos daryti tvarką, pirmiausia atsuko šalto vandens čiaupą.

— Kada pagaliau išmoksi panaudojęs tūbeles užsukti dangtelius? — priekabiai paklausė.

Rišdamasis keliaraiščius, Zujis pažvelgė į ją.

— Kada pagaliau išmoksi laiku išeiti po linksmo suėjimo? Šį kartą nejuokauju, Bese. Atleisk už šiurkštumą,

bet norėčiau bent minutėlę pabūti vienas. Pirmiausia, skubu. Pusę trijų susitinku su Lesažu, o prieš tai noriu sutvarkyti keletą reikalų mieste. Keliauk sau, gerai?

Misis Glas liovėsi plovusi kriauklę ir nužvelgusi Zujį pateikė savo tradicinį klausimą, kuris metų metais erzino jos vaikus:

— Tikiuosi, tu dar spėsi papietauti?

— Užkąsiu mieste... Po velnių, kur mano antras batas?

Misis Glas įbedė akis į sūnų.

— Ar prieš išeidamas pakalbėsi su savo seserim, ar ne?

— Nežinau, Bese, — abejodamas atsakė Zujis. — Liaukis klausinėjusi, prašau tave. Jei turėčiau ką svarbaus, būtinai jai pasakyčiau. Liaukis klausinėjusi.

Zujis jau buvo apsiavęs ir užsirišęs vieną batą, o kitas kažkur prapuolė. Staiga jis atsiklaupė, įsirėmė rankomis į grindis ir brūkštelėjo delnu po radiatoriumi.

— Aha! Štai kur tu, velniūkšti! — burbtelėjo.

Šalia radiatoriaus stovėjo mažos namų svarstyklės. Ant jų jis ir atsisėdo, laikydamas rankose antrąjį batą.

Misis Glas stebėjo, kaip jis aunasi. Tačiau ji jau nelaukė, kol Zujis užsiriš raištelius, ir išėjo iš vonios. Iš lėto. Jos judesiai buvo neįprastai sunkūs, trūkčiojantys, ir Zujis dėl to kiek sunerimo. Jis pakėlė akis ir atidžiai ją nužvelgė.

— Jau nežinau, kas jums visiems atsitiko, vaikai, — neatsisukdama tarė misis Glas blankiu balsu. Sustojusi prie rankšluosčių kabyklos, ištiesino šlapią medžiagos skiautę, kuria prausėsi Zujis. — Senais radijo laikais, kai visai maži sutūpdavote prie mikrofonų, buvote tokie sumanūs ir laimingi, ir... tiesiog puikūs vaikai. Ir ryte, ir dieną, ir vakare.

Ji pasilenkė ir paėmė nuo vonios grindų ilgą, paslaptingai šviesų žmogaus plauką. Eidama su juo prie šiukšlių dėžės, tarė:

— Kokia prasmė žinoti tiek daug ir puikuotis aštriu protu, jei tas neteikia jokios laimės? — Nusigręžusi nuo Zujo, ji vėl patraukė durų link. — Kažkada jūs buvote labai mieli ir meilūs vienas kitam. Širdis džiaugėsi į jus žiūrint. — Purtydama galvą ji atidarė duris. — Širdis džiaugėsi, — tvirtai pasakė ir išėjo.

Žiūrėdamas į uždarytas duris, Zujis giliai įkvėpė ir lėtai išleido kvapą.

— Neblogi žodžiai nueinant nuo scenos, brangioji, — riktelėjo pavymui, tačiau tik tada, kai buvo tikras, kad ji jau neišgirs.

Glasų svetainė net nepanėšėjo į kambarį, kurio sienos tuoj bus dažomos. Franė Glas miegojo ant sofos, užsimetusi vilnonę antklodę; kilimas, nuo sienos iki sienos, buvo iki šiol nesuvyniotas ir net nepalenktas iš kraštų; baldai stovėjo, — lyg kokiame sandėlyje, laukdami eilinio perstumdymo. Lyginant su kitais Manhatano butais, kambarys nebuvo stulbinamai didelis, tačiau čia sukaupti daiktai būtų suteikę jaukumo ir vikingų puotos menei. Čia buvo: Steinvėjaus fortepijonas (su visada atviru viršumi), trys radijo aparatai (1927-ųjų laidos „Frešmenas", 1932-ųjų „Strombergas-Karslonas" ir 1941-ųjų R. C. A.), dvidešimt vieno colio įstrižainės televizorius, keturi patefonai (tarp jų 1920-ųjų laidos „Viktrola" su iškeltu garsiakalbiu), gausybė rūkymo ir žurnalinių stalelių, normalaus dydžio teniso stalas (laimė, sugriuvęs ir užkištas už fortepijono), keturi foteliai, aštuonios kėdės, dvylikos

galonų talpos tropinių žuvų akvariumas (pripildytas vandens iki pat kraštų ir apšviestas dviem keturiasdešimties vatų lemputėmis), krėslas dviem, sofa, ant kurios miegojo Franė, du tušti paukščių narveliai, vyšnios medžio rašomasis stalas, visuose kampuose tarsi žagreniai styrojo daugybė įvairiausių toršerų, stalinių lempų ir kitokių šviestuvų. Palei tris sienas stovėjo juosmens aukščio knygų spintelės. Jų lentynos tiesiog linko nuo svorio; vaikiškų knygelių, vadovėlių, knygų, pirktų antikvariatuose ir knygų bičiulių klubuose, ir įvairaus pertekliaus iš kitų kambarių. („Drakula" kyšojo šalia „Pali kalbos pagrindų", „Mažieji sąjungininkai ties Sona" – šalia „Melodijos gūsių", „Skarabėjaus byla" ir „Idiotas" stovėjo greta, o „Nensi Drū ir paslėpti laiptai" gulėjo ant „Baimės ir virpulio".) Jei atkaklesni ir labai drąsūs dažytojai šiaip taip būtų sugebėję patraukti knygų spintas, tai pamatę sienas virš jų savo darbą gerbiantys amatininkai būtų atsisakę profsąjungos nario bilietų. Pūslėtas melsvas tinkas nuo lentynų viršaus iki pat lubų ištisai nuklotas vadinamaisiais „kabikais", tiksliau sakant, įrėmintų fotografijų kolekcija, pageltusiais asmeniniais ir paties prezidento laiškais, bronzinėmis ir sidabrinėmis garbės lentelėmis, padrikais popieriaus lapais, prirašytais kažkokių citatų, ir įvairaus dydžio bei formos trofėjiniais daikčiukais, vienaip ar kitaip rimtai liudijančiais, kad 1927–1943 metų radijo laidoje „Koks nuovokus mažylis!" beveik visados skambėjo septyneto Glasų šeimos atžalų balsai. Šioje pramoginėje viktorinoje retai kada nedalyvaudavo kuris nors iš vaikų, o dar rečiau – dvejetas. (Vyriausias gyvas tos laidos eksdalyvis trisdešimt šešerių metų Badis Glasas tėvų buto sienas vadino vizualiniu himnu komercinei

Amerikos vaikystei ir ankstyvai paauglystei. Jis dažnai apgailestaudavo, kad retokai lankosi namuose, ir kada ne kada paaiškindavo, jog broliai ir seserys yra kur kas laimingesni, nes dauguma tebegyvena Niujorke arba jo priemiesčiuose.) Sienų apdailos projektą sumąstė – su misis Glas neslepiamu, tačiau balsu taip ir neištartu pritarimu – taigi projektą sumąstė misteris Lesas Glasas, vaikų tėvas, buvęs tarptautinės klasės varjetės artistas, kuris, be abejo, visada užsispyręs ilgesingai žavėjosi teatrinio restorano „Sardi" apstatymu. Matyt, didžiausias įkvėpimas jį apėmė puošiant plotą virš sofos, ant kurios dabar miegojo jaunoji Franė Glas. Prie sienos, sugrūsti kone vienas ant kito, buvo pritaisyti septyni albumai su įrištom iškarpom iš laikraščių bei žurnalų. Metų metais jie laukė, kad juos įdėmiai skaitys ar pasivartys artimi šeimos draugai ir šiaip svečiai bei, žinoma, kiek keistoka ateinanti valytoja.

Paminėsime, kad šį rytą prieš ateinant dažytojams misis Glas atliko du gražius darbus. Patekti į svetainę buvo galima iš koridoriaus arba iš valgomojo per plačias įstiklintas duris. Tuoj po pusryčių nuo abiejų durų misis Glas nukabino klostuotas šilko užuolaidas. O vėliau, nutaikiusi momentą, kai Franė dėjosi ragaujanti vištienos sultinį, misis Glas kaip vikri kalnų ožka užkopė ant palangės ir nuo visų trijų langų nutraukė sunkias damasto užuolaidas.

Visi kambario langai žvelgė į pietus. Priešais, kitoje gatvės pusėje, stovėjo keturaukštė privati mergaičių mokykla – bejausmis, nuošalus, niekuo neišsiskiriantis pastatas, retai atbundantis iki pusės ketvirtos po pietų, kai miesto mokyklų mokiniai iš gretimų Trečiosios ir

Antrosios aveniu susirinkdavo ant jo akmeninių laiptų pažaisti akmenėliais arba kamuoliu. Glasai gyveno penktame aukšte, virš mokyklos pastato, ir šiuo metu saulė spigino pro mokyklos stogą tiesiai į nuogus svetainės langus. Ryškūs spinduliai buvo negailestingi šiam kambariui. Seni ir negražūs baldai apsitraukė prisiminimais ir sentimentais, o pačioje svetainėje, daugelį metų žaidžiant ledo ritulį ir futbolą (žaidėjai griaunami kojomis bei rankomis), visų kėdžių ir stalų kojos buvo gerokai subraižytos ir subjaurotos. Aukštėliau taip pat buvo matyti randų nuo daugybės kažkada svaidytų daiktų: pupų dėžučių, beisbolo kamuoliukų, stiklo rutuliukų, pačiūžų veržlių, pemzos gabalėlių ir net begalvės porceliano lėlės, mestos vieną įsimintiną dieną prieš gerus penkiolika metų. Tačiau saulės spinduliai ypač negailėjo kilimo. Kažkada jis buvo vyšnių spalvos, — prie lempos šviesos toks ir atrodė, — bet dabar ant jo išryškėjo begalė apvalainų blyškių dėmių, įvairiausių naminių gyvūnų paliktų atminimo ženklų. Šią valandą saulė negailestingai skverbėsi iki pat televizoriaus, plieksdama į jo nemirksinčią kiklopo akį.

Misis Glas, kurią įkvėpto, ryžtingo mąstymo aistra dažniausiai užklupdavo stovinčią prie atvirų patalynės lentynų, paguldė savo jauniausią dukrą ant sofos, paklojusi rožines perkelio paklodes ir melsvą kašmyro antklodę. Franė miegojo ant kairio šono, įbedusi galvą į galinį sofos atlošą ir sieną, smakru liesdama vieną iš daugelio išmėtytų aplinkui pagalvėlių. Ji buvo kiek prasižiojusi. Dešinys neužklotas delnas buvo ne šiaip suspaustas, bet kietai sugniaužtas; nykštys buvo kumštyje — tarytum, sulaukusi dvidešimties, ji vėl sugrįžo į tuos senus kūdikystės metus. Reikia pasakyti, kad saulė negailestingai

plieskė didesnėje svetainės dalyje, bet prie sofos elgėsi labai atsargiai. Spinduliai glostė juodus ir labai gražiai pakirptus Franės plaukus, kuriuos per pastarąsias tris dienas ji trissyk plovė. Saulė glamonėjo visą kašmyro antklodę, ir šilta ryški šviesa jaukiai žiburiavo melsvoje vilnoje.

Zujis, atėjęs tiesiai iš vonios su uždegtu cigaru dantyse, kurį laiką stovėjo prie sofos galo, iš pradžių kišdamas į kelnes ilgus baltus marškinius ir segiodamasis rankogalius, o paskui vien žiūrėjo į miegančią Franę. Jo kakta buvo suraukta, tarsi pamačius stulbinantį scenos apšvietimą — nuopelną režisieriaus, kurio meniniu skoniu nepasitikėjo. Nepaisant nuostabiai gražių veido bruožų, amžiaus ir laikysenos, — apsirengęs jis buvo panašus į jauną lengvasvorį šokėją, — cigaras jam tiko. Visų pirma, Zujis nebuvo trumpanosis. Antra vertus, jis nesipuikavo cigarais kaip koks manieringas jaunuolis. Zujis juos rimtai rūkė nuo šešiolikos metų, o nuo aštuoniolikos — sutraukdavo po dvylika per dieną, daugiausia brangiarūšių.

Lygiagrečiai sienos stovėjo stačiakampis brangaus marmuro kavos stalelis. Zujis greitai priėjo prie jo. Stumtelėjo tolyn peleninę, sidabro cigarinę bei Harper's Bazaar[21] žurnalą ir atsisėdo ant šalto marmurinio paviršiaus prie galvūgalio, tiesiog stūksojo virš Franės galvos ir pečių. Žvilgtelėjo į sugniaužtą Franės kumštį ant melsvos antklodės, tada švelniai pajudino jos petį, laikydamas rankoje cigarą.

— Frane, — tarė. — Kelkis, drauguže! Neleisk tiek puikaus laiko šuniui ant uodegos... Kelkis, drauguže...

---

[21] Mėnesinis madų žurnalas, leidžiamas Niujorke.

Franė krūptelėjusi pabudo – ji net krestelėjo visu kūnu, tarsi sofa būtų atsitrenkusi į kokį kupstą. Tada pasirėmė ant vienos rankos ir sumurmėjo:

– Oho! – primerkė akis nuo plieskiančių spindulių. – Kodėl taip šviesu? – Ji nesuprato, kad šalia jos – Zujis. – Kodėl taip šviesu? – pakartojo savo klausimą.

Zujis taip pat prisimerkęs pažvelgė į seserį.

– Einu ir nešu saulės šviesą, drauguže!

Franė spoksojo į jį iš padilbų.

– Kodėl pažadinai mane? – paklausė.

Ji dar buvo apsunkusi nuo miego ir todėl tik šiek tiek irzli, tačiau aiškiai pajuto ore tvyrančią kažkokią neteisybę.

– Na... reikalas toks! Broliui Anselmui ir man pasiūlė naują parapiją. Labradore, supranti? Ir tikimės, kad tu palaiminsi mus prieš...

– Oho! – pakartojo Franė ir priglaudė delną prie kaktos. Jos madingai pakirpti trumpi plaukai gražiai gulėjo ir po miego. Stebėtojo patogumui jie buvo perskirti per vidurį. – Sapnavau šiurpų sapną.

Franė atsisėdo ir viena ranka suėmė chalato atlapus. Tai buvo standaus šilko palaidinis su smulkiais rožių žiedlapiais smėlio spalvos fone.

– Pasakok. – Zujis patraukė cigaro. – O aš tau paaiškinsiu.

Ji sudrebėjo.

– Siaubingai voriškas sapnas! Nesu tokio voriško sapnavusi per visą savo gyvenimą.

– Vorai, a? Labai įdomu. Labai reikšminga. Prieš keletą metų panašus atvejis nutiko Ciuriche: jaunuolis, beje, baisiai panašus į tave...

— Patylėk minutėlę, nes pamiršiu sapną, — nutraukė jį Franė.

Išplėstomis akimis ji žvelgė į tolį, kaip ir visi, bandydami prisiminti slogų sapną. Po akimis buvo melsvi ratilai, kiti menkesni požymiai irgi rodė merginą turint rūpesčių, tačiau bet kuris stebėtojas būtų pasakęs, kad prieš jį sėdi tikra gražuolė. Jos oda buvo skaisti, bruožai dailūs ir taisyklingi. Akys spalva panėšėjo į stulbinantį Zujo mėlį, tik buvo toliau viena nuo kitos, — savybė, be abejo, privali seseriai, — ir į jas įsižiūrėti nereikėjo visos dienos kaip į Zujo. Prieš ketverius metus, kai Franei teikė brandos atestatą, Badis, žiūrėdamas į besišypsančią ant šventinės pakylos seserį, niūriai sau išpranašavo, kad vieną gražią dieną ji tikriausiai ištekės už džiovininko. Taigi jos veide ir tai atsispindėjo.

— Viešpatie, prisiminiau! Kaip šlykštu! Prie kažkokio baseino žmonių gauja vertė mane ištraukti iš dugno kavos skardinę. Vos iškildavau, liepdavo nerti atgal. Aš verkiau ir kartojau: „Jūs taip pat apsivilkę maudymosi kostiumais. Kodėl nenardote?" Bet jie tik juokėsi, bjauriai šaipėsi, ir vėl turėdavau nerti. — Ją nukrėtė šiurpas. — Ten stovėjo dvi merginos iš mano bendrabučio. Stefani Logan ir kita, kurios beveik nepažįstu; aš ją visada užjausdavau dėl klaikaus vardo. Šarmona Šerman. Rankose jos laikė didžiulį irklą, ir kai tik iškildavau, vis taikė man užvožti. — Franė delnais užsidengė akis ir papurtė galvą. Susimąstė. — Bet tik profesoriaus Taperio asmuo sapne buvo prasmingas. Turiu galvoje, jis vienintelis iš visos tos gaujos tikrai manęs nekenčia.

— Sakai, nekenčia? Labai įdomu. — Zujo cigaras buvo burnoje. — Jis lėtai sukiojo jį pirštais, tarytum nuo jo,

sapnų aiškintojo, būtų slepiamos svarbios smulkmenos. Jis atrodė labai patenkintas savimi. — Kodėl jis tavęs nekenčia? Suprask, jei nebūsi nuoširdi, tai negalėsiu...

— Jis nekenčia manęs dėl to, kad jam, žaviam ir oksfordiškam kvailų religijos seminarų vedėjui, niekaip neprisiverčiu nusišypsoti. Jį, atrodo, atsiuntė iš Oksfordo pagal lendlizą — na toks nuobodus senas savigyra su kupeta šiaudų žilų plaukų. Manau, kad prieš kiekvieną paskaitą juos suvelia tualete — tikrai tikrai. Savo kursą skaito be jokio entuziazmo. Savimeilės — begalės, aistros — nulis. Visa tai būtų gal ir nieko, gal ir neatrodytų keistai, jeigu jis neskleistų paikų užuominų apie savo palaimintą asmenybę ir nekartotų nesąmonių apie tai, kokie mes laimingi, kad jis atvyko į mūsų šalį. — Franė nusišiepė. — Energija trykšta tik liaupsinant save ir taisant studenčioką, klaidingai priskyrusį pali kalbos žodį sanskritui. Jis žino, kad nekenčiu jo! O kokias darau grimasas, kai nemato!

— Ką jis veikė prie baseino?

— Taigi! Ničnieko! Visiškai nieko! Stoviniavo su šypsena lūpose ir žiūrėjo. Pats bjauriausias iš visų.

Zujis, žiūrėdamas į ją pro cigaro dūmus, ramiai pasakė:

— Atrodai velniškai prastai. Ar žinai?

Franė įsmeigė į jį akis.

— Šį rytą galėtumei ir patylėti, — tarė ji, paskui reikšmingai pridūrė: — Nekartok to paties nuo šviesaus ir ankstyvo meto, Zuji, prašau tave. Labai prašau.

— Niekas nieko nekartojo, drauguže, — vis taip pat ramiai tarė Zujis. — Bet atrodai velniškai prastai, ir tiek. Gal užkąstumei? Besė sako, jog išvirė vištienos sultinio ir...

— Jei kas bent kartą paminės vištienos sultinį, aš...

Tačiau Zujo dėmesys jau nukrypo į šalį. Jis žiūrėjo į saulės nutviekstą antklodę, kuri dengė Franės blauzdas ir kulkšnis.

— O čia kas? — paklausė. — Blumbergas?

Jis pirštu švelniai bakstelėjo į keistą gumbą, pasislėpusį po antklode.

— Blumbergai? Ar čia tu?

Gumbas sujudėjo. Franė irgi žiūrėjo į jį.

— Negaliu jo atsikratyti, — tarė. — Jis staiga mane įsimylėjo.

Pajudintas Zujo piršto, Blumbergas pasiraivė ir ėmė palengva slinkti antklodės galo link. Vos tik jo negražus snukutis išlindo į saulės šviesą, Franė pagriebė jį už pažastų ir prisitraukė artyn, kad galėtų šilčiau pasveikinti.

— Labas rytas, mielas Blumbergai, — karštai pabučiavo jį tarp akių. Tas pasibjaurėdamas sumirksėjo. — Labas rytas, senasai katine, dvokiantis storuli. Labas rytas, labas rytas, labas rytas!

Franė apibėrė jį bučiniais, bet iš jo tokio švelnumo nesulaukė. Atkakliai, bet nesėkmingai jis veržėsi prie Franės raktikaulio. Tai buvo didžiulis margai pilkas kastratas.

— Koks jis švelnus, — stebėjosi Franė. — Niekada nemačiau jo tokio švelnaus.

Ji pažvelgė į Zujį, matyt, tikėdamasi pritarimo, tačiau Zujis, prisidegęs cigarą, tylėjo.

— Paglostyk jį, Zuji. Žiūrėk, koks jis mielas. Paglostyk jį.

Zujis ištiesė ranką ir du kartus perbraukė per Blumbergo išriestą nugarą, tada pakilo nuo kavos stalelio ir nuėjo per kambarį prie fortepijono. Jis stovėjo šonu, juodas, steinvėjiškai masyvus, su atvertu viršumi ir pakištu suo-

leliu tiesiai priešais Franės sofą. Zujis atsargiai atsisėdo ir įdėmiai nužvelgė natų sąsiuvinį ant stovo.

— Jis toks blusinas, kad net juokas ima. — Franė susigrūmė su Blumbergu, versdama jį tupėti paklusniai glostomo katino poza. — Vakar sugavau keturiolika blusų. Ir tik vienam šone.

Franė smarkiai spustelėjo katino pasturgalį žemyn ir dirstelėjo į Zujį.

— Na, kaip pjesė? — paklausė. — Ar pagaliau gavai ją?

Zujis neatsakė.

— Viešpatie, — tarė jis, žiūrėdamas į natų lapą. — Kas jį iškniso?

Ant lapo puikavosi pavadinimas: „Nebūk nedorėlė, vaikuti". Sąsiuvinis buvo keturiasdešimties metų senumo. Ant viršelio šypsojosi misteris ir misis Glasai. Abu dėvėjo cilindrus ir frakus. Plačiai išsišiepę prieš fotoaparatą, pasirėmę iš priekio puošniomis lazdelėmis ir plačiai išsižergę.

— Kas ten? — pasiteiravo Franė. — Nematau.

— Besė ir Lesas. „Nebūk nedorėlė, vaikuti".

— Aha, — Franė sukikeno. — Vakar užėjo Leso Prisiminimų Metas. Mane pralinksminti. Jis mano, kad man skauda skrandį. Iš stalčiaus išsitraukė visus natų sąsiuvinius.

— Įdomu, po velnių, kaip mes atsidūrėme šiose prakeiktose džiunglėse, savo kelią pradėję dainele „Nebūk nedorėlė, vaikuti". Ar supranti?

— Ne, nors bandžiau, — tarė Franė. — O rankraštis ar patiko? Ar gavai? Sakei, kad tasai... na, misteris Lesažas, ar kas jis ten toks... paliks rankraštį durininkui, prieš...

— Gavau, — suniurzgė Zujis. — Nenoriu apie tai kalbėti.

Jis įsikando cigarą, ir dešine ranka spaudydamas juoduosius klavišus ėmė oktavomis groti populiaraus Brodvėjaus miuziklo „Rio-Rita" melodiją, kuri švystelėjo populiarumo padangėje ir pasimiršo dar prieš gimstant Zujui.

— Ne tik gavau, — tęsė jis mintį, — bet Dikas Hesas paskambino pirmą valandą nakties — po mūsų pokalbio — ir pakvietė kokteilio. Beje, San Remo restorane. Jis mat, rupūžė, atrado Grinidž Vilidžą[22]. Viešpatie švenčiausias!

— Netrankyk klavišų, — perspėjo Franė, žiūrėdama į jį. — Jeigu žadi ten sėdėti, būsiu tavo režisierius. Tai mano pirmas režisūrinis darbas. Todėl netrankyk klavišų!

— Visų pirma, jis puikiai žino, jog aš negeriu. Antra, žino, kad gimiau Niujorke ir negaliu pakęsti tos aplinkos. Trečia, žino, kad gyvenu už septyniasdešimt nusususių kvartalų nuo Grinidž Vilidžo. Ir ketvirta, trissyk jam kartojau, kad jau esu su pižama ir šlepetėmis.

— Netrankyk klavišų, — tarė Franė, glostydama Blumbergą.

— Bet kur tau, jis negali laukti! Jam tučtuojau reikia mane matyti. Baisiai svarbu. Aš nejuokauju. Nors kartą gyvenime būk draugas, šok į taksi ir atvažiuok.

— Ar susitikai su juo? Nedaužyk ir dangčio. Toks mano antras...

— Žinoma, o kaipgi! Juk neturiu valios! — atsakė Zujis. Nekantraudamas uždarė klaviatūros dangtį, tačiau netrenkė. — Mano bėda, kad nepasitikiu atvykusiais į Niujorką. Nesvarbu, kiek sumautų metų jie čia išgyvena. Visados bijojau, kad jie bus partrenkti mašinos arba sumušti vaikėzų tuo metu, kai atradinėja kokį mažą

---

[22] Bohemos rajonas Niujorke.

armėnų restoraną Antrojoj aveniu. Ar dar ką nors. — Jis piktai išpūtė cigaro dūmus virš „Nebūk nedorėlė, vaikuti" natų. — Taigi nuvažiavau ir pamačiau senį Diką. Tokį nusivylusį, tokį liūdną, pilną svarbių žinių, kurios negali palaukti iki šio popiečio. Jis sėdėjo prie staliuko su mėlynais džinsais ir šlykščia sportine striuke. Tikras tremtinys iš Ajovos, įsikūręs Niujorke. Prisiekiu, vos jo neužmušiau. Na ir naktelė! Ištisas dvi valandas teko klausytis šnekų apie savo prakeiktą pranašumą ir apie mūsų psichopatų bei psichozinių genijų šeimą. Na, o kai išdarinėjo mane — ir Badį, ir Simorą, kurių nė karto nėra matęs, — ir kai pagaliau pats atsidūrė aklavietėje, niekaip negalėdamas nuspręsti, kaip šią naktį jam toliau kalbėti, — ar negailint žodžių kaip Kolet, ar glaustai kaip Tomas Vulfas, — ištraukia iš po stalo prabangų, monograma papuoštą lagaminėlį ir bruka man į rankas naują valandos ilgumo scenarijų.

Jis mostelėjo ranka, tarsi norėdamas baigti pokalbį. Tačiau per smarkiai pakilo nuo fortepijono suolelio, kad galėtumei patikėti to gesto nuoširdumu. Cigaras kyšojo burnoje, rankos — kelnių kišenėse.

— Metų metais klausiausi Badžio šnekų apie aktorius, — tarė. — Viešpatie, galėjau jam išrėžti paskaitą: Mano Pažįstami Rašytojai.

Jis minutėlę mąstė, paskui ėmė be tikslo vaikščioti po kambarį. Sustojo prie 1920 metų laidos „Viktrolos" gramofono, nužvelgė jį abejingai ir pasismagindamas du sykius sulojo į garsiakalbį. Franė stebėdama jį sukikeno, bet jis susiraukė ir patraukė toliau. Staiga palinko virš atogrąžų žuvų akvariumo, užkelto ant 1927 metų radijo imtuvo, išsiėmė iš burnos cigarą ir įdėmiai pažvelgė į žuvytes.

— Dvesia mano juodosios molinezijos, — tarė jis, automatiškai siekdamas žuvų maisto dėžutės šalia akvariumo.

— Besė jas šįryt šėrė, — perspėjo Franė.

Ji vis glostė Blumbergą, jėga bandydama jį įpratinti prie atšiauraus pasaulio virš šiltų vilnonių antklodžių.

— Jos atrodo išbadėjusios, — pasakė Zujis, tačiau ranką nuo žuvų maisto atitraukė. — Šis vaikinukas visai nusibaigęs. — Nagu pabarbeno į akvariumo stiklą: — Tau, drauguži, būtinai reikia vištienos sultinio.

— Zuji, — Franė pabandė patraukti jo dėmesį. — Kokie dabar tavo reikalai? Turi du naujus scenarijus. Kaip tas, kurį Lesažas atsiuntė taksi?

Zujis ir toliau dėbsojo į žuvis. Paskui staiga, spiriamas kažkokio svarbaus impulso, išsitiesė aukštielninkas ant kilimo.

— Pjesėje, kurią atsiuntė Lesažas, — prašneko užsikėlęs koją ant kojos, — turėčiau vaidinti Riką Čalmersą. Prisiekiu, tai tikra 1927 metų buitinė komedija, ištraukta tiesiai iš Frenčo katalogo. Skiriasi tik tuo, kad yra šauniai pritempta iki šių dienų, panaudojant gausybę žargonizmų apie kompleksus, slopinimus ir sublimacijas, kuriuos autorius pasiskolino iš savo psichoanalitiko.

Franė dirstelėjo į Zujį, vos telpantį jos akiplotyje. Nuo sofos buvo matyti tik jo padai ir kulnai.

— Na, o Diko scenarijus? — pasiteiravo. — Ar skaitei?

— Čia galėčiau suvaidinti Bernį — jautrų metro sargą pačioje drąsiausioje ir originaliausioje telepjesėje, kokią tik esi skaičiusi.

— Ar nejuokauji? Iš tikro gera?

— Nesakiau, kad gera, sakiau — labai drąsi. Suprask mane teisingai, drauguže. Kitą rytą po jos pastatymo visuotinio pasigėrėjimo ekstazėje visi tapšnos vienas ki-

tam per petį. Lesažas. Hesas. Pomrojus. Užsakovai. Visa drąsioji šutvė. Pradžia jau bus šią popietę, jeigu dar neprasidėjo. Hesas įeis į Lesažo kabinetą ir pasakys: „Misteri Lesažai, sere, gavau naują pjesę apie jauną jautrų metro sargą, kuri atsiduoda drąsa ir dorove. O aš žinau, sere, kad be Švelnių ir Pikantiškų scenarijų, jūs labai vertinate ir tuos, kurie atspindi Drąsą ir Dorą. Šis, sere, kaip jau minėjau, atsiduoda abiem dalykais. Įvairiausių tipų jovalas. Sentimentalus. Ten, kur reikia, žiaurus. Ir štai tada, kai įvairios problemos ima priveikti jaunąjį metro sargą, sugniuždydamos jo tikėjimą Žmonija ir Mažais Žmoneliais, iš mokyklos grįžta jo devynerių metų dukterėčia ir suskelia puikią šovinistinę mintį, pareikštą iš pionierių kilusios Andraus Džeksono[23] žmonos ir išlikusią 564-osios valstybinės mokyklos vadovėliuose. Tikrai nepralaimėsime, sere. Pjesė yra žemiška, paprastutė, pakankamai nenuoširdi ir visiems įprasta bei banali, kad ją suprastų ir pamiltų mūsų reiklūs, nervingi ir beraščiai užsakovai". — Zujis staiga atsisėdo. — Ką tik maudžiausi, tai prakaituoju kaip paršas, — nusiskundė.

Stodamasis jis dirstelėjo į Franę. Jau norėjo nusigręžti, bet įsižiūrėjo atidžiau. Ji buvo nuleidusi galvą, akis įsmeigusi į Blumbergą, tupintį ant kelių, kurį visą laiką glostė. Bet joje įvyko permaina.

— Aha, — tarė Zujis ir priėjo arčiau prie sofos, aiškiai ieškodamas priekabių. — Madam lūpos juda. Kyla Malda. — Franė nepakėlė galvos. — Ką tu, po velnių, darai? — paklausė Zujis. — Bandai atsiriboti nuo mano nekrikščioniško požiūrio į liaudies meną?

---

[23] Andrus Džeksonas (1767—1854) — 7-asis JAV prezidentas.

Franė pakėlė akis, pažvelgė į jį ir mirkčiodama papurtė galvą. Nusišypsojo jam. Lūpos kaip anksčiau judėjo.

— Prašau man nesišypsoti, — ramiai tarė Zujis ir pasitraukė toliau. — Taip su manimi elgėsi Simoras. Šie prakeikti namai pilni įvairaus plauko šypsotojų.

Prie vienos lentynos jis nykščiu bakstelėjo į išsikišusią knygą ir nuėjo toliau. Stabtelėjo prie vidurinio lango, žemu suoleliu atskirto nuo vyšnios medžio rašomojo stalo, prie kurio misis Glas pildydavo sąskaitas ir rašydavo laiškus. Atsukęs Franei nugarą, Zujis pažvelgė pro langą, vėl susikišęs rankas į kelnių kišenes, su cigaru burnoje.

— Žinai, kad šią vasarą tikriausiai vyksiu į Prancūziją ir statysiu filmą? — pasiteiravo suirzęs. — Ar sakiau?

Franė susidomėjusi dėbtelėjo į jo nugarą.

— Ne, — tarė. — Rimtai? Kokį filmą?

Zujis, žiūrėdamas į skalda dengtą mokyklos stogą, ėmė aiškinti:

— Tai ilga istorija. Iš Prancūzijos atvyko vyrukas, kuris klausėsi mūsų su Filipu įrašytos plokštelės. Prieš dvi savaites su juo pietavau. Tikras sukčius, bet gana malonus ir, matyt, šiuo metu ten populiarus. — Zujis užsikėlė koją ant palangės. — Galutinai dar nesutarta, su tokiais ne taip paprasta susikalbėti, tačiau manau, kad beveik įtikinau jį statyti filmą pagal Lenormano romaną. Tą, kurį tau pasiunčiau.

— Taip! Zuji, tai puiku! Jei pavyks, kada manai išvykti?

— Tai nėra puiku! Anaiptol ne puiku. Dirbti malonu, taip. Tikrai taip. Tačiau velniškai nenoriu važiuoti iš Niujorko. Žinok, nepakenčiu tokių kūrybingų tipelių ant bet kokio laivo denio. Spjaunu į priežastis, kurios verčia juos

tai daryti. Čia gimiau. Čia lankiau mokyklą. Čia — toje pačioje bjaurioje gatvėje — mane dukart bandė suvažinėti. Kam gi man, po šimts, vaidinti Europoje?

Franė mąsliai žvelgė į jo nugarą po plačiais baltais marškiniais. O lūpos vis dar tyliai kartojo kažkokius žodžius.

— Tad ko važiuoji? — paklausė. — Jei taip manai.

— Ko važiuoju? — pakartojo Zujis neatsisukdamas. — Važiuoju, kadangi man nusibodo kas rytą įsiutusiam keltis, o kas vakarą įsiutusiam gulti. Važiuoju, kadangi ėmiau smerkti visus vargšus niekšelius, kuriuos kankina skrandžio opa. Nors iš tikrųjų man jie nelabai rūpi. Šiaip ar taip, apie viską turiu išankstinę nuomonę ir žinau, kad kiekvienas mano sprendimas anksčiau ar vėliau, vienaip ar kitaip dešimteriopai atsilieps. Bet ir tai nelabai mane jaudina. Tačiau — Jėzau švenčiausias — sugebu taip sudirbti žmonėms nuotaiką, kad net sunku į juos žiūrėti. Žinai kaip? Verčiu juos pajusti, kad jie nori nufilmuoti ne tikrai gerą dalyką, o tik tokį, kuris bus geras visiems jo pažįstamiems: kritikams, užsakovams, žiūrovams, net jo vaikų mokytojui. Štai kaip elgiuosi. Tai ir yra blogiausia.

Jis suraukė kaktą mokyklos stogui, pirštų galais nuo jos nubraukė prakaitą. Staiga, nugirdęs Franę kažką sakant, atsisuko į ją.

— Ką? — paklausė. — Neišgirdau.

— Nieko. Sakiau: „Viešpatie!"

— Kodėl: „Viešpatie?" — nedavė ramybės Zujis.

— Nie-ko. Prašau, neužsipulk manęs. Galvojau, ir tiek. Norėčiau, kad būtum matęs mane šeštadienį! Tu dar pasakoji, kad sudirbi žmonėms nuotaiką! Aš tiesiog subjau-

rojau Leinui visą dieną. Ne tik alpau prie jo kas valandą, bet nusitrenkusi tokį kelią gražiai, normaliai, draugiškai pasėdėti su kokteiliu, laukiant nuostabių futbolo rungtynių, aš kibau prie kiekvieno jo žodžio, prieštaravau kiekvienai jo minčiai — na, tiesiog viską sugadinau. — Franė papurtė galvą. Ji tebeglostė Blumbergą, bet pati to nejautė. Visą dėmesį buvo sutelkusi į fortepijoną. — Nė karto nesugebėjau prikąsti liežuvio ir nedėstyti savo minčių. Siaubinga! Beveik nuo pat pirmos sekundės, kai jis mane sutiko stotyje, vis ginčijau visas jo mintis ir žodžius, na viską. Nuo pirmos iki paskutinės. Jis parašė absoliučiai nekaltą, menkavertį straipsnelį apie Floberą, kuriuo labai didžiavosi, ir norėjo, kad būtinai paskaityčiau, tačiau jis man taip atsidavė Anglų literatūros fakultetu, globėjais ir bendrabučiu, kad aš...

Ji nutilusi vėl papurtė galvą, ir Zujis, jau pasisukęs nuo lango, pašnairavo į seserį. Ji buvo dar labiau išbalusi, tarsi po sunkios operacijos.

— Dar stebiuosi, kad jis manęs nenušovė, — tarė Franė. — Būtų visiškai teisingai padaręs.

— Vakar jau pasakojai apie tai. Šį rytą nesinori nešviežių prisiminimų, drauguže, — pasakė Zujis ir vėl ėmė žiūrėti pro langą. — Visų pirma, tu klysti, plūsdama daiktus ir žmones, o ne save. Mes abu klystame. Aš visai taip pat plūstu televiziją — jaučiu tai. Bet tai neteisinga. Priežastis yra mumyse. Ne pirmą kartą tau sakau. Kodėl taip kvailai elgiesi?

— Aš taip nesielgiu, bet tu...

— Mes abu, — pertraukė ją Zujis, — esame keistuoliai, keistuoliai ir tiek. Tie du niekšeliai ėmė taip anksti ir taip gražiai mus auklėti, kad tapome keistuoliais su keis-

tais reikalavimais. Mes esame Tatuiruotos Moterys — keliaujančio cirko puošmenos — ir neturėsime nė minutės ramybės iki paskutinės dienos, kol ir kiti nepasipuoš tatuiruotėmis. — Supykęs jis pakėlė cigarą prie lūpų ir užsitraukė, bet cigaras jau buvo užgesęs. — Be viso to, — greitai vėl prašneko, — mus gniuždo „Nuovokaus mažylio" kompleksas. Mes tarsi ir toliau toje laidoje dalyvaujame. Mes visi. Juk mes ne kalbame, o postringaujame. Ne šnekučiuojamės, o aiškiname. Bent aš taip darau. Vos patekęs kambarin su kuo nors, turinčiu dvi ausis, pasijuntu arba didžiu pranašu, arba sužmogintu skrybėlaitės segtuku. Nuobodybių Karalius. Vakar naktį, pavyzdžiui, San Remo restorane. Meldžiau Dievą, kad Hesas neprasitartų apie naujos pjesės siužetą. Žinojau, kad ją turiu. Puikiausiai žinojau ir tai, kad be tos pjesės lagaminėlyje namo neteks grįžti. Tačiau meldžiau Dievą, kad jis apsaugotų mane nuo žodinės reklamos. Hesas nėra kvailas. Jis žino, kad liežuvio laikyti už dantų aš negaliu.

Staiga Zujis, nenukeldamas kojos nuo palangės, grįžtelėjo atgal ir pasiėmė, tiksliau, sugriebė degtukus nuo motinos rašomojo stalo. Atsigręžęs į langą, į mokyklos stogo vaizdą, vėl įsikando cigarą, bet čia pat vėl išsiėmė iš burnos.

— Velniai jo nematė! — pyktelėjo. — Jis toks kvailas, kad darosi liūdna. Toks pat kaip ir visi, besitrinantys televizijoje. Ir Holivude. Ir Brodvėjuje. Jam sentimentalumas — tai švelnumas, brutalumas — tai privalomas realizmo bruožas, o bet koks fizinis žiaurumas — natūrali kulminacija scenarijuje, kuris net nėra...

— Ar jam tai pasakei?

— Žinoma, pasakiau! Juk ką tik tau aiškinau, kad negaliu prikąsti liežuvio. Žinoma, pasakiau! Ir palikau

kiurksoti restorane, širdyje palinkėjęs jam greito galo. Arba vienam iš mūsų — tikiuosi, po velnių, kad sau pačiam. Šiaip ar taip, šauniai nulipau nuo scenos San Remo restorane.

Zujis nukėlė koją nuo palangės. Įsitempęs ir susijaudinęs apsisuko, atitraukė nuo rašomojo stalo kėdę ir atsisėdo. Prisidegė užgesusį cigarą ir neramiai palinko į priekį, rankomis atsirėmęs į lygų vyšnios medžio paviršių. Šalia rašalinės stovėjo motinos prespapjė: stiklo rutulys ant juodo plastmasinio pagrindo, o rutulio viduje buvo mažas sniego senis juodu cilindru. Paėmęs jį, Zujis pakratė ir toliau sėdėjo, matyt, žiūrėdamas, kaip sukasi krintančios snaigės.

Žiūrėdama į jį, Franė turėjo prisidėti virš akių delną. Zujis sėdėjo pačiame pro langą sklindančios šviesos ruože. Norėdama geriau įsižiūrėti į Zujį, ji turėjo pasislinkti į šoną, tačiau tada būtų tekę pajudinti ramiai ant kelių snaudžiantį Blumbergą.

— Ar tikrai įsivarei skrandžio opą? — nelauktai paklausė Franė. — Mama sakė, kad sergi opalige.

— O kaipgi, Viešpatie, nesirgsiu? Gyvenam paskutiniame pasaulio egzistavimo laikotarpyje, drauguže, Geležies amžiuje. Visi, kas neturi opos, sulaukę septyniolikos metų, yra prakeikti šnipai. — Jis vėl krestelėjo įstiklintą sniego senį, šį kartą daug smarkiau. — Juokingiausia, kad mėgstu Hesą. Bent jau tada, kai nedrasko man akių savo skurdžia menininko dalia. Ir nesigėdi užsirišti siaubingo kaklaraiščio ar vilkėti juokingai vata pamuštų kostiumų šiame kupiname baimės superkonservatorių ir superprisitaikėlių beprotnamyje. Patinka jo pasipūtimas. Jis taip pūtėsi, kad tapo labai kuklus, šunsnukis.

Jis tikriausiai mano, kad televizija verta jo paties ir jo milžiniško, tariamai drąsaus, nestandartinio talento — o tai savo ruožtu kvepia kažkokiu paiku nusižeminimu, jei gerai pagalvosi.

Jis žiūrėjo į rutulį, kol stiklo pūga jame šiek tiek aprimo.

— Lesažą taip pat savotiškai mėgstu. Viskas, ką jis turi, yra patys geriausi: jo paltas, jo dviejų kajučių jachta, jo sūnaus pažymiai Harvardo universitete, jo elektrinis skustuvas ir visa kita. Kartą jis pakvietė mane papietauti, bet prie pat savo namų sustabdė ir paklausė, ar pamenu velionę kino aktorę Karolę Lombard. Perspėjo mane, jog neteksiu sąmonės, pamatęs jo žmoną, kaip du vandens lašai panašią į Karolę Lombard. Vien dėl to prisiminsiu jį su meile iki pat mirties. Jo žmona pasirodė esanti nuvargusi, krūtininga, persiško veido blondinė. — Zujis staiga atsigręžė į Franę, kuri kažką sumurmėjo. — Ką?

— Taip! — pakartojo Franė, išbalusi, bet spinduliuojanti ir, ko gero, taip pat pamėgusi Lesažą iki pat mirties.

Minutę Zujis rūkė cigarą tylėdamas.

— Diksas Hesas man įvaro slogutį, liūdesį, pyktį ir velniaižin kokį jausmą, kadangi jo pirmas scenarijus, pastatytas Lesažo, buvo neblogas. Na, ganėtinai geras. Tada mes pirmą kartą susukome filmą, bet tu jo nematei — atrodo, lankei mokyklą. Vaidinau jauną fermerį, kuris gyvena vienas su tėvu. Vaikinas jaučia, kad fermerio triūsas jam ne prie širdies, be to, juodu su tėvu vos suduria galą su galu, taigi mirus tėvui vaikinas parduoda galvijus ir susiruošia vykti į didmiestį.

Zujis vėl pakėlė sniego senį, bet šį kartą nekratė, o tik pasukiojo laikydamas už plastikinio pagrindo.

— Ten buvo gerų vietų, — tarė. — Pardavęs visas karves, vis bėgu į ganyklą jų pažiūrėti. Paskutinį kartą, vaikščiodamas su savo mergina prieš išvažiuojant į didmiestį, vis suku tuščių ganyklų link. Susiradęs darbą mieste, visą savo laisvalaikį praleidžiu šalia galvijų gardų. Galų gale kažkoks automobilis, riedėdamas sausakimša centrine gatve, suka į kairę ir pavirsta karve. Vos užsidegus žaliai šviesai aš bėgu iš paskos ir patenku po mašina — galvijo kanopomis.

Jis krestelėjo sniego senį.

— Tikriausiai filmas nebuvo iš tų, kurių negalima žiūrėti karpant kojų nagus, tačiau pasišlykštėjimo po repeticijų studijoje nejutau. Jis buvo kažkoks naujas, savitas, išsiskyrė iš nususinto scenarijų srauto. Velniškai norėčiau, kad Hesas grįžtų namo pasisemti jėgų. Velniškai norėčiau, kad visi sugrįžtų į namus. Man bjauru savo sunkiąja artilerija žaloti jų sielas. Kad pamatytumei Hesą ir Lesažą, kalbančius apie naują pastatymą! Apie bet kokias naujoves. Jie laimingi kaip paršiukai, kol nepasirodau aš. Jaučiuosi tarsi niūrus niekšelis, kurio liepė saugotis Simoro numylėtinis Čžuan-dzė[24]. „Sergėkitės tariamų išminčių, kurie atraišuoja į jus." — Jis ramiai sėdėjo stebėdamas, kaip sukasi snaigės stiklo rutulyje. — Kartais būčiau laimingas, jei galėčiau atsigulti ir numirti, — tarė.

Franė, pastebimai judindama lūpas, tuo metu žiūrėjo į saulės nutviekstą išblukusią dėmę ant kilimo prie fortepijono.

— Tu net neįsivaizduoji, — jos balsas virptelėjo, — kaip viskas juokinga.

---

[24] Senovės kinų filosofas, vienas iš daosizmo pradininkų (apie 369—286 m. pr. m. e.).

Zujis pažvelgė į seserį. Ji nebuvo pasidažiusi lūpų ir atrodė dar blyškesnė.

— Tai, ką dabar pasakoji, bandžiau išaiškinti Leinui šeštadienį, kai jis ėmė kibti prie žodžių. Gurkšnojant martinį, valgant sraiges ir visa kita. Mane ir tave jaudina ne visai tie patys, bet panašūs dalykai, ir, man regis, dėl vienodų priežasčių. Bent jau taip atrodo.

Blumbergas pakilo nuo jos kelių ir tarsi šuo, o ne katinas, ėmė suktis ratu, ieškodamas patogesnės vietelės. Išsiblaškiusiu, tačiau įgudusiu šeimininkės judesiu Franė švelniai uždėjo rankas ant jo nugaros ir kalbėjo toliau:

— Ir atėjo metas, kai pasakiau sau visu balsu, kaip kokia pamišėlė: „Jei dar ištarsi nors vieną aikštingą, priekabų ir beprasmį žodį, Frane Glas, mudviejų bičiulystė baigta — visiems laikams. Kurį laiką viskas neblogai klostėsi. Dar kokį mėnesį, jei kas sušnekdavo išdidžiai ir nenuoširdžiai arba ypatingai aukštindamas savo asmenį ar panašiai, — sugebėdavau nutylėti. Lankiausi kino teatruose, ilgas valandas sėdėjau bibliotekoje ir net ėmiau rašyti kursinį straipsnį apie komedijos žanrą Restauracijos metais — bent patyriau didelį džiaugsmą, kurį laiką negirdėdama savo pačios balso. — Ji papurtė galvą. — Vėliau, vieną rytą, pykšt pokšt, vėl viskas prasidėjo iš naujo. Tą naktį kažkodėl negalėjau užmigti, o aštuntą ryto jau reikėjo tupėti prancūzų literatūros seminare, todėl atsikėliau, apsirengiau, išgėriau kavos ir išėjau pasivaikščioti aplink bendrabučius. Iš tiesų labai norėjau pasivažinėti dviračiu, bet baiminausi, kad visi girdės, kaip jį traukiu iš vietos, — būtinai koks gelžgalis nubilda žemyn, — taigi nuėjau į seminaro auditoriją ir atsisėdau. Sėdėjau, sėdėjau, o paskui ėmiau rašyti ant lentos įvairias Epikteto mintis.

Primarginau visą lentą, net nustebau, kad pamenu tiek citatų. Ačiū Dievui, spėjau viską nutrinti, iki susirinko studentai. Šiaip ar taip, pasielgiau labai vaikiškai – Epiktetas tokiems niekams tikrai nepritartų – tarčiau...

Franė susimąstė.

– Nežinau. Manau, kad tik norėjau pamatyti ant lentos gero žmogaus vardą. Štai tada viskas ir prasidėjo iš pradžių. Kabinėjausi prie kiekvieno profesoriaus Falono žodžio. Kabinėjausi prie Leino, kai mudu kalbėjomės telefonu. Kabinėjausi prie profesoriaus Taperio. Ir reikalai vis prastėjo. Ėmiau kabinėtis net prie savo kambario draugės. O, vargšė Bevė! Pastebėjau ją skersuojant į mane akimis, pilnomis vilties, jog pagaliau išsikelsiu iš kambario ir leisiu čia apsigyventi normaliai ir maloniai merginai, kuri Bevės neerzins. Klaiku! Blogiausia, kad pati žinojau, kokia esu nuobodybė. Žinojau, kad slegiu žmones, juos skaudinu, bet niekaip negalėjau liautis. Negalėjau liautis ieškojusi priekabių.

Išsiblaškiusi ji nutilo ir prispaudė nerimstantį Blumbergo pasturgalį.

– Bet sunkiausia būdavo per paskaitas, – tvirtai tarė ji. – Prasčiau negalėjo būti. Įsikaliau į galvą mintį, – deja, neatsikračiau jos iki šiol, – kad aukštoji mokykla tėra eilinė bukinanti ir kvaila lobių kaupykla šiame pasauly. Noriu pasakyti štai ką – lobis yra lobis, po šimts galų. Koks skirtumas, ar lobis – pinigai, ar nuosavybė, ar kultūra, ar šiaip žinios? Maniau, tai vienodi dalykai, tik suvynioti į skirtingus popierėlius; taip manau ir dabar. Kartais pagalvoju, kad žinios dėlei žinių nė skatiko nevertos. Jas kaupti nėra reikalo, bent jau svarbaus reikalo. – Franė viena ranka nervingai nubraukė plaukus atgal. – Tas

manęs visiškai nekamuotų, jeigu retsykiais – nors vieną kartelį – gaučiau bent miglotą užuominą, kad iš žinių bus išmintis, antraip neverta nė gaišti laiko! Bet užuominos nėra! Koledže net neišgirsi, jog išmintis yra tiesioginis žinių tikslas. Kad ir paties žodžio „išmintis" beveik negirdėti! Gal nori pasijuokti? Gal nori iš širdies pasijuokti? Per ketverius metus – sakau šventą teisybę – per ketverius metus tik kartą nugirdau žodį „išminčius", kiurksodama politinio mokslo paskaitoje pirmame koledžo kurse. Ar žinai, kaip jis buvo pavartotas? Ogi šnekant apie mielą kvailą senioką – valstybės vyrą, kuris praturtėjo, lošdamas biržoje, ir paskui tapo prezidento Ruzvelto patarėju Vašingtone. Neblogai?! Per beveik ketverius mokslo metus! Netvirtinu, jog taip būna visiems, tačiau apie tai galvodama aš puolu į tokią nevilti, kad nors mirk.

Franė nutilo ir vėl užsiėmė Blumbergu. Jos sutrūkinėjusios lūpos buvo tokios pat blyškios kaip ir skruostai.

Zujis nenuleido nuo jos akių.

– Noriu tavęs kai ko paklausti, Frane, – nelauktai tarė jis. Tada nusisuko į rašomąjį stalą ir stipriai pakratė sniego senį. – Kam tu kartoji Jėzaus maldą? Štai ką norėjau sužinoti vakar naktį. Kol neliepei man rūpintis savais reikalais. Šneki apie lobių kaupimą – pinigus, nuosavybę, kultūrą, žinias ir taip toliau, ir taip toliau. Tačiau be perstojo kartodama Jėzaus maldą – prašau, leisk man pabaigti – kartodama be perstojo Jėzaus maldą, ar ir tu nekaupi kažkokio lobio, perkamo – parduodamo kaip ir kiti, labiau materialūs dalykai? O gal manai, jog maldos tai neliečia? Ar tau taip svarbu, kurioje pusėje kraunamas turtas – šitoje ar anoje? Radai vietą, kur nepajėgs

įsilaužti vagys? Ar čia ir yra visa esmė? Palūkėk, prašau tavęs, palauk, kol užbaigsiu mintį! — Jis keletą sekundžių žiūrėjo į pūgą, siaučiančią stiklo rutulyje, tada tarė: — Jei nori žinoti, tu taip kalbi šią maldą, jog mane ima šiurpas. Manai, kad užginsiu tau melstis? Pats nežinau, ar verta drausti, — čia galima ginčytis, — bet labai norėčiau, kad bent paaiškintumei, kodėl kartoji tą maldą. — Jis patylėjo, bet Franė nesuspėjo įsiterpti. — Logiškai mąstant, bent aš neįžiūriu skirtumo tarp žmogaus, pasigviešusio materialių ar net protingų turtų, ir žmogaus, pasigviešusio dvasiškų turtų. Anot tavęs, lobis yra lobis, po šimts velnių, o man regis, kad devyniasdešimt procentų šventųjų, paniekinusių žemiškąjį pasaulį, buvo tokie pat godūs ir nepatrauklūs kaip ir visi mes.

Franė prabilo lediniu, kiek virpančiu balsu:

— Dabar jau galiu tarti žodelį?

Zujis pastatė sniego senį į vietą ir ėmė žaisti su pieštuku.

— Taip, taip. Tark žodelį.

— Aš žinau viską, apie ką tu kalbi. Nepasakei nė vienos minties, kuri nebūtų man kilusi. Tvirtini, kad kartodama Jėzaus maldą siekiu kažin ko ir pasidarau panaši į tuos, kurie geidžia sabalų kailių, šlovės ar populiarumo pertekliaus. Taigi visa tai žinau! Nejau laikai mane silpnaprote? — Drebulys užspaudė jai balsą ir trukdė kalbėti.

— Na, nurimk, prašau tave, nurimk.

— Negaliu nurimti! Tu mane siutini! Tai dėl ko, sakyk, aš tupiu šioje sudirbtoje svetainėje — sulysusi, kaip kokia kvaiša, siaubindama Besę ir Lesą ir sukeldama visus namiškius ant kojų? Nejaugi manai, kad esu pusgalvė ir

pati nenoriu suprasti, kodėl nuolat kalbu maldą? Kaip tik tai mane ir jaudina. Jei jau esu tokia išranki ir šiuo atveju renkuosi prašviesėjimą arba ramybę, o ne pinigus, prestižą ar šlovę ir panašiai, tai dar nereiškia, jog nesu, kaip visi, savimyla ir savanaudė. Esu tokia pat kaip ir kiti, o gal net prastesnė. Ir neprašau garsiojo Zacharijaus Glaso, kad man tai primintų!

Franės balsas ėmė lūžinėti ir ji vėl visą dėmesį sutelkė Blumbergui. Aiškiai turėjo būti ašarų, kurios, matyt, jau telkėsi akyse. Tvirtai suspaudęs pieštuką, Zujis tušavo „o" raides, atsispaudusias kitoje sugeriamojo popieriaus pusėje. Kurį laiką susikaupęs brūkšniavo, paskui nusviedė pieštuką prie rašalinės. Pasiėmė cigarą, padėtą ant varinės peleninės liežuvėlio. Cigaro tebuvo likę du coliai, tačiau jis dar smilko. Zujis giliai įtraukė dūmo — tarsi deguonies iš pagalvės šiame kenksmingų dujų prisotintame pasaulyje. Kone per prievartą pažvelgė į Franę.

— Gal norėtum, kad padėčiau tau šį vakarą susiskambinti su Badžiu? — paklausė. — Manau, tau reikėtų išlieti širdį — juk aš nesu tinkamas pašnekovas. — Jis palaukė, įdėmiai stebėdamas seserį. — Frane! Kaip tau atrodo?

Franė buvo nuleidusi galvą. Ji blusinėjo Blumbergą, greitais pirštais kedendama švelnius kailio kuokštelius. Dabar ji jau verkė, tačiau gana savotiškai: su ašaromis, bet be jokio garso. Zujis stebėjo ją visą minutę, o gal ir ilgėliau. Tada prabilo neįkyriu, bet ir ne švelniu balsu:

— Frane! Kaip tau atrodo? Gal paskambinti Badžiui?

Ji papurtė nuleistą galvą ir toliau ieškojo blusų. Po pauzės kažką labai tyliai atsakė Zujui.

— Ką? — paklausė Zujis.

Franė pakartojo savo prašymą:

— Noriu pasikalbėti su Simoru.

Zujis neatitraukė nuo jos akių. Jo veidas buvo beveik bejausmis, jei ne smulkūs prakaito lašeliai ant labai airiškos viršutinės lūpos. Paskui su įprastu staigumu jis nusisuko ir vėl ėmė brūkšniuoti „o" raides. Bet tuoj pat padėjo pieštuką ant stalo. Gana nerangiai — nebūdingai sau — atsistojo, paėmė cigarą ir grįžo savo vieton prie lango, užkėlęs ant žemos palangės vieną koją. Aukštėlesnis vyriškis — bet kuris iš jo brolių — būtų kilstelėjęs koją kur kas grakščiau. Tačiau įsitvirtinęs ant vienos kojos, Zujis atrodė tarsi šokėjas.

Iš pradžių jis tik šiaip žiūrėjo, bet paskui jo dėmesį tiesiog prikaustė vaizdelis, nuostabiai vaidinamas penkiais aukštais žemiau, kitoje gatvės pusėje, netrukdant jokiam autoriui, režisieriui ar prodiuseriui. Priešais privačią mergaičių mokyklą augo stambokas klevas — vienas iš keturių ar penkių medžių, žaliuojančių netoliese — ir už jo slėpėsi septynerių ar aštuonerių metukų vaikas: mergaitė. Ji vilkėjo tamsiai mėlynu dvieiliu švarkeliu ir mūvėjo beretę beveik tokio pat raudonumo kaip ir Van Gogo antklodė Arlio kambaryje. Ir tikrai, jos beretė iš Zujo stebėjimo punkto panėšėjo į smagų teptuko potėpį. Už kokių penkiolikos pėdų mergaitės šuo — jaunas taksas su žaliu antkakliu ir pavadėliu — uostinėjo šaligatvį, įnirtingai sukdamas ratus ir vilkdamas paskui save pavadėlį. Išsiskyrimo skausmas buvo beribis, bet pagaliau jis aptiko šeimininkės pėdsakus. Džiaugsmui nebuvo ribų. Šunėkas plonai viauktelėjo ir ėmė šliaužti pirmyn, net drebėdamas iš pasitenkinimo, o mergaitė, kažką šūktelėjusi, perlipo per storą vielą, juosiančią medį, ir pakėlė jį nuo žemės. Išsakiusi jam pagyras tik jiems suprantama kalba, paleido taksą iš rankų, paėmė pavadėlį, ir abu linksmai nužingsniavo į vakarus, Penktosios aveniu ir

Centrinio parko link, kol galop dingo Zujui iš akių. Zujis nevalingai ranka suėmė lango rėmą, tarsi norėdamas jį pakelti, iškišti galvą ir pažvelgti nueinantiems iš paskos. Tačiau rankoje buvo cigaras, ir Zujis kiek per ilgai galvojo, kur jį padėjus. Taigi patraukė dūmo.

— Po velnių, juk yra pasaulyje gražių dalykų, — tarė jis. — Turiu galvoje kaip tik gražius dalykus. Mes visada kaip asilai prasilenkiame su jais. Visada, visada, visada menkiausią smulkmeną vertiname per savo sumautą prizmę.

Tuo metu už jo nugaros Franė nesivaržydama šnirpštelėjo nosimi. Garsas buvo kur kas skardesnis, nei galėtumei tikėtis iš tokio dailaus ir gležno kvėpavimo organo. Zujis piktokai atsigręžė. Franė, lankstydama minkšto popieriaus servetėlę, pakėlė į brolį akis.

— Atleisk, — atsiprašė. — Nejaugi negaliu nusišnirpšti?

— Viskas?

— Taip, viskas! Viešpatie, kas per šeimynėlė! Rodos, sprendžiasi gyvenimo ar mirties klausimas, kai sumanau šnirpštelėti nosį.

Zujis vėl nusisuko. Jis rūkė žiūrėdamas į betono plytų raštą mokyklos sienoje.

— Prieš keletą metų Badis išsakė gana protingą mintį, — pagaliau prabilo jis. — Kad tik prisiminčiau kokią!

Jis susimąstė. Franė, nors vis dar glamžydama rankose servetėlę, atsisuko į jį. Kai Zujis stengdavosi ką nors prisiminti, jo pastangos sudomindavo visus brolius ir seseris, savotiškai juos pralinksmindamos. Jo susikaupimas beveik visados būdavo apgaulingas, užsilikęs iš tų laikų, kai dalyvaudavo radijo laidoje „Koks nuovokus mažylis!" Tada, nenorėdamas puikuotis savo stulbinančiu sugebėjimu tuoj pat pažodžiui atkartoti bet kokią perskaitytą

ar nugirstą citatą, Zujis suraukdavo kaktą ir vaidindavo galvojąs, kaip ir kiti mažieji viktorinos dalyviai. Jis ir dabar susiraukė, bet prašneko greičiau nei įprastai, nujausdamas, jog Franė – buvusi bendražygė – perprato jo gudrybę.

– Jis pasakė, kad vyriškis su perpjauta gerkle, plūsdamas kraujais, turėtų ramiai gulėti pakalnėje, ir jeigu graži mergina ar sena moteris eitų pro šalį, grakščiai nešdama ant galvos nuostabų ąsotį, vyriškiui reikėtų pasiremti viena ranka ir sekti ją akimis iki pat viršukalnės, ar nesudaužys ąsočio. – Zujis pamąstė ir prunkštelėjo. – Norėčiau pamatyti, kaip tam niekšeliui pavyktų tai padaryti. – Jis užsitraukė cigaro. – Šioje šeimoje kiekvieno mūsų tikėjimas įvyniotas į skirtingą popierių. – Zujo balsas skambėjo be jokio pasigėrėjimo. – Voltas buvo karštuolis. Jis ir Bu Bu buvo labiausiai religingi. – Jis truktelėjo dūmo, tarsi tuo kompensuotų per didelį savo linksmumą. – Kartą Voltas pasakė Veikeriui, kad kiekvienas iš mūsų šeimos yra gyvenęs pasiutusiai prastą karmą ankstesniame persikūnijime. Pasak Volto, bet koks religinis gyvenimas ir jį supanti kančia tėra Viešpaties bausmė, pasiųsta tiems žmonėms, kurie išdrįso apkaltinti Aukščiausiąjį sukūrus bjaurų pasaulį.

Nuo sofos pasigirdo pamaloninto žiūrovo kikenimas.

– Nebuvau apie tai girdėjusi, – tarė Franė. – O kokia Bu Bu religinė filosofija? Nežinojau, kad ji tokią turi.

Zujis minutę patylėjo.

– Bu Bu? Bu Bu įsitikinusi, jog šį pasaulį sukūrė misteris Ešas. Ji tą rado Kilverto „Dienoraštyje"[25]. Kilverto

[25] R. F. Kilvertas (1840–1879) – anglų šventikas, kurio dienoraštis buvo išspausdintas 1938–1940 m.

parapijos mokinukai buvo paklausti, kas sukūrė pasaulį, ir vienas iš vaikų atsakė: „Misteris Ešas".

Franė buvo sužavėta ir savo džiaugsmą išsakė balsu. Zujis – nenuspėjamas jaunuolis – atsisuko ir nutaisė griežtą miną, nepasiduodamas jokiam lengvabūdiškumui. Jis nukėlė nuo palangės koją, padėjo cigaro galą į varinę peleninę ant rašomojo stalo ir pasitraukė nuo lango. Perėjo per kambarį, įsigrūdęs rankas į kelnių kišenes ir kažką įtemptai mąstydamas.

– Reikia nešdintis lauk. Einu į pasimatymą. – Zujis greitai pasilenkė norėdamas patogiai ir iš esmės apžiūrėti akvariumo vidų. Įkyriai pabarbeno nagu į stiklą. – Vos penketui minučių nusigręžiu, ir mano juodosios molinezijos paliekamos gaišti. Reikėjo pasiimti su savimi į koledžą. Juk žinojau!

– Ak, Zuji! Šneki tą patį jau penkerius metus. Kodėl nenuperki kitų žuvelių?

Zujis vis barbeno į stiklą.

– Visi jūs vienodi, koledžo išpuikėliai! Tvirti kaip plienas. Šneku ne apie paprastas juodąsias molinezijas, o apie tas, kurios man buvo labai artimos.

Taip kalbėdamas, jis vėl išsitiesė ant kilimo, įspraudęs savo liekną kūną tarp aukšto 1923 metų laidos radijo aparato ir klevo medžio staliuko, lūžtančio nuo žurnalų. Franė matė vien brolio padus ir kulnus. Tačiau vos prigulęs jis vėl staigiai atsisėdo, smarkiai krestelėdamas galvą ir pečius, tarytum koks lavonas, išpuolęs iš spintos.

– Malda tebekartojama? – paklausė.

Ir vėl išnyko iš Franės akiračio. Kiek padrybsojęs, prašneko ryškiu aristokratišku Londono akcentu.

– Norėčiau tarstelėti jums žodelį, mis Glas, jei turite laisvo laiko.

Įsivyravo grėsminga tyla.

— Kalbėk savo maldą ar žaisk su Blumbergu, rūkyk kaip garvežys, bet patylėk nors penkias minutes, drauguže. Ir maldauju, neliek ašarų. Sutarėm? Ar girdi?

Franė atsakė ne iš karto. Po antklode ji apglėbė rankomis kelius, drauge prisitraukdama ir Blumbergą.

— Girdžiu, — tarė ji ir dar arčiau prisitraukė kelius, tarsi prieš mūšį pakeldama tvirtovės tiltą. Pagalvojusi pridūrė: — Gali kalbėti ką tik nori, tik neužgauliok. Šį rytą nežadu būti bokso kriaušė. Nejuokauju.

— Jokių kriaušių, jokių kriaušių, drauguže! Be to, aš niekada neužgaulioju. — Zujis patenkintas sukryžiavo rankas ant krūtinės. — Kartais būnu šiurkštokas, taip, bet tik tada, kai verčia reikalas. Tačiau užgaulus — ne! Esu tvirtai įsitikinęs, kad kur kas naudingiau...

— Aš nejuokauju, Zuji, — kreipėsi Franė į jo batus. — Ir, beje, norėčiau, kad atsisėstumei. Kiekvieną kartą — net keista — šioje svetainėje kilus audrai, jos epicentras būna kaip tik ten, kur tu dabar gulinėji. Tu ten visada drybsai. Nagi sėskis!

Zujis užsimerkė.

— Laimė, žinau, kad tu juokauji. Kalbi nerimtai. Giliai širdyje mes juk žinome, jog tai vienintelė pašventinta vieta šiame vaiduoklių apsėstame bute. Čia laikiau savo triušius. O jie abu buvo šventieji. Šiaip ar taip, jie vienintelai laikėsi celibato iš visos mūsų...

— Oi, užsičiaupk! — susinervino Franė. — Jei nori kalbėti, kalbėk! Tačiau prašau, būk taktiškesnis, juk numanai mano nuotaiką — tik tiek. Be abejo, esi pats netaktiškiausias žmogus iš visų, kuriuos pažįstu.

— Netaktiškas? Ne! Atlapaširdis — taip! Ugningas — taip! Drąsus. Optimistas, kartais be saiko. Bet niekas...

— O aš sakau: netaktiškas! — gana karštai pertraukė jį Franė, tramdydama šypseną. — Kada nors sunegaluok ir aplankyk save, tada pajusi, koks esi netaktiškas! Tu labiausiai nepakenčiamas pašnekovas iš visų, kuriuos pažįstu. Neduokdie apsirgti... Žinai, kaip tu elgiesi, jei kitą užgula sloga? Bjauriai nužvelgi, vos jį pamatęs. Esi pats negailestingiausias iš visų mano pažįstamų. Taip!

— Gerai, gerai, gerai, — tarė Zujis, neatmerkdamas akių. — Idealo nėra, drauguže.

Be jokių pastangų sušvelninęs ir paploninęs balsą, bet nepereidamas į falcetą, Zujis tiksliai atkartojo gerai žinomus motinos žodžius:

— Pasikarščiavę pasakome tai, ko negalvojame, mergaite, ir kitą dieną labai gailimės. — Jis suraukė kaktą, atsimerkė ir kurį laiką spoksojo į lubas. — Visų pirma, — tarė, — susidaro įspūdis, kad tu manai, jog noriu atimti iš tavęs tą maldą. Taip nėra. Jokiu būdu! Gali sau vartytis ant sofos visą gyvenimą ir deklamuoti Konstitucijos įžangą, man tas nė kiek nerūpi, tačiau norėčiau...

— Graži pradžia! Labai graži.

— Atleisk, nenugirdau?

— Užsičiaupk! Tiek jau to, kalbėk toliau. Kalbėk!

— Taigi sakau, nesu nusiteikęs prieš tavo maldą. Nors ir ką galvotum. Tu ne pirmoji, sumaniusi ją kartoti. Sykį aplankiau visas kariškas Niujorko parduotuves, ieškodamas geros keliauninko kuprinės. Žadėjau prisipilti į ją duonos trupinių ir skersai išilgai išvaikščioti šią sumautą šalį. Kalbėdamas Jėzaus maldą. Skleisdamas Jo Žodį. Ir taip toliau. — Kiek patylėjęs, kalbėjo toliau: — Šneku ne todėl, po velnių, kad pasirodyčiau buvęs Jausmingas Jaunuolis, toks kaip tu dabar.

— Tai kam šneki apie tai?

— Kam? Tam, kad noriu išsakyti keletą minčių, kurių gal ir neturėčiau teisės reikšti. Remiuosi tuo, jog kažkada ir pats geidžiau melstis, bet to nepadariau. Gal pavydžiu tau drąsos. Labai galimas daiktas. Esu nevykęs aktorius. Bjauru vaizduoti Mortą prieš Mariją[26]. Ką čia gali žinoti?! Velniai žino!

Franė neatsakė. Ji pritraukė Blumbergą arčiau prie savęs ir keistai spustelėjo. Tada pažvelgė į brolį ir tarė:

— Tu — mūsų namų geroji dvasia. Ar žinojai?

— Nešvaistyk pagyrų, drauguže, nes gali apsirikti. Vis tiek pasakysiu, kas man ne prie širdies tavo elgesyje. Ar turiu teisę, ar ne. — Zujis įbedė tuščias akis į tinkuotas lubas ir po kokių dešimties sekundžių vėl užsimerkė. — Pirma, nepakenčiu dramatiško kaltinamo tono. Dabar manęs nepertrauk. Nutuokiu, jog tuoj subyrėsi į šipulius ir taip toliau. Nemanau, kad vaidini — ne. Ir nemanau, kad intuityviai šaukiesi gailesčio. Nieko panašaus. Tačiau kartoju: man tai nepatinka. Kremtasi Besė, kremtasi Lesas ir, atvirai šnekant, jau ir pati šiek tiek dvoktelėjai perdėtu pamaldumu. Velniai griebtų, nėra tokios maldos nė vienoje pasaulio religijoje, kuri pateisintų pamaldumą. Netvirtinu, kad esi davatka — sėdėk ramiai! — tačiau sakau, jog ši isterija siaubingai kokti.

— Viskas? — pasiteiravo Franė, smarkiai palinkusi į priekį. Jos balsas vėl virpėjo.

— Frane! Palauk! Juk sutikai mane išklausyti! Manau, kad bjauriausią dalį jau pasakiau. Mėginu tau pasakyti, — ne tik mėginu, bet ir sakau, — jog negražiai elgiesi su Bese ir Lesu. Jie labai jaudinasi, ir pati tą puikiai žinai. Po šimts, įsivaizduoji, vakar naktį Lesas sugalvojo žūtbūt

[26] Biblijinė aliuzija, LK 10, 38—42.

gauti tau mandariną! Viešpatie! Net Besė nepakenčia jo svaičiojimų apie mandarinų naudą. Aš — tuo labiau. Jei ir toliau ketini žlugdyti savo sveikatą, dumk atgal į koledžą. Ten tu — ne šeimos jaunėlė. Ir ten, žinoma, niekam nemagės atnešti tau mandarino.

Nežiūrėdama, tačiau be jokio triukšmo, Franė paėmė popierinių servetėlių dėžutę nuo marmurinio stalelio.

Zujis spoksojo į seną limonado dėmę, kurią prieš devyniolika ar dvidešimt metų pats švirkštelėjo ant lubų iš vandens pistoleto.

— Kitas dalykas, kuris mane jaudina, — tarė jis, — irgi nėra malonus. Jau beveik baigiu, taigi pakentėk minutėlę. Man labai nepatinka tavo gyvenimo būdas koledže: vaizduoji kankinę ašutiniais marškiniais, metančią iššūkį visam pasauliui. Turiu galvoje ne tą, ką tu manai, taigi patylėk. Man regis, atakuoji aukštojo mokslo sistemą. Nešok į akis, nes iš esmės tau pritariu. Tačiau man nepriimtinas toks totalus puolimas. Devyniasdešimt aštuoniais procentais su tavimi sutinku. Bet kiti du procentai rankas kojas pakerta. Koledže man dėstė vienas profesorius, — tavo teisybė, tik vienas, dangiškos širdies žmogus, — kuris jokiais būdais netelpa į tavo apibrėžtus rėmus. Žinoma, jis neprilygo Epiktetui. Nei egocentrikas, nei fakulteto žavuolis. Bet buvo didis ir kuklus mokslininkas. Be to, nei per paskaitas, nei po jų neteko girdėti iš jo nė vieno žodžio, kuriame neslypėtų bent kiek, o kartais ir be galo daug išminties. Kas nutiks jam, kai tu pradėsi savo revoliuciją? Baisu net pagalvoti — geriau keičiam šią sumautą temą. Kiti žmonės, dėl kurių keli vėją, — jau kita kalba. Sakykim, profesorius Taperis. Ir tie du molio motiejai, apie kuriuos pasakojai vakar: Manlius ir dar kažkas. Tu-

zinai tokių skaitė paskaitas ne vien man, bet ir visiems kitiems, ir sutinku, jog jie pridaro daug žalos. Iš tiesų jie pavojingi kaip gyvatės nuodai. Jėzau švenčiausias! Viskas, prie ko jie prikiša nagus, virsta akademiniu niekalu. Arba dar prasčiau — kultu. Mano galva, kaip tik jie kalti, kad kiekvieną birželį šalį užplūsta diplomuotų neišmanėlių gaujos. — Zujis, žiūrėdamas į lubas, nusišiepė ir papurtė galvą. — Tačiau nepakenčiu — ir Simoras su Badžiu, manau, man pritartų — to, kaip tu šneki apie šiuos žmones. Regis, tu niekini juos pačius, o ne tai, ką jie atstovauja. Viskas perdėm asmeniška, Frane. Iš tikro! Pavyzdžiui, kai kalbi apie Taperį, tavo akyse sužiba mirtina ugnis. Pasakoji, kad prieš pat paskaitą jis eina į tualetą ir susivelia plaukus. Ir visa kita. Gal jis taip ir daro — labai galimas daiktas. Nesakau, kad išgalvoji. Bet koks tavo reikalas, ką jis daro savo plaukams! Viskas būtų gerai, jei tik pasišaipytum iš jo įpročių. Arba jei jaustum gailestį dėl jo prarasto pasitikėjimo savimi ir baimės negražiai atrodyti. O tu šneki taip, — ir dabar aš nejuokauju, — tarsi jo plaukai būtų tavo asmeninis priešas. Puikiai supranti, jog tai neteisinga. Jeigu skelbi Sistemai karą, kaukis gražiai ir protingai — todėl, kad tai yra priešas, o ne todėl, kad tau nepatinka jo šukuosena ar kaklaraištis.

Stojo trumpa tyla. Ją pertraukė Franė, nusišnirpšdama nosį — vienišas, pratisas, sunkus sprogtelėjimas rodė esant slogą, užsitęsusią keturias dienas.

— Taip ir įsitaisiau tą nelemtą opą. O ar žinai kodėl? Ar nutuoki bent devynias dešimtąsias tos priežasties? Ogi todėl, kad vos nustoju protingai mąstyti, pajuntu asmeninę neapykantą televizijai ir visa kita. Elgiuosi kaip ir tu, tik esu vyresnis ir tą suprantu.

Zujis nutilo. Įbedęs akis į limonado dėmę, sunėręs ant krūtinės pirštus, jis garsiai įkvėpė pro nosį.

— Ir paskutinis dalykas, — staigiai tarė, — tave, matyt, įsiutins. Tačiau negaliu tylėti, nes tai yra pati esmė. — Jis tarytum pasitarė su lubomis ir užsimerkė. — Gal ir užmiršai, bet aš gerai atmenu tą metą, drauguže, kai tu atsižadėjai Naujojo Testamento, ir triukšmas sklido per keletą mylių. Broliukai tarnavo prakeiktoje kariuomenėje, ir aš vienintelis tave išklausiau. Tačiau ar pameni? Ar bent kiek pameni?

— Man tada buvo tik dešimt metų! — pasakė Franė pro užgultą nosį, bet gana grėsmingai.

— Žinau, kiek metų tau buvo. Puikiai žinau, kiek metų tau tada buvo. Nežadu svaidytis tavo žodžiais, patikėk. Turiu svarbią priežastį, kad apie tai pašnekėčiau. Aiškinu todėl, jog tu, matyt, nesupratai Jėzaus, būdama vaikas, ir dabar, matyt, taip pat jo nesupranti. Manau, kad supainiojai jį su penkiais ar dešimčia kitų religinių personažų, ir nesuvokiu, kaip toliau kalbėsi Jėzaus maldą, neskirdama, kas yra kas ir kuris yra kuris. Ar pameni, kodėl išsižadėjai Naujojo Testamento?.. Franė? Pameni ar ne?

Ji neatsakė. Nuskambėjo garsus šnirpštimas.

— O aš, deja, nepamiršau. Matai, šeštas skyrius. Labai gerai pamenu, drauguže. Netgi žinau, kur tuo metu buvau. Ogi savo kambaryje klijavau nususiusią ledo ritulio lazdą, kai tu įsiveržei, — baisiausiai susijaudinusi, su atversta Biblija rankose. Tau nepatiko Jėzus, ir norėjau skambtelėti Simorui į kareivines ir viską jam papasakoti. Ar žinai, kodėl staiga tau nepatiko Jėzus? Pasakysiu. Pirma, nepritarei jo ėjimui į sinagogą ir stalų bei stabų iš-

vartymui. Tau tai buvo šiurkštus ir nereikalingas poelgis. Neabejojai, jog Saliamonas ar kitas išminčius taip nedarytų. Antra, tau nepatiko šie žodžiai — laikei toje vietoje atverstą Bibliją: „Įsižiūrėkite į padangių sparnuočius: nei jie sėja, nei pjauna, nei į kluonus krauna, o jūsų dangiškasis Tėvas juos maitina". Čia viskas gerai. Labai gražu. Puiku. Tačiau kai Jėzus kalba toliau: „Argi jūs ne daug vertesni už juos?" — aha, štai tada mažoji Franė užsiplieskia. Štai kada mažoji Franė meta Bibliją ir puola pas Budą, kuris nemenkina padangių sparnuočių. Visų švelnių ir nuostabių viščiukų bei žąsiukų, kuriuos auginom prie ežero. Ir nekartok, jog buvai vos dešimties metų. Amžius šioje situacijoje neturi jokios reikšmės. Nėra didelio skirtumo tarp dešimties ir dvidešimties arba dešimties ir aštuoniasdešimties metų. Vis tiek nemoki mylėti Jėzaus taip karštai kaip norėtumei, kadangi jis atliko porą darbų ir išsakė keletą minčių, apie kurias pasakojama, — ir puikiai tą žinai. Tu negali mylėti ar suprasti Dievo sūnaus, kuris varto stalus. Tu nesugebi mylėti ar suprasti bet kurio Dievo sūnaus, kuris tvirtina, kad žmogus, bet kuris žmogus, — netgi profesorius Taperis, — yra Dievui vertesnis nei minkštas ir bejėgis Velykų viščiukas.

Franė sėdėjo tiesi kaip styga, atsigręžusi į tą pusę, iš kurios sklido Zujo balsas, ir gniaužė rankoje popierinę servetėlę. Blumbergas jau netupėjo ant jos kelių.

— Manai, kad tu sugebi! — suspiegė ji.

— Nesvarbu, ar sugebu, ar ne. Nors, beje — taip — sugebu. Nenoriu gilintis, tačiau aš bent nesiekiau, sąmoningai ar nesąmoningai, sutapatinti Jėzų su šv. Pranciškumi Asyžiečiu, kad jis taptų mielesnis, o devyniasdešimt aštuoni procentai krikščionių kaip tik to ir reikalauja. Tai nėra

mano privalumas. Tiesiog man nepatinka šv. Pranciškus. O tau — patinka. Ir, mano manymu, tai yra viena iš priežasčių, kodėl dabar išsekai. Ir kaip tik namie. Šis butas įrengtas pagal tavo norus. Pirmos klasės aptarnavimas ir vaiduokliai, šmirinėjantys tai šen, tai ten. Geresnės vietelės nerasi. Čia gali kartoti savo maldą ir suplakti Jėzų, šv. Pranciškų, Simorą ir Heidės senelį į vieną krūvą. — Zujis kiek patylėjo. — Ar supranti? Ar supranti, kaip vangiai ir bjauriai viską vertini? Viešpatie, tu neturi nė krislelio antrarūšių minčių, tačiau šią minutę niekaip nepajėgi išsikapstyti iš antrarūšio mąstymo liūno. Tavo maldos šnekėjimas byloja ne tik apie antrarūšę tikybą, bet, — suvoki tą ar ne, — ir apie antrarūšį nervinį išsekimą. Mačiau keletą rimtų palūžusių žmonių, ir jiems nerūpėjo taip kruopščiai pasirinkti vietą, kurioje...

— Baik, Zuji! Baik! — Franė prašė kūkčiodama.

— Baigsiu po minutės, po minutėlės. Beje, kodėl gi dabar žliumbi? Na, jei turi tiek jėgų visiškam susinaikinimui, kodėl nepanaudoji jų savo sveikatai ir darbingumui? Gerai, taigi aš kalbu neprotingai. Labai neprotingai. Tačiau vardan visų šventųjų, nebandyk mano menkos kantrybės! Apsižvalgei po koledžą, mestelėjai žvilgsnį į pasaulį, į politiką, į vienos vasaros įvykius, pasiklausei, ką šneka pulkelis bukapročių studentų, ir jau nusprendei, kad visi egoistai, egoistai, egoistai, ir vienintelė išeitis — plikai nusiskusti galvą ir drybsoti kartojant Jėzaus maldą, prašyti Dievą, kad jis suteiktų šiek tiek mistinių pojūčių, kurie atneš tau laimę ir gerovę.

Franė riktelėjo:

— Ar tu pagaliau užsičiaupsi?!

— Tučtuojau, tučtuojau! Kalbi apie ego. Viešpatie, čia tik pats Jėzus gali nuspręsti, kas yra ego, o kas — ne. Šis

pasaulis yra Dievo karalija, ne tavo, ir tik jis tars galutinį žodį apie žmogiškąją esybę. O tavo numylėtas Epiktetas? O tavo numylėta Emilija Dikinson? Gal geidauji, kad Emilija, pajutusi potraukį parašyti eilėraštį, atsisėstų ir kalbėtų maldą tol, kol tas jos bjaurus egoistinis noras išgaruos? Ne, tu to nenori! Bet nori, kad tavo bičiulio, profesoriaus Taperio „aš" prasmegtų skradžiai žemę. Čia kita kalba. Gal ir taip. Tačiau nelakstyk klykaudama apie visų egoizmą. Mano galva, jei nori žinoti, gerą pusę šio pasaulio bjaurasties sukelia žmonės, neišreiškiantys savo tikrojo ego. Sakykim, taviškis profesorius Taperis. Pasiklausęs tavo žodžių, kertu lažybų, jog tave piktina ne tai, ką tu vadini ego, o labiau išviršiniai, ne asmeniniai būdo bruožai. Viešpatie, juk tu pakankamai tryneisi po įvairias mokyklas, kad žinotumei, apie ką kalbu. Įsižiūrėk į prastą mokytoją, arba dar geriau — į prastą koledžo dėstytoją, ir tu dažnai pamatysi prarastą puikų automobilių mechaniką arba šaunų mūrininką. Kaip antai Lesažas — mano draugas, mano darbdavys, mano Madisono aveniu žiburys. Manai, kad į televiziją jis pakliuvo dėl savo ego? Nieko panašaus. Jis seniai prarado savąją esybę, jei kada nors tokią ir turėjo. Suskaldė ją į įvairius pomėgius. Žinau bent tris Lesažo pomėgius, kuriems jis skiria visą laisvalaikį didžiulėje dešimties tūkstančių dolerių vertės požeminėje dirbtuvėje, pilnoje elektrinių įrankių, replių ir velniaižin dar kokių prietaisų. Tiems, kas vadovaujasi savuoju ego, savo tikruoju „aš", niekada nelieka laiko kažkokiems pomėgiams.

Zujis staiga nutilo. Jis gulėjo užsimerkęs, kietai sunėręs ant krūtinės pirštus. Buvo nutaisęs pabrėžtinai skausmingą miną, tarsi norėdamas atrodyti savikritiškas.

— Pomėgiai, — tarė jis. — Kodėl gi sušnekau apie pomėgius?

Minutę jis gulėjo net nekrustelėdamas.

Kambaryje buvo girdėti vien Franės kūkčiojimas, kiek prislopintas atlasinės pagalvėlės. Blumbergas tupėjo po fortepijonu, saulės nutviekstoje salelėje, ir žaismingai prausėsi snukutį.

— Visados šaudau iš sunkiųjų pabūklų, — šiurkštokai tarė Zujis. — Kad ir ką sakyčiau, atrodo lyg norėčiau sumenkinti tavo Jėzaus maldą. Tačiau taip nėra, velniai rautų. Esu tik prieš tai, kodėl, kaip ir kur ją kalbi. Norėčiau įsitikinti — pasiutusiai norėčiau būti įtikintas, kad nevartoji jos kaip kokio gyvenimo pareigos arba šiaip kasdienės pareigos pakaitalo. Blogiausia, jog nesuprantu — prisiekiu visais šventaisiais, tiesiog nesuprantu — kodėl meldiesi Jėzui, kurio net nesuvoki. Ir nerandu jokio pateisinimo — žinodamas, kad ir tau įkrėsta tiek pat religinės filosofijos košės kaip ir man, — taigi nerandu jokio pateisinimo tam, kad net nebandai jo suvokti. Dar suprasčiau, jeigu būtum tokia paprastutė kaip tas keliauninkas arba įtūžusi, tačiau nesi nei tokia paprasta, miela drauguže, nei pakankamai įtūžusi.

Tai pasakęs Zujis pirmą sykį po to, kai išsitiesė ant grindų ir užsimerkė, tvirtai sučiaupė lūpas, beje, visai taip pat kaip jo motina.

— Vardan visų šventųjų, Frane, — burbtelėjo jis. — Jei kalbi Jėzaus maldą, tai bent kreipkis į Jėzų, o ne į šv. Pranciškų, Simorą ar Heidės senelį — ne į visus iš karto. Galvok apie jį, vien tik jį, kai meldiesi, ir apie tokį, koks jis buvo, o ne savo įsivaizduojamą. Tu vengi faktų. Tas bėgimas nuo tikrovės sukėlė maišatį tavo galvelėje, ir tu niekaip negali iš jos išsikapanoti.

Staiga Zujis uždėjo delnus ant savo sudrėkusio veido, palaikė, paskui vėl patraukė rankas ir sunėrė jas ant krūtinės. Jis prakalbo abejingai tarsi apie sveikatą ar orą.

— Štai kas mane dar glumina, tiesiog stulbina: iš kur žmogui kyla noras — ne vaikui arba laimingam naivuoliui kaip piligrimas — melstis Jėzui, bent kiek kitokiam negu tas, kokį matome ir girdime Naujajame Testamente? Viešpatie! Biblijoje jis pats protingiausias iš visų, ir tiek. Už ką jis nėra pranašesnis? Abiejuose Testamentuose knibždėte knibžda mokytų vyrų, pranašų, mokinių, saliamonų, izaijų, dovydų, paulių, — tačiau kas, be Jėzaus, suprato, kaip viskas baigsis? Niekas! Netgi Mozė! Tikrai, tik ne Mozė. Jis buvo malonus vyriškis, palaikė gerus santykius su Dievu ir taip toliau — ir čia pati esmė. Jis turėjo palaikyti santykius. Jėzus suvokė, jog nėra galimybės atsiskirti nuo Dievo.

Čia Zujis suplojo delnais — tik kartą, negarsiai ir, matyt, nesąmoningai. Ir tučtuojau vėl sunėrė rankas ant krūtinės.

— Viešpatie, kokia išmintis! — tarė jis. — Kas kitas būtų atkakliai tylėjęs, kai Pilotas prašė jo pasiaiškinti? Tik ne Saliamonas. O ne! Saliamonas ta proga būtų išsakęs keletą sodrių minčių. Manau, Sokratas irgi būtų neištvėręs. O jo mokinys Kritijas ar kas kitas būtų pasivedęs jį į šalį ir įamžinęs vieną kitą žodį ateities kartoms. Bet svarbiausia, pasakyk man, kuris iš Biblijos herojų, be Jėzaus, žinojo, — žinojo, — kad Dangaus Karalystę mes nešiojamės su savimi, savyje ir esame tokie kvaili ir sentimentalūs, ar be jokios vaizduotės, jog niekaip jos nesusirandame. Reikia gimti Dievo sūnumi, kad tai suprastum. Kodėl tu apie tai nepagalvoji? Kalbu rimtai, Frane, labai rimtai. Jeigu nesuvoki Jėzaus tokio, koks jis buvo, neverta mels-

tis. Jeigu nesuvoki Jėzaus, nesuvoki ir jo maldos — visai jos neišmanai ir kartoji vien gerai surėstą melą. Supranti, Jėzus buvo nepralenkiamas žinovas, pasiųstas atlikti nepaprastai svarbią misiją. Jis — ne koks šv. Pranciškus, turintis laiko pagiedoti giesmių arba pamokslauti paukšteliams, arba daryti kitus darbus, mielus Franės Glas širdžiai. Kalbu rimtai, po galais! Nejaugi tu to nesupranti? Jei Dievui būtų prireikę šv. Pranciškaus — Naujojo Testamento herojaus, jis ir būtų jį pasirinkęs, užtikrinu. O Dievas pasirinko geriausią, išmaningiausią, labiausiai mylintį, mažiausiai jausmingą ir originaliausią asmenį. Jeigu šito nesuvoki, nesuvoksi ir Jėzaus maldos. Jėzaus malda turi vieną tikslą, vienintelį. Suteikti besimeldžiančiam Kristaus Sielą. O ne susikurti jaukią, šventesnę už save pačią pasimatymų vietelę su mielu, įstabiu dieviškos kilmės asmeniu, kuris priglaus tave prie krūtinės, panaikins visas tavo pareigas ir tavąjį pasaulio skausmą ir visiems laikams nuvys šalin profesorių Taperį. Jei esi gana protinga ir suvoki, — o tokia esi, — tik nenori pripažinti, kad klysti, tu tada piktnaudžiauji malda ir panaudoji ją tam, kad išmelstum sau pasaulį, pilną lėlių ir šventųjų, tik be profesorių taperių. — Staiga jis atsisėdo ir, tarsi atlikdamas mankštos pratimą, palinko į priekį, kad matytų Franę. Jo marškiniai buvo šlapi nuo prakaito. — Jeigu Jėzus ketino tavo maldą panaudoti...

Zujis nutilo. Žvelgdamas į Franę, kniūbsčią ant sofos, jis tik dabar išgirdo slopinamą skausmo raudą. Ir tučtuojau išbalo — išbalo susirūpinęs dėl sesers ir dėl savo nesėkmės, kuri staiga užliejo kambarį slogiu kvapu. Jo blyškus, visai baltas veidas buvo be žalių ir geltonų dėmių, rodančių kaltę ar atgailą. Zujis buvo panašus į

mažą perbalusį berniuką, beprotiškai mylintį gyvūnus, visus iki vieno, kuris ką tik pamatė savo meilios ir be galo švelnios sesutės veidelį, kai ta atidarė brolio įteiktą dėžutę su gimtadienio dovana: ką tik sugauta jauna kobra, iškėlusia raudonu kaspinu negrabiai perrištą kaklą.

Keletą minučių jis spoksojo į Franę, paskui pakilo, kiek neįprastai susvirduliavęs. Labai lėtai perėjo į kitą kambario galą prie motinos rašomojo stalo. Sustojęs suprato, kad nežino, ko čia atėjęs. Visi daiktai ant rašomojo stalo jam rodėsi nepažįstami, — sugeriamasis popierius su užbraižytomis „o" raidėmis, peleninė su cigaro nuorūka, — taigi jis apsisuko ir vėl pažvelgė į Franę. Jos kūkčiojimas buvo pritilęs, bent taip atrodė, tačiau ji vis dar gulėjo ta apgailėtino beviltiškumo poza — ant pilvo. Viena ranka buvo nepatogiai, gal net skaudžiai sulenkta ir prislėgta kūno svorio. Zujis nusisuko, tačiau ir vėl, gana drąsiai, atsigręžė į seserį. Jis skubiai delnu nusibraukė kaktą ir įsikišo plaštaką į kelnių kišenę, kad apdžiūtų. Tada tarė:

— Atleisk man, Frane. Atleisk.

Po šio formalaus atsiprašymo Franė ėmė kūkčioti dar smarkiau. Jis įdėmiai žvelgė į ją penkiolika ar dvidešimt sekundžių. Tada išėjo į koridorių ir uždarė duris.

Koridoriuje tvyrojo šviežių dažų kvapas. Sienos dar nebuvo pradėtos dažyti, tačiau grindys jau buvo nuklotos tankiai sumestais laikraščiais, ir pirmas Zujo žingsnis — neryžtingas, nesąmoningas — paliko guminio užkulnio žymę ant garsaus beisbolo meistro (laikančio rankoje keturiolikos colių upėtakį) nuotraukos sporto skyrelyje. Po penkto ar šešto žingsnio jis vos nesusidūrė su motina, einančia iš savo miegamojo.

— Maniau, kad tavęs jau nėra! — ji nustebusi pakėlė akis.

Ji nešė išskalbtus ir išlygintus medvilninius lovos uždangalus.

— Čia dabar kas? Prakaitas? — Nelaukdama atsakymo, griebė Zujį už rankos ir nusivedė — tiesiog nubloškė lyg kokį šapą prie šviesos pluošto, sklindančio iš ką tik išdažyto miegamojo. — Taigi čia prakaitas!

Jos balse būtų buvę mažiau nuoskaudos ir pasmerkimo, jei Zujo oda būtų išskyrusi naftą.

— Ką gi tu darei? Juk maudeisi! Ką tu darei?

— Vėluoju, storule. Į šalį! — atkirto Zujis. — Bet kelią jam užstojo griozdiška komoda, išvilkta į koridorių, ir motina. — Kas čia atitempė šią baidyklę? — paklausė žiūrėdamas į ją.

— Kodėl taip prakaituoji? — neatlyžo misis Glas, nužvelgusi marškinius, paskui jį patį. — Ar kalbėjaisi su Frane? Kur tu buvai? Svetainėje?

— Taip, taip, svetainėje. Beje, tavim dėta, nueičiau ir žvilgtelėčiau vidun. Ji žliumbia. Žliumbė, kai išėjau. — Jis patapšnojo motinai per petį. — Keliauk! Kalbu rimtai. Pasitrauk man iš...

— Verkia? Vėl? Kodėl? Kas nutiko?

— Nežinau, po velnių! Gal dėl to, kad paslėpiau jos knygeles apie Mikę Pūkuotuką. Klausyk, Bese, pasitrauk, prašau tave. Aš vėluoju.

Misis Glas leido jam praeiti, spoksodama įkandin. Tada puolė į svetainę tokiu greičiu, kad vos spėjo riktelėti Zujui:

— Persivilk marškinius, jaunuoli!

Jei Zujis ir girdėjo, tai neklausė. Pačiame koridoriaus gale pasuko į miegamąjį, kuriame kažkada gyveno su sa-

vo broliais dvyniais, tačiau dabar, 1955 metais, šis kambarys buvo jo vieno. Ten jis užtruko ne daugiau kaip dvi minutes. Kai išėjo, vilkėjo tais pačiais prakaituotais marškiniais. Tačiau atsirado ir naujų detalių. Turėjo cigarą, kurį išėjęs užsidegė. O ant galvos kažkodėl buvo uždėta balta neišvyniota nosinė, gal nuo lietaus, krušos ar sieros.

Perėjęs per koridorių, pasuko į dviejų vyresniųjų brolių kambarį. Zujis pirmą kartą per sėptynerius metus įkėlė koją į Simoro ir Badžio senąją buveinę. Žinoma, jei neskaitytume to nereikšmingo atvejo, įvykusio prieš kelerius metus, kai jis kruopščiai išlandžiojo visą butą, ieškodamas pamesto ar „pavogto" teniso raketės rėmo.

Jis tvirtai uždarė duris, visa išvaizda rodydamas, kaip jį piktina nerakinamos durys. Įėjęs į vidų, Zujis daug nesižvalgė po kambarį. Jį domino tik vienas dalykas, ir jis atsigręžė į papilkėjusį kartono lapą, negailestingai prikaltą prie durų. Didžiulis popieriaus gabalas buvo beveik sulig durimis. Buvo visai suprantama, kad lapo baltumas, švelnumas ir jo dydis kažkada graudžiai prašėsi indiško tušo bei didžiųjų raidžių. Ir ne veltui. Visas jo paviršius buvo išmargintas keturiomis puošniomis skiltimis citatų iš pasaulinės literatūros įvairovės. Raštas — smulkus, anglies juodumo ir lengvai įskaitomas, su kiek manieringais taškais, bet be jokių juodulių ar pataisymų. Raidžių įmantrumas buvo nesumenkėjęs net ir lapo apačioje, palei slenkstį, kur abiem kaligrafams, matyt, teko gulėti ant pilvų. Citatų ar autorių čia niekas net nebandė grupuoti pagal kokius nors požymius. Taigi šių ištraukų skaitymas nuo viršaus iki apačios, visose keturiose skiltyse, būdavo

panašus į pasivaikščiojimą po gelbėjimo plaustą potvynio zonoje. Čia Paskalis buvo meiliai įsitaisęs su Emilija Dikinson, o Bodlero ir Tomo Kempiso dantų šepetukai draugiškai kabėjo šalia vienas kito.

Zujis priėjęs ėmė skaityti kairę skiltį, leisdamas akis vis žemyn. Jo veido išraiška, tiksliau sakant, abejingumas, priminė vienišą žmogystą, geležinkelio perone skaitinėjančią reklamą apie daktaro Ščolo gydomąsias pėdutes.

Turi teisę dirbti, bet tik darbo dėlei. Darbo rezultatai tau nepriklauso. Jie negali būti tavo veiklos paskata. Taip pat nepasiduok tingumui.

Atlikdamas kiekvieną veiksmą, galvok apie Viešpatį Dievą. Atsižadėk prisirišimo prie gėrybių. Būk ramus (kažkurio kaligrafo pabraukta) *sėkmėje ir nesėkmėje; ramybė — jėgos tikslas.*

Darbas, atliekamas siekiant rezultatų, yra kur kas prastesnis už tą, kuris atliekamas be tokio siekimo, susikaupimo rimtyje. Siek prieglobsčio brahmoje. Tie, kurie savanaudiškai dirba rezultatų dėlei, yra nelaimingi.

Bgagavadgyta

Šitas daiktas trokšta atsirasti.

Markas Aurelijus

O sraige,
Pakilk į Fudzijamą,
Tačiau lėtai lėtai!

Isa

Kai kalbama apie dievus, yra žmonių, sakančių, kad dievybės iš viso nesą; kiti sako, kad dievybė esanti, tačiau neveikli, niekuo nesirūpinanti ir užsiimanti numatymu; treti — kad ir esanti, ir užsiimanti numatymu, tačiau tik dideliuose — dangiškuose dalykuose, o žemiškųjų visai neliečianti; ketvirti — kad jai rūpi ir žemiški žmonių reikalai, tačiau tik bendri, o ne konkretūs kiekvieno žmogaus rūpesčiai; penkti (tarp jų ir Odisėjas, ir Sokratas) sako, kad dievai regi „mano žingsnį kiekvieną"[27].

Epiktetas

Meilė atsiranda ir jos kulminacija atsiskleidžia, kai vyras ir moteris, abu nepažįstami, užmezga kalbą grįždami traukiniu į Rytus.

— Nagi, — paklausė misis Krut, nes tai buvo ji, — ką manote apie Kanjoną?

— Neblogas griovys, — atsakė jos palydovas.

— Kaip juokingai pasakėte! — tarė misis Krut. — O dabar pagrokite ką nors.

Ringas Lardneris („Kaip rašyti apsakymus")

Dievas įsako širdžiai ne idėjomis, o skausmu ir prieštaravimais.

De Kosada

— Tėte! — sušuko Kiti ir rankomis užčiaupė jam burną.

— Na, nekalbėsiu, — tarė jis. — Aš labai labai... džiau... Ak, koks aš kvailas...

---

[27] Epiktetas. Rinktinė. — Mintis, 1968. — psl. 50—51.

Jis apkabino Kiti, pabučiavo jos veidą, ranką, vėl veidą ir peržegnojo ją.

Ir žiūrint, kaip Kiti ilgai ir švelniai bučiuoja mėsingą tėvo ranką, Leviną apėmė naujas meilės jausmas senajam kunigaikščiui, žmogui, kuris pirma jam buvo svetimas[28].

„Ana Karenina"

Pone, mes privalome parodyti žmonėms, kad jie neteisingai garbina stabus ir paveikslus šventykloje.

Ramakrišna: Jūs, Kalkutos gyventojai, visada geidžiate nurodinėti ir pamokslauti. Geidžiate atiduoti milijonus, o patys esate elgetos... Gal manote, kad Dievas nežino esąs garbinamas stabuose ir paveiksluose? Jei maldininkas suklystų, nejaugi Dievas neįžvelgtų jo gerų ketinimų?

„Ramakrišnos evangelija"

— Ar nenori prisijungti prie mūsų? — neseniai paklausė pažįstamas, sutikęs mane vieną po vidurnakčio beveik ištuštėjusioje kavinėje.

— Ne, — atsakiau.

Kafka

Laimė būti tarp žmonių.

Kafka

Šv. Pranciškaus de Salio malda: „Taip, Tėve! Taip ir visados — taip!"

---

[28] L. Tolstojus. Ana Karenina. — Vaga, 1973. — 1-as t., psl. 460.

Kiekvieną dieną Zui-Ganas pašaukdavo save: „Šeimininke!"

Tada jis atsiliepdavo sau: „Taip, pone..."

Ir pridurdavo: „Būk blaivus..."

Ir vėl atsiliepdavo: „Taip, pone..."

„Be to, — sakydavo toliau, — neleisk savęs mulkinti".

„Taip, pone. Taip, pone," — atsakydavo.

Miu-Mon-Gvanas[29]

Raštas ant kartono buvo labai smulkus, ir paskutinis įrašas juodavo dar gana aukštai, tad Zujis galėjo skaityti tą skiltį dar kokias penkias minutes, nelenkdamas kelių. Tačiau nenorėjo. Jis lėtai nusisuko, priėjo ir prisitraukęs mažą kėdę atsisėdo prie Simoro stalo, tarsi taip darytų kiekvieną dieną. Padėjo cigarą ant dešinio stalo kampo, pasirėmė alkūnėmis ir užsidengė delnais veidą.

Už jo kairio peties buvo du langai su užuolaidomis ir pusiau nuleistomis žaliuzėmis. Pro juos matėsi negražus, plytomis ir betonu grįstas kiemelis, kuriuo visą dieną zujo tarnaitės ir parduotuvių pasiuntinukai. Pats kambarys — trečias buto miegamasis — pagal įprastinius Manhatano standartus nebuvo nei saulėtas, nei didelis. Du vyriausieji Glasų berniukai, Simoras ir Badis, čia apsigyveno 1929-aisiais, kai jiems suėjo dvylika ir dešimt metų, o išsikraustė būdami dvidešimt trejų ir dvidešimt vienerių metų amžiaus. Dauguma baldų priklausė „Klevo medžio komplektui": dvi kušetės, naktinis stalelis, du vaikiški, kelius remiantys rašomieji stalai, dvi spintelės

[29] Kiniškas budistinių tekstų rinkinio pavadinimas. Sudarytojas — Huei-kajis (1183—1260).

ir du pusminkščiai krėslai. Ant grindų – trys nudėvėti rytietiški kilimėliai. O visa likusi erdvė buvo pripildyta, tiesiogine žodžio prasme, knygų. Knygų, kurios tuoj bus imamos į rankas. Knygų, paliktų amžiams. Knygų, kurių nežinai, kur padėti. Knygos, knygos. Aukštos sausakimšos lentynos juosė tris kambario sienas. Netilpusios lentynose buvo sukrautos krūvomis ant grindų. Nebuvo vietos praeiti, tuo labiau vaikščioti. Nepažįstamasis, besismaginantis aprašomojoje prozoje, pasakytų, kad iš pirmo žvilgsnio kambario gyventojai turėtų būti du konkuruojantys dvylikamečiai advokatai arba mokslininkai. Ir iš tiesų – jeigu atidžiai neperskaitytumei knygų pavadinimų, nepatikėtumei, jog buvę jo gyventojai šioje vaikiškoje aplinkoje sulaukė pilnametystės. Tiesa, ant Badžio rašomojo stalo stovėjo telefonas – tas pats visų apšnekėtas telefonas. Be to, abu stalai buvo pradeginti cigarečių. Tačiau kitos suaugusiųjų aplinkos žymės – rankogalių segtukų dėžutės, paveikslai, reikšmingi menkniekiai, kurie paprastai mėtosi ant spintelių – visa tai pradingo 1940 metais, kai du jaunuoliai išvyko nuomotis atskiro buto.

Suspaudęs rankomis veidą ir ant kaktos nutįsusiu nosinės galu Zujis dvidešimt minučių sėdėjo prie Simoro stalo nekrustelėdamas, bet ir nesnausdamas. Tada vienu judesiu patraukė nuo veido delnus, paėmė cigarą, įsikando jį, truktelėjo kairįjį apatinį stalčių ir abiem rankomis iškėlė septynių ar aštuonių colių šūsnį kartono lapų nuo naujų vyriškų marškinių. Pasidėjęs lapus ant stalo priešais save, ėmė juos versti po du ir po tris. Zujo ranka stabtelėjo vos sekundę, tik kartą.

Tą lapą 1938 metų vasario mėnesį prirašė Simoras mėlynu grafito pieštuku.

Mano dvidešimt pirmasis gimtadienis. Dovanos, dovanos, dovanos. Zujis ir mažylė, kaip visada, apėjo žemutinio Brodvėjaus parduotuves. Jie padovanojo man krūvą niežėjimo miltelių ir dėžutę su trimis smarvę skleidžiančiomis bombomis. Bombas reikia susprogdinti Kolumbijos universiteto lifte ar kitoje „vietoje, kur daug žmonių", kai tik bus tinkama proga.

Šį vakarą mano palinksminimui — vodevilio programa. Lesas ir Besė nuostabiai šoko ant smėlio, kurį Bu Bu nudžiovė iš urnos apatinėje fojė. Kai pabaigė, B. ir Bu Bu juokingai juos pamėgdžiojo. Lesas vos neverkė. Mažylė padainavo „Abdul Abulbul Amiras". Z., vaidindamas Vilio Mehonio atsisveikinimo sceną, kurią jį išmokė Lesas, atsitrenkė į knygų spintą ir baisiausiai supyko. Dvynukai pamėgdžiojo, kaip mudu su B. atliekame „Bak ir Bablz". Tobulai. Puiku! Pačiame įkarštyje vidiniu telefonu paskambino durininkas ir pasiteiravo, ar mes kartais nešokame, nes misteris Selimenas iš ketvirto aukšto...

Čia Zujis liovėsi skaitęs. Jis dusyk stuktelėjo kartono šūsnį į stalo viršų — kaip kortų kaladę, — įmetė ją atgal į apatinį stalčių ir įstūmė jį.

Tada vėl parimo ant alkūnių ir užsidengė veidą rankomis. Šį kartą nejudėdamas išsėdėjo beveik pusvalandį.

Kai sujudėjo, atrodė, tarsi kažkas smarkiai timptelėjo marionetės virvutes, pririštas prie jo galūnių. Zujui vos pakako laiko sugriebti cigarą, ir naujas nematomų virvučių truktelėjimas perkėlė jį prie antrojo rašomojo stalo, — Badžio, — ant kurio stovėjo telefonas.

Įsitaisęs naujoje vietoje, pirmiausia ištraukė marškinius iš kelnių ir atsisagstė, tarytum trijų žingsnių kelionė būtų nubloškusi jį į nepažįstamą atogrąžų šalį. Paskui išsiėmė

iš burnos cigarą, bet laikė jį kairėje rankoje. Dešiniąja nutraukė nuo galvos nosinę ir išskleidė ją šalia telefono. Tada pakėlė ragelį ir nedvejodamas surinko vietinį numerį. Labai vietinį, iš tikro. Giliai įkvėpė ir sustingo. Galėjo užsidegti cigarą, kuris jau seniai užgeso, tačiau to nepadarė.

Prieš pusantros minutės Franė ganėtinai drebančiu balsu atmetė ketvirtą motinos siūlymą per ketvirtį valandos atnešti jai puodelį „skanaus garuojančio vištienos sultinio". Misis Glas kreipėsi į dukrą, stovėdama ant svetainės slenksčio, ryžtinga ir optimistiška, jau beveik beeinanti virtuvėn. Tačiau vėl atsiradęs drebulys Franės balse privertė ją sugrįžti į kambarį ir atsisėsti ant savo kėdės.

Misis Glas kėdė svetainėje, žinoma, stovėjo netoli Franės. Ir stovėjo labai budriai. Prieš penkiolika minučių, kai Franė pakankamai atsitokėjo ir atsisėdo ant sofos, ieškodama šukų, misis Glas atsinešė savo kėdę nuo rašomojo stalo prie pat kavos stalelio. Tai buvo puiki Franės stebėjimo aikštelė, be to, stebėtoja galėjo lengvai pasiekti peleninę ant marmurinio stalelio.

Vėl atsisėdusi, misis Glas atsidūsėjo, kaip visados, kai būdavo atsisakoma gerti vištienos sultinį. Tačiau, tiesą sakant, po tiek metų plaukiojimo patruliniu laivu savo vaikų kulinarinėmis upėmis šis atodūsis anaiptol nereiškė pralaimėjimo, ir ji tučtuojau tarė:

— Nesuprantu, kaip tu manai atgauti jėgas ir visa kita, jei net nepalieti maistingo kąsnio. Atleisk, bet niekaip nesuprantu. Tu valgei lygiai...

— Mama, prašau tave. Jau dvidešimtą kartą prašau. Gal baigsi šnekėti apie tą vištienos sultinį? Mane pykina

vien... — Franė nutilo ir sukluso. — Ar čia mūsų telefonas skamba?

Misis Glas pašoko nuo kėdės. Jos lūpos buvo kietai suspaustos. Telefono skambutis, bet kokio telefono, bet kur visada kiek suspausdavo jos lūpas.

— Tuoj grįšiu, — tarė ji ir išėjo iš kambario.

Ji skambčiojo labiau nei įprastai, tarsi jos kimono kišenėje būtų iširusi vinių dėžutė.

Misis Glas užtruko kokias penkias minutes. Kai grįžo, jos ypatinga veido išraiška sakė, kaip sykį apibūdino Bu Bu, — vyriausioji dukra, — vieną iš dviejų dalykų: arba ji telefonu ką tik kalbėjosi su vienu iš sūnų, arba, remiantis didžiausiu autoritetu, jai ką tik buvo pranešta, kad kiekvieno žmogaus žarnynas turi reguliariai ir tiksliai veikti mažiausiai savaitę.

— Skambino Badis, — paskelbė įeidama į kambarį.

Jau kelerius metus ji mokėjo užgniaužti bet kokią džiaugsmo gaidelę balse.

Franė ypač didelio džiaugsmo neparodė. Greičiau atrodė susinervinusi.

— Iš kur skambina? — paklausė.

— Nepaklausiau. Kalba lyg sloguotų. — Misis Glas atsisėdo. Ji kažką galvojo. — Paskubėk, mergaite. Jis nori pasikalbėti su tavim.

— Taip ir pasakė?

— Žinoma! Paskubėk... Įsispirk į šlepetes.

Franė nusimetė rožines paklodes ir melsvą antklodę. Išbalusi ir aiškiai dvejodama atsisėdo ant pačio sofos krašto, žiūrėdama į motiną. Kojomis sugraibė šlepetes.

— Ką jam pasakei? — nervingai pasiteiravo ji.

— Būk gera, eik prie telefono, mergaite, — išsisukinėjo misis Glas. — Paskubėk, vardan Dievo.

— Tikriausiai jau įskundei, kad vaduojuosi mirtimi ar panašiai?

Bet atsakymo Franė nesulaukė. Ji pakilo nuo sofos, tačiau ne taip netvirtai, kaip tikėtumeisi iš po operacijos sveikstančio ligonio, o baikščiai ir atsargiai, tarsi laukdama, o gal ir žinodama, kad pajus lengvą galvos svaigimą. Stipriau įsispyrė į šlepetes ir oriai išėjo iš už kavos stalelio, atrišdama ir vėl užrišdama chalato diržą. Prieš metus ar kiek anksčiau savikritiškame laiške Badžiui ji apibūdino savo figūrą kaip „nepriekaištingai amerikietišką". Misis Glas — beje, puiki jaunų merginų figūrų ir eisenų žinovė — stebėdama dukrą, nuslėpė šypseną ir vėl suspaudė lūpas. Tačiau vos Franė dingo iš akiračio, ji visą dėmesį paskyrė sofai. Iš jos žvilgsnio buvo aiškiai matyti, kad mažai kuo pasaulyje ji bjaurisi labiau nei sofa, gera pūkine sofa, paklota miegui. Įsispraudusi į tarpą tarp sofos ir kavos stalelio, ėmėsi metodiškai purenti visas išblaškytas pagalves.

Franė, eidama koridoriumi, net nepažvelgė į ten stovintį telefoną. Ji buvo linkusi ilgėliau paėjėti iki tėvų miegamojo, kur stovėjo populiariausias bute telefono aparatas. Jos eisena nebuvo kažkuo ypatinga, — ji nei delsė, nei skubėjo, — tačiau eidama koridoriumi Franė keitėsi. Sulig kiekvienu žingsniu ji vis jaunėjo. Matyt, ilgas koridorius ir gausios ašaros, ir telefono skambutis, ir šviežių dažų kvapas, ir laikraščiai po kojomis — matyt, visa tai jai buvo tolygu naujam lėlės vežimėliui. Šiaip ar taip, kai Franė priėjo tėvų miegamojo duris, atrodė, kad jos nuostabus privačiai siūtas šilko chalatas — bendrabutinis mados šauksmo ir likimo ženklas — tapo vaikišku vilnoniu vonios chalatu.

Misterio ir misis Glasų miegamojo sienos aštriai dvokė šviežiais dažais. Sustumti į kambario vidurį baldai buvo uždengti drobe – sena dažais nutaškyta drobe, panašia į tikrą paveikslą. Lovos irgi buvo patrauktos toliau nuo sienos, bet misis Glas buvo apklojusi jas medvilnine lovatiese. Telefonas skendėjo pagalvėje ant misis Glas lovos. Pati misis Glas, matyt, taip pat labiau mėgo šį aparatą negu tą, mažiau nuošalų koridoriuje. Nukeltas ragelis laukė Franės. Jis buvo panašus į kokį nors gyvą padarą, kuris trokšta būti pastebėtas. Eidama prie jo, Franė turėjo šliurinti per išdraikytus laikraščius ir apeiti tuščią dažų kibirą. Kai pagaliau priėjo, ragelio neėmė, atsisėdo šalia, pažvelgė į jį, paskui nusisuko ir nuo kaktos delnu brūkštelėjo plaukus. Naktinis staliukas, stovintis prie lovos, buvo pritrauktas taip arti, jog Franė siekė jį nepakildama. Ji pakišo ranką po dažuota drobe, dengiančia stalelį, ir naršė po ja tol, kol rado tą, ko ieškojo – porceliano cigarinę ir degtukų dėžutę variniame laikiklyje. Prisidegusi cigaretę, ji dar kartą ilgai ir susirūpinusi žiūrėjo į telefoną. Reikia pasakyti, kad brolių balsai, išskyrus velionio Simoro, telefonu skambėjo gana skardžiai, net erzinamai, matyt, dabar Franė abejojo, ar jai pakaks tvirtumo išklausyti aštrias brolio gaidas, jau nekalbant apie žodžių turinį. Vis dėlto, nervingai patraukusi dūmo, ji gana drąsiai pakėlė ragelį:

– Alio! Badi!

– Sveika, brangute. Kaip gyveni, ar viskas gerai?

– Gerai. O tu? Rodos, sloguoji? – Nesulaukdama atsako, Franė kalbėjo toliau: – Turbūt Besė jau suspėjo išūžti tau galvą.

– Na... šiek tiek. Taip ir ne. Pati žinai. Kaip gyveni, brangute?

— Gerai. Tavo balsas skamba labai keistai. Arba pasiutusiai prastas ryšys. Iš kur skambini?

— Iš kur? Iš savo vietelės, pagranduk. Iš to namo, kuriame pilna šmėklų. Tačiau ne tas svarbu. Verčiau pašnekėkime.

Franė sunerimusi užsikėlė koją ant kojos.

— Nežinau, apie ką tu nori šnekėti, — tarė. — Na, ką tau sakė Besė?

Kitame laido gale įsivyravo Badžiui būdinga tyla. Kaip tik tokia tyla — kupina amžiaus pranašumo — dažnai išvesdavo iš kantrybės Franę ir kitus mažamečius virtuozus, šnekinamus telefonu vaikystėje.

— Žinai, nelabai supratau, ką ji sakė, brangute. Kalbant su Bese telefonu, nuo tam tikros vietos jos klausytis pasidaro neįmanoma. Tačiau apie sumuštinių dietą nugirdau, gali būti rami. Ir, žinoma, apie piligrimo knygas. O paskui sėdėjau priglaudęs ragelį prie ausies, beveik neklausydamas. Pati žinai.

— Aha, — sumurmėjo Franė.

Ji perėmė cigaretę į ranką, laikančią ragelį, o kitą vėl pakišo po drobės uždangalu, susiieškojo mažą molinę peleninę ir pasidėjo šalia savęs ant lovos.

— Keistai kalbi, — pasakė ji. — Sloguoji ar ką?

— Puikiai jaučiuosi, brangute. Štai sėdžiu čia, šneku su tavimi ir puikiai jaučiuosi. Džiaugiuosi girdėdamas tavo balsą. Sunku apsakyti, kaip džiaugiuosi.

Franė vėl nusibraukė plaukus. Ir tylėjo.

— Pagranduk? Gal Besė ką pamiršo pasakyti? Gal iš viso nenori su manim šnekėtis?

Pirštų galais Franė atsargiai pajudino peleninę, stovinčią šalia ant lovos.

— Na, — pradėjo ji, — atvirai šnekant, jaučiuosi išsunkta. Visą rytą kamavo Zujis.

— Zujis? Kaip jis laikosi?

— Kaip jis laikosi? Puikiai. Visas žydi. Aš tiesiog noriu jį užmušti, štai kas.

— Užmušti? Kodėl? Kodėl, brangute? Kodėl tu nori užmušti mūsų Zujį?

— Kodėl? Noriu, ir tiek. Jis viską niokoja. Dar nesu sutikusi tokio niokotojo. Ir be jokio reikalo. Čia jis visu frontu puola Jėzaus maldą, kuria aš, beje, domiuosi, ir vien dėl to priverčia mane pasijusti kvaištelėjusia nervinga dama. O po poros minučių ima kliedėti apie Jėzų — vienintelį žmogų pasaulyje, kurį jis gerbia, — ir jo begalinę išmintį bei visa kita. Jis toks nepastovus. Vis suka ir suka kažkokiais klaikiais ratais.

— Pasakok. Pasakok apie tuos klaikius ratus.

Čia Franė paskubėjo ir nekantriai atsiduso, nors ką tik buvo užtraukusi dūmo. Ji sukosėjo.

— Pasakok! Sugaiščiau visą dieną, ne kitaip! Ji susiėmė už kaklo ir palaukė, kol nustos erzinti gerklę. — Jis baidyklė. Taip! Na, ne tikras baidyklė, bet... na, nežinau. Jis pilnas kartėlio. Pyksta ant religijos. Pyksta ant televizijos. Pyksta ant tavęs ir Simoro — sako, jog padarėte mus keistuoliais. Nežinau. Šokinėja nuo vieno...

— Kodėl keistuoliais? Žinau, kad jis taip mano. Bent jau mano, kad taip mano. Ar paaiškino kodėl? Kaip jis apibūdina keistuolį? Ar pasakė, brangute?

Franė, nusivylusi klausimo naivumu, stuktelėjo delnu sau per kaktą. Taip ji nebuvo dariusi jau kokius penkerius ar šešerius metus — nuo to laiko, kai, pavyzdžiui, važiuodama autobusu Leksingtono aveniu, staiga prisiminė kino teatre palikusi skarą.

— Kaip apibūdina? — pertarė ji. — Taigi kiekvienam dalykui jis randa keturiasdešimt pavadinimų. Štai kodėl ir atrodau kvaištelėjusi. Kartais — pavyzdžiui, vakar naktį — jis tvirtino, kad esame keistuoliai, kadangi viską seikėjame vienu saiku. O po dešimties minučių šneka pats esąs keistuolis, nes niekada nenori su kuo nors išgerti. Vienintelį kartą...

— Niekados nenori ko?

— Nenori išgerti. Na, vakar naktį jam reikėjo susitikti su kažkokiu televizijos scenaristu Vilidžo kavinėje ir taip toliau. Nuo to ir prasidėjo šneka. Jis sako, jog vieninteliai žmonės, su kuriais jis norėtų išgerti, guli po žeme arba kažin kur nusidanginę. Jis sako neturįs jokio noro net pietauti su kuo nors, nebent, jo laimei, pasirodytų, kad tai Jėzus arba Buda, arba Hiu-nangas, arba dar kas nors. Pats žinai.

Staiga Franė užspaudė cigaretę mažytėje peleninėje — šiek tiek negrabiai, nes antra ranka negalėjo jos prilaikyti.

— Ar žinai, ką jis dar pasakė? — paklausė ji. — Žinai, ką kalbėjo, prisiekinėdamas visais šventaisiais? Vakar jis pasakė, kad būdamas aštuonerių metų gurkšnojo limonadą su Jėzumi virtuvėje. Ar klausaisi?

— Klausaus, klausaus... brangute.

— Jis pasakė — kartoju pažodžiui — jis pasakė, kad sėdėjo vienui vienas virtuvėje prie stalo, gurkšnodamas limonadą su krekeriais ir skaitydamas „Dombį ir Sūnų". Visai netikėtai priešais atsisėdo Jėzus ir paprašė mažos stiklinės limonado. Atsimink, mažos stiklinės — taip jis pasakė. Taigi jis kalba tokius dalykus ir dar mano, kad yra puikiai pasirengęs duoti man daugybę patarimų ir

kitokio šlamšto! Štai kas mane siutina! Galėčiau net nusispjauti! Galėčiau! Tarytum būtum beprotnamyje, ir kitas ligonis, apsitaisęs daktaru, prieina prie tavęs, skaičiuoja pulsą ir panašiai... Klaiku! Jis šneka ir šneka, ir šneka. O kai nutyla, tai visuose kambariuose rūko savo dvokiančius cigarus. Man taip bloga nuo tų cigaro dūmų, kad, regis, pulčiau kniūbsčia ir numirčiau.

— Cigarai yra jo balastas, brangute. Tikrų tikriausias balastas. Paleidęs cigarą iš rankų, jis pakiltų nuo žemės. Daugiau nebematytume mūsų Zujo.

Glasų šeima garsėjo patyrusiais žodinio pilotažo meistrais, tačiau tik Zujis buvo pakankamai įgudęs, kad išdrįstų saugiai atlikti tokį triuką telefonu. Arba taip bent spėja šios istorijos pasakotojas. Franė irgi galėjo tai numanyti. Šiaip ar taip, ji staiga suvokė, kad kitame laido gale — Zujis. Ji lėtai pakilo nuo lovos krašto.

— Gerai, Zuji, — tarė ji. — Gerai.

Po trumpos pauzės pasigirdo:

— Ką sakai?

— Sakau, gerai, Zuji.

— Zuji? Kas čia dabar?.. Frane? Ar girdi?

— Girdžiu. Tučtuojau baik, prašau. Žinau, jog tai tu.

— Apie ką tu kalbi, brangute? Kas čia dabar? Kas tas Zujis?

— Zujis Glasas, — paaiškino Franė. — Tučtuojau pabaik, prašau. Nejuokinga. Aš vos atsigau...

— Grasas, sakai? Zujis Grasas? Tas vyrukas iš Norvegijos? Stambokas, blondinas, atlet...

— Gerai, Zuji. Baik, prašau tave. Jau gana. Nejuokinga... Jei tau įdomu, jaučiuosi baisiai šlykščiai. Taigi jei nori pasakyti man ką nors nepaprasta, tai paskubėk ir palik mane ramybėje.

Šio paskutinio žodžio kirtis kažkaip išbluko, tarsi ir neketinta jį smarkiai pabrėžti.

Kitame laido gale įsivyravo savotiška tyla. Franė irgi savotiškai reagavo į tą tylą. Ji sutriko. Vėl prisėdo ant tėvo lovos krašto.

— Nežadu mesti ragelio ar panašiai, — pasakė ji. — Bet aš... net nežinau... pavargau, Zuji. Tiesą sakant, aš visiškai išsekau. — Ji pasiklausė. Tačiau atsakymo neišgirdo. Užsikėlė koją ant kojos.

— Tu gali taip sėdėti visą dieną, bet aš negaliu, — tarė ji. — Aš čia laukiu visa įsitempusi. O tas, žinok, nėra labai malonu. Manai, kad visi nukalti iš geležies ar dar ko nors? — Ji patylėjo. Paskui buvo bepradedanti, bet išgirdusi lengvą kostelėjimą vėl nutilo.

— Aš manau, kad visi nukalti iš geležies, drauguže.

Šis žemiškai paprastas sakinys sutrikdė Franę dar labiau nei užsitęsusi tyla. Ji greitai pasilenkė ir iš porcelianinės dėžutės paėmė cigaretę, bet nedegė jos.

— Tačiau taip atrodo, — tarė ji. Kiek palaukė klausydamasi. — Klausyk, ar tu skambinai dėl kokios ypatingos priežasties? — nelauktai paklausė. — Na, kokia ypatinga priežastis tave vertė man paskambinti?

— Nėra ypatingos priežasties, drauguže, nėra jokios ypatingos priežasties.

Franė palaukė. Ragelyje vėl pasigirdo:

— Manau, kad paskambinau visų pirma dėl to, kad patarčiau ir toliau kartoti Jėzaus maldą, jeigu to nori. Norėčiau pasakyti, jog tai tavo reikalas. Taip, tavo reikalas. Tai be galo puiki malda, ir neklausyk, jei kas įrodinės kitaip.

— Žinau, — pasakė Franė ir susinervinusi paėmė degtukų dėžutę.

— Nemanau, kad iš tikrųjų norėjau atkalbinti tave nuo tos maldos. Bent jau nemanau, kad to norėjau. Nežinau, kas, po velnių, dėjosi mano galvoje. Tačiau vieną dalyką tikrai žinau. Neturėjau jokios teisės su tavimi šnekėti kaip koks pranašas. Mūsų šeimoje jau buvo pakankamai sumautų pranašų. Štai kas mane jaudina. Štai kas mane kiek baugina.

Pasinaudojusi menka pauze, Franė truputėlį atsitiesė, tarsi jos grakšti laikysena, arba bent jau grakštesnė laikysena, galėtų kažkaip bet kuriuo metu jai praversti.

— Tai šiek tiek mane baugina, bet rankų kojų nepakerta. Suprask teisingai. Rankų kojų man nepakerta. Nes pamiršti vieną dalyką, drauguže. Juk pajutusi norą, pašaukimą kalbėti šią maldą, išsyk nepuolei ieškoti mokytojo visuose pasaulio kraštuose. Tu grįžai namo. Ne tik grįžai namo, bet ir visiškai susmukai. Taigi laikantis tam tikro požiūrio, iš mūsų gali sulaukti tik menkų dvasinių patarimų, ne daugiau. Bent jau žinok, kad šiame beprotnamyje nėra jokių anapusinių motyvų. Kad ir kas mes būtume, drauguže, nesame veidmainiai.

Staiga Franė viena ranka pabandė prisidegti cigaretę. Jai pavyko atsidaryti dėžutę, bet vienas netikslus degtuko brūkštelėjimas nusviedė dėžutę ant grindų. Ji greitai pasilenkė ir ją pasiėmė palikdama pabirusius degtukus.

— Pasakysiu tau vieną dalyką, Frane. Vieną dalyką, kurį tikrai žinau. Tik nesijaudink. Nieko blogo nepasakysiu. Bet jeigu tu trokšti religinio gyvenimo, vertėtų jau dabar žinoti, kad tu nesuvoki nė vieno religinio akto, vykstančio mūsų namuose. Tau net nepakanka sveiko proto išgerti puodelį pašventinto vištienos sultinio, — o šiame beprotnamyje Besė pateikia tik tokį sultinį. Taigi

paaiškink, paaiškink man, drauguže. Net jeigu išsiruoštumei į platųjį pasaulį ieškoti mokytojo, — kokio guru, kokio šventojo, — kuris pamokytų teisingai kalbėti Jėzaus maldą, kokia iš to prasmė? Kaip, po velnių, tu atpažinsi tikrai šventą žmogų, jei net savo panosėje nesugebi atpažinti puodelio šventinto vištienos sultinio? Kaip tai paaiškinsi, drauguže?

Franė sėdėjo nenatūraliai tiesi.

— Aš tik klausiu. Nenoriu tavęs sunervinti. Ar jau sunervinau?

Franė atsakė, bet per tyliai.

— Ką? Negirdžiu.

— Sakau, ne. Iš kur skambini? Kur tu dabar esi?

— Et, koks, velniai griebtų, skirtumas, kur aš esu? Na, Pjero mieste, Pietų Dakotoje, jei patinka. Paklausyk, Frane — atleisk ir neširsk. Bet išklausyk. Dar vienas ar du žodeliai ir baigiu, tvirtai pažadu. Beje, ar žinojai, jog mudu su Badžiu aną vasarą buvome atvažiavę pažiūrėti, kaip tau sekasi vaidinti? Ar žinojai, jog vieną vakarą mudu matėme tave „Narsuolyje iš Vakarų pakrantės"? Baisingai karštą vasarą, gerai pamenu. Bet ar žinojai, jog mudu ten buvome?

Iš jos buvo laukiama atsakymo. Franė atsistojo, bet tuojau atsisėdo. Ji stumtelėjo peleninę, tarytum ši trukdytų.

— Nežinojau, — tarė. — Niekas nepasakė nė... Ne, nežinojau.

— Taigi buvome. Buvome. Ir štai ką pasakysiu, drauguže. Gerai vaidinai. O kai aš sakau gerai, tai ir turiu galvoje, kad gerai. Tik tavo dėka toje maišalynėje pavyko susigaudyti. Net saulėje nusvilę vėžiai, sėdintys salėje,

suprato. O dabar girdžiu, kad metei teatrą visiems laikams – girdžiu įvairiausių dalykų, tikrai girdžiu. Ir pamenu tavo pagiežingas šnekas, kai grįžai po teatrinio sezono. Na, tu erzini mane, Frane! Atleisk, tačiau erzini. Tu padarei velnioniškai stulbinantį atradimą, jog tarp aktorių pilna samdinių ir mėsininkų. Pamenu, atrodei prislėgta vien to, kad ne visi teatro tvarkdariai yra genijai. Kas gi tau nutiko, drauguže? Kur tavo galva? Jei jau įgijai tą keistuolišką išsilavinimą, tai bent pasinaudok juo, pasinaudok. Gali sau kalbėti Jėzaus maldą nuo šiol iki paskutiniojo teismo dienos, tačiau jei nesuprasi, jog vienintelis vertas dalykas religiniame gyvenime yra bešališkumas, vargu ar pasistumsi į priekį bent per colį. Bešališkumas, drauguže, ir tik bešališkumas. Begeismingumas. „Išsivadavimas iš visų aistrų". O geidimas, jei nori žinoti nelemtą tiesą, visų pirma ir padaro aktorių. Kam verti mane aiškinti tai, ką ir pati puikiai žinai? Kažkuriame šios virtinės taške – viename ar kitame savo įsikūnijime, vadink kaip tau patinka, velniai griebtų – tu ne tik troškai tapti aktoriumi arba aktore, bet dar ir gera aktore. O dabar įkliuvai. Juk negali peržengti per savo aistrų pasekmes. Priežastis ir pasekmė, drauguže, priežastis ir pasekmė. Šiuo metu vienintelė tavo išeitis, vienintelė dvasinga išeitis yra vaidyba. Vaidink Dievui, jei nori, būk Dievo aktorė, jei to nori. Kas gali būti puikiau? Bent jau gali pamėginti – nuo mėginimų dar niekas nemirė.

Stojo trumpa tyla.

– Tačiau užsiimk kuo nors, brangute. Sulig kiekvienu žingsniu vis byra tavo smėlis. Supranti, apie ką kalbu. Esi laimingas, jei šiame sumautame reiškinių pasaulyje suspėji bent nusičiaudėti.

Stojo kita, trumpesnė tyla.

— Ir aš dėl to nerimaudavau. Dabar jau nesigraužiu. Bet vis taip pat myliu Joriko kaukolę. Bent jau visada užtenka laiko ją mylėti. Po savo mirties noriu garbės kaukolės, drauguže. Trokštu garbės kaukolės, tokios kaip Joriko. Ir tu trokšti, Frane Glas. Ir tu, ir tu trokšti... O Dieve, kam aš tau aiškinu? Tu auklėta visai taip pat keistuoliškai kaip ir aš, ir jei iki šiol nežinai, kokios norėtum kaukolės po savo mirties, ir ką privalai daryti, kad ją užsitarnautum — na, jei iki šiol bent tiek nesupratai, jog artistei reikia vaidinti, tai ką čia šnekėti?

Franė sėdėjo susiėmusi delnu skruostą, tarsi ją kamuotų nepakeliamas danties skausmas.

— Ir dar viena pastaba. Ir viskas. Pažadu. Bet grįžusi namo tu siutai ir siautėjai dėl publikos kvailumo. Dėl velnioniškai „nemokšiško juoko", sklindančio iš penktos eilės. Ir tavo tiesa, taip. Viešpats žino, kaip tatai slegia. Neginčysiu. Bet iš tiesų tai ne tavo reikalas. Juk tai ne tavo reikalas, Frane. Vienintelis aktoriaus rūpestis yra siekti kokio nors tobulumo, be to, vien savo nustatytomis sąlygomis, o ne pašalinių. Prisiekiu, tu net neturi teisės apie tai galvoti. Bent jau rimtai. Ar supranti, apie ką šneku?

Įsivyravo tyla. Abudu ją išlaukė be jokio nekantravimo ir nesmagumo. Atrodė, jog Franei vis dar smarkiai diegia žandą, nes savo delno ji neatitraukė, tačiau veide skausmo nebuvo nė šešėlio.

Iš ragelio vėl pasigirdo balsas.

— Pamenu tą dieną, kai kokį penktą kartą dalyvavau „Nuovokiame mažylyje". Keletą sykių pavadavau Voltą, kai jis buvo sugipsuotas... pameni, kada jis buvo sugipsuotas? Taigi vieną kartą vakare prieš laidą vos nepasiutau.

Tuo metu, kai su Veikeriu jau ėjau pro duris, Simoras liepė nusiblizginti batus. Įpykau baisiausiai. Klausytojai — idiotai, pranešėjas — idiotas, rengėjai — idiotų kompanija, ir aš, po šimts velnių, nežadu dėl jų blizginti batų, atkirtau Simorui. Pasakiau, kad jie vis tiek nematys mano batų iš ten, kur aš sėdžiu. Bet jis vis vien liepė juos nusiblizginti. Sako, nusišveisk juos dėl Storosios Damos. Aš, velniai rautų, nesupratau, apie ką jis šneka, bet jo veide atsirado tokia labai Simoriška mina, ir aš paklusau. Jis man taip ir nepaaiškino, kas gi ta Storoji Dama, bet dėl jos blizginau batus kiekvieną kartą, prieš įžengdamas į studiją — visus tuos metus, kai dalyvavome radijo laidoje, jei pameni. Gal tik porą kartų pamiršau. Tas baisiai aiškus, siaubingai aiškus Storosios Damos įvaizdis rėžte įsirėžė į mano atmintį. Mačiau ją ištisą dieną, sėdinčią tokioje verandoje, vaikančią muses ir nuo ryto iki vakaro klausančią visu garsu paleisto radijo. Įsivaizdavau, kad buvo nepakeliamas karštis, o ji, matyt, sirgo vėžiu, ir... na, net nežinau. Bet man tapo visiškai aišku, kodėl Simoras norėjo, kad blizginčiau batus prieš kiekvieną laidą. Tas turėjo prasmę.

Franė stovėjo. Ji nuėmė delną nuo skruosto, kad galėtų laikyti telefono ragelį abiem rankom.

— Jis man irgi apie ją kalbėjo, — pasakė ji į ragelį. — Kartą jis paragino mane būti linksmesne Storajai Damai. — Atitraukusi vieną ranką nuo ragelio, ji staiga uždėjo ją ant viršugalvio, bet tučtuojau vėl nuleido prie ragelio. — Niekada neįsivaizdavau jos verandoje, bet mačiau ją tokią... na, supranti... labai storomis ir labai gyslotomis kojomis. Mačiau ją klaikioje pintoje kėdėje. Bet ji taip pat sirgo vėžiu ir taip pat visą dieną laikė visu garsu įjungtą radiją! Manoji taip pat!

— Taigi. Taigi. Taigi. Gerai. Leisk dabar tau kai ką pasakyti, drauguže... Ar klausais?

Franė atrodė siaubingai įsitempusi. Ji linktelėjo.

— Man nusispjaut, kur aktorius vaidina. Gali sau vaidinti vasaros trupėje ar radijuje, ar televizijoje, arba sumautame Brodvėjaus teatre, pilname pačios madingiausios, gausiausiai prisėdusios ir labiausiai saulėje įdegusios publikos, kokią tik gali įsivaizduoti. Bet atskleisiu tau baisiausią paslaptį... Ar girdi? Tarp tos publikos nėra nė vieno žmogaus, kuris nebūtų Simoro Storoji Dama. Tarp jų ir profesorius Taperis, drauguže. Ir visi tuzinai jo sumautų pusbrolių ir pusseserių. Visi ir visur yra Simoro Storosios Damos. Nejau nežinojai? Nejaugi dar nežinojai šitos paslapties? Ir nejaugi nežinai — paklausyk įdėmiai — nejaugi nežinai, kas gi iš tiesų yra ta Storoji Dama?.. Na, drauguže. Na, drauguže. Juk tai pats Kristus. Pats Kristus, drauguže.

Iš džiaugsmo Franė net abiem rankom vos įstengė išlaikyti telefono ragelį.

Gal pusę minutės nebuvo girdėti jokių žodžių, jokios kalbos. Ir tada:

— Negaliu daugiau šnekėti, drauguže.

Pasigirdo dedamo ragelio trakštelėjimas.

Franė įkvėpė šiek tiek oro, tačiau tebelaikė ragelį prisispaudusi prie ausies. Išsijungus telefonui, pasigirdo trumpi pypsėjimai. Atrodė, kad Franė klausosi jų su didžiausia nuostaba, tarytum jie būtų kur kas mielesni už pirmapradę tylą. Tačiau ji, atrodo, taip pat žinojo, kada reikia pabaigti jų klausytis, lyg staiga į ją būtų suplūdusi visa pasaulio išmintis, visa, kiek jos buvo — daug ar mažai. Padėjusi ragelį, ji taip pat, atrodo, žinojo, ką toliau

daryti. Ji nukraustė rūkymo reikmenis, nuėmė nuo lovos medvilninį užtiesalą, nuspyrė šlepetes ir atsigulė. Prieš pasinerdama į gilų, be jokių sapnų miegą, ji keletą minučių ramiai pagulėjo, šypsodamasi luboms.

Salinger, Jerome David
Sa-107 Franė ir Zujis: [apysaka] / J. D. Salinger; iš anglų kalbos vertė Nerijus Maliukevičius. — Vilnius: Alma littera, 2006. — 168 p.

ISBN 9955-24-314-7

Džeromas Deividas Selindžeris (g. 1919) — amerikiečių rašytojas, išgarsėjęs romanu „Rugiuose prie bedugnės", jau laikomu literatūros klasika.

„Franės ir Zujo" pasakojimą sudaro Glasų šeimos jauniausio vaiko Franės išgyvenimai ir dvasiniai ieškojimai. Rašytojui svarbūs autentiški herojų pokalbiai, jų gyvenamoji aplinka, jis įsitikinęs, kad tiesą galima rasti pačioje kasdieniškiausioje situacijoje, kad gyvenimo paslaptis gali būti suvokta intuityviai ir ne iš karto.

UDK 820-3

J. D. Salinger
FRANĖ IR ZUJIS

Korektorė *Marija Treigienė*
Viršelio dailininkas *Agnius Tarabilda*
Maketavo *Ligita Plešanova*

Tiražas 2000 egz.
Išleido leidykla „Alma littera", A. Juozapavičiaus g. 6/2, 09310 Vilnius
Interneto svetainė: http://www.almalittera.lt
Spaudė AB spaustuvė „Aušra", Vytauto pr. 23, LT-44352 Kaunas
Interneto svetainė: www.ausra.lt
Užsakymas 1532

Tapkite „Alma littera“ knygų klubo nariu!

- Nemokamas knygų katalogas kiekvieną ketvirtį
- Naujausios ir populiariausios knygos
- Ypatingi pasiūlymai
- Knygų pristatymas į namus, darbovietę ar pašto skyrių

Informacijos teiraukitės nemokamu tel. 8 800 200 22
www.knyguklubas.lt

ISBN 9955-24-314-7

9 789955 243144